

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Το μικρό αυτό αφιέρωμα στη μνήμη του Ιάκωβου Κουμη θέλουμε να πιστεύουμε ότι δεν αποτελεί μια τυπική πράξη φόρου τιμής σ' ένα συνεργάτη του περιοδικού αυτού ή —ακόμα περισσότερο— σ' ένα νέο προοδευτικό διανοούμενο που δολοφονήθηκε από τα κρατικά όργανα την ημέρα της επετείου του Πολυτεχνείου, το Νοέμβρη του 1980.

Αποτελεί για μας κάτι περισσότερο. Τη διαρκή υπόμνηση της θυσίας ενός ακόμη ελληνοκύπριου, στην εκατόμβη των θυσιών που ο ελληνισμός της Κύπρου έχει δώσει για την εθνική και κοινωνική απελευθέρωση της κοινής πατρίδας.

Απο το στραγγαλισμό του συντρόφου του Ρήγα Καρατζά στον πύργο του Βελιγραδίου Neboisa, τους νεκρούς των Οχτωβριανών, της κατοχής, του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα '55 - '59, μέχρι τη δολοφονία του Ιάκωβου, ο ελληνισμός της Κύπρου καταβάλλει αδιάκοπα και ανελλιπώς το τίμημα του κοινού αγώνα.

Θεωρώντας απόλυτα φυσιολογικό το κλείσιμο του φακέλου του και τη μη καταδίκη των ενόχων, θα λέγαμε ότι θα παραξενεύμαστε αν ο Κουμης είχε καλύτερη τύχη από τον Λαμπράκη, τον Πέτρολα, τον Μανδηλαρα, τον Τσαρουχά, τον Παναγιώλη ή την Κανελλοπούλου.

Τα «Τετράδια» δεν έχουν καμιαν αυταπάτη πάνω σ'αυτό, θεωρώντας την υπόθεση της μνήμης του, υπόθεση των λαϊκών τάξεων από τις οποίες ο Ιάκωβος προερχόταν και που είναι οι μόνες που μπορούν να αισθανθούν το χαμο του και να δικαιώσουν τη θυσία του.

Το μικρό αυτό αφιέρωμα, αποτελεί μια πρώτη ενδεικτική παρουσίαση του απότομα σταματημένου πολιτικού και προσωπικού του έργου. Την επιμέλεια και παρουσίαση του είχαν η γυναίκα του Μαρία και οι συντάκτες του περιοδικού Λουκάς Αξελος και Παύλος Χατζηπαύλου.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΙΑ

Η προσέγγιση των κειμένων που άφησε ο Ιάκωβος, πέρα απο τη συναισθηματική δυσκολία που δημιουργούσε η ανάγνωση κάθε τι που τον αφορούσε, αποδυναμώνοντας αρχικά την ψυχρή εκτίμηση όσων εναπόμειναν σαν γραφτή παρουσία ενός συντρόφου και φίλου, αποτέλεσε στη συνέχεια για μας μια διπλή έκπληξη.

Έκπληξη για την ανακάλυψη της μεστότητας, ενός λόγου που αν και ακόμα βρίσκονταν στην πορεία ολοκλήρωσης του, παρέμενε αδιάκοπα κριτικός και πολιτικός και έκπληξη για την σαφή προσπάθεια εμπλουτισμού του λόγου αυτού μ' ένα προσωπικό λυρικό στοιχείο.

Η αναφορά μας αυτη δεν άφορα απλα τους λίγους του στίχους που ένα τους μέρος δημοσιεύουμε στο αφιέρωμα αυτο και που αποτελούν αψευδες δείγμα της ευαισθησίας του, αλλα το σύνολο σχεδόν των κειμένων του. Τόσο αυτών που αποτελούν τις σελίδες του προσωπικού ημερολόγιου, όσο και αυτών που αποτελούν το πολιτικό του ημερολόγιο.

Ο Ιάκωβος πέρα απο τα λίγα σκόρπια γραφτά του άφησε πίσω του εννέα τετράδια, πυκνά γραμμένα. Τα πέντε απο αυτα που περιλαμβάνουν κυρίως προσωπικού χαρακτήρα εντοπισμούς, αναφορές και προβλήματα εμείς τα χαρακτηρίσαμε σαν «προσωπικό ημερολόγιο». Αντίθετα τα υπόλοιπα τέσσερα που περιλαμβάνουν, αποκλειστικά σχεδόν, πολιτικά σημειώματα, σχολιασμούς απο διαβάσματα βιβλίων, αναφορές στη συνδικαλιστική και πολιτική του δραστηριότητα, απόψεις για την πολιτική κατάσταση στην Κύπρο και προσεγγίσεις του εθνικού προβλήματος τόσο στο ιστορικό πεδίο, όσο και στα σύγχρονα προβλήματα που δημιούργησε η τουρκική κατοχή, τα χαρακτηρίσαμε σαν «πολιτικό ημερολόγιο».

Οι περισσότερες σημειώσεις γραμμένες αποκλειστικά για προσωπική χρήση, έχουν —φυσικά— όλη τη δύναμη της ειλικρίνειας, αλλα και όλες τις αδυναμίες που περιλαμβάνει η αδόλευτη πρώτη γραφή.

Το αξιόλογο στην περίπτωση του Ιάκωβου βρίσκεται στο ότι και οι πιο βιαστικά γραμμένες σημειώσεις του, διατηρούν ένα επίπεδο διαύγειας και ευαισθησίας.

Η επιλογή που κάναμε έγινε απο το σύνολο της ευρισκόμενης στα χέρια μας ανέκδοτης δουλειας του.

Θεωρήσαμε σκόπιμο να τη χωρίσουμε σε δυο μέρη. Ένα που να περιλαμβάνει ένα μέρος απο τους σκόρπιους του στίχους και ένα δεύτερο που να περιλαμβάνει ορισμένα αντιπροσωπευτικά κομμάτια απο το προσωπικό και πολιτικό του ημερολόγιο.

Για λόγους διπλής δεοντολογίας κρατήσαμε την ορθογραφία και στίξη του και δεν κάναμε την παραμικρή επέμβαση στα κείμενα του. Ό,τι δηλαδή δημοσιεύεται στο αφιέρωμα αυτο καταχωρείται όπως ακριβώς τότε ο Ιάκωβος γράψει.

Τα δημοσιευόμενα κείμενα τόσο τα πεξα, όσο και τους στίχους τα καταχωρούμε με βάση την πρώτη χρονολογία γραφής, όπου απο κάτω είχε απο τον ίδιο σημειωθεί, ή με βάση τον αριθμό τετραδίου και σελίδας που αποτελούν εξ ίσου ένα ασφαλή δείκτη για την πιθανή ημερομηνία γραφής.

Για λόγους συστηματικότερης κατάταξης κάτω απο κάθε κείμενο αναγράφουμε

όπου υπάρχει την ημερομηνία και τον τόπο γραφής, το τετράδιο στο οποίο ανήκει ή και τον αριθμό φύλλου του τετραδίου στον οποίο αντιστοιχεί. (Λ.χ. Τ: 6, φ: 8 ή Τ: 9, 29.1.'79, Δευτέρα, Γενάρης - Σκάλα). Η συντομογραφία Π.Η. αντιστοιχεί στα κείμενα που είναι παρμένα απο το πολιτικό του ημερολόγιο.

Τέλος με τη μορφή παραλαπόμενων κρίναμε σκόπιμο να δημοσιεύσουμε τέσσερα κείμενα που γράφτηκαν μετα το θάνατο του.

Πρόκειται για τα ποιήματα: «Στο νεκρό σύντροφο» του Κώστα Μακρίδη, «Ιάκωβε συγγώμη» της Αρετής Αθανασίου και «Διαδήλωση» του Λεύκιου Ζαφειρίου και ένα πεζο της γυναίκας του Μαρίας, δημοσιευμένο στην εφημ. «Ελευθεροτυπία» με αφορμή τη συμπλήρωση ενος χρόνου απο τη δολοφονία του.

Η ανάγνωση των καμένων του Ιάκωβου όπως και παραπάνω τονίσαμε αποτέλεσε για μας μια ζωνρή έκπληξη.

Γιατί για άλλη μια φορα διαπιστώσαμε ότι δεν χρειάζεται να λες πάντα πολλά για να χαρακτηρίσας ένα πράγμα, ούτε η αυτογνωσία του ποιος είσαι αλήθεια περνά μέσα απο τις ξηρές παραθέσας τυπικών χαρακτηρισμών.

Το σημερινό τραγικό αδιέξοδο του ελληνισμού της Κύπρου, ενος αρχαιότατου ελληνικού κομματιού που κινδυνεύει να χάσα την ταυτότητα του, ο Ιάκωβος πρέπει να το βίωνε βαθιά, σαν έλληνας πατριώτης και αριστερός πού ήταν, όταν επιγραμματικά έγραφε:

*Αντάξιοι δέ φανήκαμε καθόλου
στο γαΐμα τών νεκρών μας παλληκαριών.*

*Πληγές απανωτές
ανοίγουν στό κορμί μου
χρόνια τώρα
πολλοί δικοί καί ξένοι.*

*Χωρίς πνοή
ό άνθρωπος χάνεται.
Χωρίς συνείδηση
ό λαός χάνεται.*

*Λουκάς Αξελος
Μαρία Κ ου μη
Παύλος Χατζηπαύλου*

Α' ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

Τό καμένο σώμα τοῦ καλοκαιριού"
κοντά στό κρύο τοῦ χειμώνα
άρχισε νά παίρνει τό χρώμα τῆς άνοιξης
πού μοιάζει μέ σύννεφο τοῦ φθινοπώρου
καί σύ μέ κοιτάς αμίλητη
γιά πάντα στους αιώνες
δταν μαζί περνάγαμε μέσα άπ' τούς ελαιώνες
κρατώντας άδειο στό δεξί σταμνί.

T:6,φ:12

Άσπρο κρίνο τῆς αυγῆς
στόν κήπο τῆς Ελένης
μαζί μέ τόν βασιλικό
μυρίζουν καί εύωδιάζουν.

Κόκκινο γαρύφαλλο στά χείλη της
πού το φιλά σαν ακουμπά-
ανάμεσα στά δόντια της κρατεί
τή μυρωδιά του νά ανασαίνει.

T:6,φ:8

Ά ν δέν σηκώσουμε ξανά
τό λασποκυλισμένο γαλανόλευκο
δέ θά μπορέσουμε ποτές!
νά δούμε τό κόκκινο χρώμα τοῦ ήλιου.

Αντάξιοι δέ φανήκαμε καθόλου
[στό γαίμα τών νεκρών μας παλληκαριών]

T:9, 29.1.'79, Δευτέρα, Γενάρης - Σκάλα

Τί μέ κοιτάς αμίλητος
ανάμεσα άπ' τά αγάθια
δύσκολο πιά νά σμιζουμε
νά φτιάξουμε πατρίδα.

Πάψαμε νά κοιτάμε
τό γαλάζιο χρώμα τῆς θάλασσας
κοιτάμε χάμω τή γη
ψάχνοντας γιά λίγο κόκκινο χρώμα

για να βιάψουμε την άσπρη μας σημαία
 Ξεχάσαμε πώς τό κόκκινο
 τό φέρνει ό ήλιος
 περνώντας μέσα από τή θάλασσα.

Πληγές απανωτές
 ανοίγουν στό κορμί μου
 χρόνια τώρα
 πολλοί δικοί και ξένοι.

Τά παιδιά μου μέ ξέχασαν
 κυνηγώντας μιά πιό άνετη ζωή.

T:9,12.2.'79, Δευτέρα - Σκάλα

Σάν πουλάκι λούφαξα
 σέ μιά γωνιά τοῦ κόσμου
 κλειστήκα στό κουφάρι μου
 έμεινα μοναχός μου.

Μέσα μας αβήσαν οί φωτιές
 οί πόρτες κλειδώθηκαν.

Πάψαμε πιά να άτσαλώνουμε ψυχές.

T:9, 22.3.'79, Πέμπτη - Σκάλα

"Όμορφη πόλη
 ωραία κτισμένη
 στό κέντρο τής χώρας
 μεγάλα τά πάρκα
 σκαμμένοι οί δρόμοι.

Χωρίς πνοή
 ό άνθρωπος χάνεται
 χωρίς συνείδηση
 ό λαός χάνεται.

Π.Η., Τετάρτη, 28 Μάρτη 19"

Ή ιστορία είναι παλιά
 τό Ιδιο κι' ό τόπος
 κάθε μέρα μας ματώνει ή καρδιά
 σάν κοιτάμε τά παιδιά μας
 να μη μεγαλώνουν στό σπίτι τους.

*Τόν κόσμο τής ανάστασης
πώς νά τό φτάσω πέ μου.*

Π.Η., Πέμπτη, 5.4.'79

*Α ντάμα πάει ό χάροντας
μέ τούς καιρούς παρέα.*

*Μέσ' τούν' τες μέρες τές πικρές
π' ό τόπος μας όρπίζει
πώς έν νά 'βρη μιάς ώρας νεπαμό
άπού τά μαύρα νέφη τζιαίς τον πολλύν καμό.
Πολλοί έσυνακτήκαμε, ούλλη γυρό κατάρι
άλλοι για τό καπάρτισμα άλλοι για τό καμάρι
κράζαμε σιάν τους πετεινούς
κάμνουμε άπου ρέσσει.*

Τόρνος, Δευτέρα, 14.5.'79

*Γυρεύω μιά σταγόνα Στεριάς στά βήματα σου
καί σύ μ' άρνήθης για τά συμφέροντα σου.*

4.1.'80

*Τίς μέρες τής ανάστασης
πώς νά τίς φτάσω πέ μου!*

Π.Η., Τρίτη, 22 Μάη 1979

*Τή γλύκα τής **αγάπης** μας
πώς νά τήν τραγουδήσω*

*Τή γλύκα τής **αγάπης** μου
πώς νά στή στείλω πες μου.*

Κυριακή, 27 Μαΐου 1979

*Τόση ζωή πού δώσαμε
καί αυτή πήγε χαμένη*

Δευτέρα, 10 Μάρτη 1980

Η γαλάζια σου μορφή μέ τυραννά...

*γυρεύω μιά σταγόνα λευτεριάς στά βήματα σου
καί σύ μ' άρνήθης για τά συμφέροντα σου.*

'Αθήνα, 22.10.1980

Τό ύνί πονάει τή γή σάν τή μεταγυρίζει.

Παρασκευή, 24 "Οκτώβρη 1980

Β' ΣΕΛΙΔΕΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

1. Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ '21

Σάν αναπόσπαστο κομμάτι τής Ελλάδας ή Κύπρος, έδωσε κι' αυτή τό μερίδιο της στόν έθνικοαπελευθερωτικό αγώνα τών Ελλήνων. Μπορεί οί Κύπριοι τότες νά μήν πήραν τά δπλα για νά επαναστατήσουν κι' αυτοί εναντίον τών Τούρκων δπως έκαναν οί υπόλοιποι Έλληνες. Άλλά τούτο δέν καθησύχασε τούς Τούρκους Πασάδες τοῦ νησιοῦ. Κάθονταν σέ αναμμένα κάρβουνα. Έτσι από δω τό έφερναν από κει τό έπαιρναν, «μιάν νύκταν, νύκταν διανήν, τζιαρόν δευτερογιούνην, νύκταν Παραδιευκόνηκταν...»

Π.Η.,Μάϊος 1976

2.

ΟΙ εξελίξεις τών τελευταίων ήμερων ήταν τόσο γοργές πού χάσαμε τόν προσανατολισμό μας. Οί εξελίξεις από τή μιá στήν προσωπική μου ζωή και από τήν άλλη ό θάνατος τοῦ Θεόδωρου και γενικά τό κακό πού έπληξε τήν παρέα, μας τράβηξαν τόσο έντονα τήν προσοχή πού δυσκολευόμαστε νά δοῦμε ποιος είναι ό δρόμος πού ακολουθούμε.

Άπό τίς πρόσφατες εξελίξεις τής προσωπικής ζωής φάνηκε διτ δποιος προχωρά στή ζωή χωρίς πρόγραμμα μέ στόχους, δέν ξέρει ποῦ πάει και ακόμα χειρότερα δταν ό στόχος δέν είναι ξεκαθαρισμένος και δέν υπάρχει πρόγραμμα νά έπιτευχτεί ό στόχος εκείνος.

Τ:9, 10.4.'78

3. ΤΟ ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ

Ζώντας από κοντά τίς **εξελίξεις** στό διυλιστήριο σάν **εργαζόμενος σ' αυτό** έχω νά παρατηρήσω **ορατά** πράγματα. Παρ' δλη τήν ανεξαρτησία πού υπάρχει στόν τρόπο **οργάνωσης** και στόν τρόπο λήψεως **τών** αποφάσεων έν τούτοις βλέπουμε τούς **εργαζόμενους** νά υποχωροῦν μπροστά στήν πίεση τών μηχανισμών τοῦ κράτους. Είδαμε νά περνά από τή γενική συνέλευση τοῦ εργατικοῦ σωματείου ή τελική προσφορά πού ήταν 15,6% για δύο χρόνια μέ προοπτική τά υπόλοιπα αίτήματα νά συζητηθοῦν σέ σύντομο χρονικό διάστημα, και ή προειδοποιητική **απεργία** νά αναστέλλεται.

Ή προειδοποιητική **απεργία** δέν έπρεπε νά λυθεί οὔτε έπρεπε νά γίνει **αποδεχτή** ή πρόταση για τό 15,6% και για περαιτέρω συζήτηση για τούς έξης λόγους: α) Ή επιτροπή μας παρουσίασε τό θέμα σάν ληγμένο άφοῦ οί τρεις υπόλοιποι ήμικρατικοί οργανισμοί (Άρχή ηλεκτρισμού, Α.Τ.Κ., και Κυπριακές Αερογραμμές) αναγκάστηκαν, κάτω από τήν πίεση τοῦ υπουργείου, νά δεχτοῦν οί επιτροπές της νά παρουσιάσουν μιá αύξηση 13% για δύο χρόνια και 2% για επιδόματα στίς γενικές συνελεύσεις της αναλαμβάνοντας τήν ευθύνη νά περάσουν τήν πολιτική **αυτή**. Έτσι μέ αυτό τό δικαιολογητικό πέρασε και σέ μας ή πολιτική ν' αναστείλλουμε τήν απεργία. Μέ αυτό τόν τρόπο κατάφερε ή κυβέρνηση από τή μιá νά δεχτούμε πιό μικρό ποσοστό γενικής

αύξησης απ' δι ζητούσαμε, από τήν άλλη αποφεύγανε τή δημιουργία αναταραχής και οργανωμένης δράσης από μέρους και τών άλλων τριών οργανισμών. Μέ τό νά πείσει τούς ήμικρατικούς νά δεχτούν μέ 13% κατάφερε και έπεισε και μας μέ 15,6% και μαζί νά άναστέλλουμε και τήν απεργία και τό αντίστροφο μέ τό νά μας πείσει νά μήν κάνουμε απεργία για τό 15,6% σημαίνα για τούς ήμικρατικούς δι είναι Ικανοποιητικό τό 13% οπότε άν έκλασαν τελικά οί ήμικρατικοί σημαίνα από δώ και μπρος δι είμαστε μόνοι και χωρίς συναγωνιστές, πού σημαίνα δι δν μας κτυπήσουν υπάρχα κίνδυνος νά χάσουμε κι' αυτά πού πήραμε.

T:9,4 Ιουνίου 1978

4.

Σήμερα στό νότιο κομμάτι τής Κύπρου δπου συμπύχθηκε ό έλληνοκυπριακός πληθυσμός ύστερα από τήν είσβολή τοῦ τούρκικου στρατού ή επίδραση και ή επιβολή τής ιδεολογίας και τής νοοτροπίας τής άρχουσας τάξης πάνω στην πλειοψηφία του έλληνοκυπριακού πληθυσμού είναι ένα γεγονός πού τό βλέπει ένας μέ τήν πρώτη ματιά. Αυτό ήταν τό αποτέλεσμα τοῦ γεγονότος δι μέχρι τώρα ή άρχουσα τάξη είχε τή δυνατότητα νά παρέχει ανεκτές συνθήκες διαβίωσης σε πρόσφυγες και μή πρόσφυγες χάρη στην εξωτερική βοήθια. 01 συνθήκες αυτές μεταβάλλονται καθημερινά σε συνθήκες εϋμάριας και καταναλωτικότητας πλησιάζοντας κατά πολύ τίς πρό τής εισβολής συνθήκες.

Ρίχνοντας μία ματιά στις αγοραπωλησίες αυτοκινήτων βλέπουμε δι: τό 1973 αγοράστηκαν 17.426 καινούρια αυτοκίνητα και τό 1977, 12.333. Τό 1973 αντιστοιχούσε ένα αυτοκίνητο για κάθε 8,5 κυπρίους και τό 1977 ένα αυτοκίνητο για κάθε 9.0 κυπρίους παρόλο πού στην είσβολή χάθηκαν γύρω στις 9.000 αυτοκίνητα. Αυτά τά λίγα στοιχεία δείχνουν μία πολύ μικρή εικόνα τής κατάστασης. Κάτι τέτοιο γίνεται σχεδόν σε όλα τά τμήματα τής ζωής τοῦ Κύπριου. Τήν κατάσταση αυτή τήν πιστοποιεί καλύτερα ό υπουργός οικονομικών κ. Πατσαλίδης στην ομιλία του στη βουλή στις 18 Φεβρουαρίου 1978. «Ο υψηλός ρυθμός αυξήσεως του εθνικού εισοδήματος οδήγησε παραλλήλως και σε σημαντική άδισηση τών καταναλωτικών δαπανών τής οικονομίας. Τό ύψος τής ολικής καταναλώσεως υπολογίζεται δι ηϋξήθη εις τρέχουσας τιμάς κατά 25,0% περίπου έν συγκρίσει προς τό 1976». Τόν δέ Δεκέμβριον τοῦ 1977 ό πρόεδρος τοῦ Κ.Ε.Β.Ε. κ. Μιχ. Σαββίδης δήλωνε δι: «Η οικονομία μας συνεχίζει νά εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τήν εξωτερική βοήθια...» Άπό αυτά τά έστω και υποτυπώδη στοιχεία φαίνεται επίσημα πώς ή άρχουσα τάξη τής Κύπρου κατόρθωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά τήν τούρκικη είσβολή χάρη στην ~~εξω~~τερική βοήθια νά βολέψει καλά ολόκληρο τόν έλληνοκυπριακο πληθυσμό πρόσφυγες και μή πρόσφυγες μέσα σε ένα κλίμα καταναλωτικής εϋμάριας.

Μέ βάση αυτές τίς υλικές συνθήκες και τό καθημερινό δικαιολογητικό, τήν ύπαρξη τοῦ έθνικοῦ προβλήματος κατορθώνει νά περνά μέσα από τά διάφορα κόμματα τίς οργανώσας, τά μαζικά μέσα ενημέρωσης, τούς πολιτιστικούς οργανισμούς κ.λπ., τήν ιδεολογία και τή νοοτροπία της για τό πώς πρέπει νά δράσουμε για νά δοθεί μία λύση στό εθνικό μας πρόβλημα. Έτσι λοιπόν βλέπουμε στόν τόπο μας παρόλο πού ή διαδικασία για τό εθνικό μας πρόβλημα σταμάτησε πριν τέσσερα και περισσότερα χρόνια, νά μήν ακούγεται ούτε μία φωνή διαμαρτυρίας, νά μήν υπάρχει ούτε μία σκέψη αμφισβήτησης. "Ολοι φαίνεται νά βρίσκονται σε απόλυτη συμφωνία.

Ἡ κατάσταση στήν Κύπρο σήμερα, δπως καί πάντα βέβαια, καθορίζεται ἀπό τό πώς εἶναι δομημένη ἡ κυπριακή κοινωνία, δηλαδή τό επίπεδο τῆς ταξικῆς πάλης εἶναι ἀνάλογο μέ τήν ὕπαρξη ἢ μή οὐζυμένων ταξικῶν ἀντιθέσεων. Μέ **αυτά** δέ θέλω νά παραγνώρισω τή σημασία τῶν ξένων ἰμπεριαλιστικῶν ἐπεμβάσεων πού καί αὐτές πραγματοποιοῦνται μέσω τῆς σύνδεσης τους μέ ὀρισμένες δυνάμεις στό ἐσωτερικό τῆς κυπριακῆς κοινωνίας χάρις στίς ἀντιθέσεις πού υπάρχουν ἀνάμεσα τους. Θέλω νά πῶ ὅτι ξεκινώντας ἀπό τήν ἐπιφανειακή κατάσταση πού παρατηροῦμε σήμερα στήν Κύπρο, δηλαδή τήν παθητικοποίηση καί τήν ἀλλοτρίωση τοῦ κόσμου δσον ἀφορα τό ἐθνικό πρόβλημα, τό πώς καί γιατί ὁ προσφυγικός κόσμος δέν ἀντιδρά στό ὅτι δέν πάει σπίτι του, τό ἐνδιαφέρον του γιά καταναλωτικά **αγαθά** τό γιατί ὁ Κύπριος σήμερα ἀναζητά νά λύσει τά οἰκονομικά προβλήματα του κάμνοντας δύο δουλειές· γιατί δέν ἐπαναστατεῖ, γιατί διατηρεῖ ἀναχρονιστικούς θεσμούς —προίκα, ἰσχυρή ἐξάρτηση ἀπό τήν οἰκογένεια κ.λπ., ἔχει κάποια οἰκονομική ὑλική βάση. Γιά νά φωτίσουμε λίγο τό πρόβλημα πρέπει νά δοῦμε ποιό εἶναι τό κυρίαρχο στοιχεῖο στή δομή τῆς κυπριακῆς κοινωνίας.

Παρατηρώντας τήν κοινωνικοοικονομική διάρθρωση τῆς κυπριακῆς κοινωνίας θά δοῦμε ὅτι κυρίαρχο στοιχεῖο εἶναι ἡ οἰκογένεια στή βάση τῆς ὁποίας εἶναι χωρισμένοι οἱ γεωργικοί κλήροι τῶν 10-15 σκαλῶν οἰκογενειακῆς ἰδιοκτησίας τό ἴδιο καί στήν κτηνοτροφία μικρά κοπάδια τῶν 50-100 προβάτων ἀνάλογα στή βάση πάλι τῆς οἰκογενειακῆς ἰδιοκτησίας. Στόν τομέα τῆς μεταποίησης καί τῶν κατασκευῶν βλέπουμε πολλές μικρές ἐπιχειρήσεις βιοτεχνικοῦ τύπου ἀτομικῆς καί συνεταιρικῆς ἰδιοκτησίας καθῶς καί οἰκογενειακῆς. **Αυτό** συμβαίνει καί στό λιανικό καί τό χοντρικό ἐμπόριο πολλοί-πολλοί ἔμποροι καί ἰδιοκτῆτες μαγαζιών. Ὅσον ἀφορα τίς μεταφορές μικροί συνεταιρισμοί 5-10 **οδηγῶν** καί ἰδιοκτητῶν συνάμα φορηγῶν, λεωφορείων καί αστικών ταξί. **Τό** ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς πραγματικότητας εἶναι ἡ ὕπαρξη μόνο πλατιάς μεσαίας τάξης δπως τήν χαρακτηρίζει καί ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Μιχαηλίδης πού στηρίζεται στήν μικρή ἰδιοκτησία, ἀτομικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ καί τό πολυ συναιτερικοῦ τύπου. Ἡ ἀντικειμενική αὐτή κατάσταση ἐμποδίζει τό ξεκαθάρισμα τῶν ἀντιθέσεων **ἀνάμεσα** στίς τάξεις. Ἐτσι μπροστά σ' **αυτό** τό ταξικό ἰσοπέδωμα, ἀν ἔτσι μποροῦμε νά ὀνομάσουμε **αυτά** τά φαινόμενα, ἔχουμε καί τό **ἀνάλογο** ἰδεολογικό.

Μέ **αυτά** τά δεδομένα καί μπροστά σ' αὐτή τήν ἰσοπέδωση καί τήν κάλυψη τῶν ἀντιθέσεων πού υπάρχουν μέσα στήν κυπριακή κοινωνία κάτω ἀπό τό καταναλωτικό κάλυμμα καί ἀπό τήν ἰδεολογία τῆς πλατιάς μεσαίας τάξης αὐτό πού βλέπω σάν **ἀνάγκη** εἶναι νά συνειδητοποιήσει ὁ πολὺς ὁ κόσμος αὐτή τήν κατάσταση δηλαδή τήν ὕπαρξη τῶν πραγματικῶν ἀντιθέσεων. Βλέπω σάν ἀνάγκη τόν προβληματισμό τοῦ κόσμου πᾶνω σ' αὐτές τίς υπάρχουσες καταστάσεις καί γεγονότα. Γιά νά γίνει αὐτό χρειάζεται νά συνειδητοποιήσει ὁ κόσμος νέες ἰδέες γιά τήν ἀντιμετώπιση καταστάσεων. **Αυτό** δμως δέν μπορεῖ νά γίνει μέσα ἀπό τούς ἤδη υπάρχοντες μηχανισμούς. Πρέπει νά φτιαχτοῦν ἄλλοι πού νά ἔχουν τέτοιες προοπτικές.

Αυτό τό καθήκον μπαίνει τώρα σέ μάς. Νά φτιάξουμε τούς μηχανισμούς γιά νά συνειδητοποιήσει ὁ πολὺς ὁ κόσμος πέντε νέα πράγματα ξιάφορα ἀπό αὐτά πού ἀκούει καί βλέπει καθημερινά. Τούς μηχανισμούς αὐτούς δλοι τούς ξέρομε τά βιβλία, νέες ἐκδόσεις, ἐντυπα-,μικρομπροσοῦρες,προκηρύξεις,στνεμά, θέατρο, ἢ **οργάνωση** μαζικῶν πολιτιστικῶν συλλόγων μέ πολιτιστικές ἐκδηλώσεις, διαλέξεις κ.α.

5.

Ἡ πολιτική πού ακολουθεῖται σήμερα στήν Κύπρο ἀπό τήν Κυβέρνηση δσον ἀφορα τήν προώθηση τοῦ ἔθνικοῦ μας προβλήματος εξαρτάται ἀπό τά συμφέροντα τούς υπολογισμούς καί τίς βλέψεις τών κοινωνικῶν δυνάμεων πού στηρίζουν αὐτή τήν Κυβέρνηση.

Οἱ κοινωνικές δυνάμεις αὐτές εἶναι: Ἡ ἐμπορομεσιτική τάξη, οἱ μεσαῖοι μαγαζάτορες καί μικροεπιχειρηματίες, οἱ μεσαῖοι αγρότες υπάλληλοι καί εργάτες. Οἱ δυνάμεις αὐτές εκφράζονται πολιτικά σάν «πατριωτικές δυνάμεις», σάν ΑΚΕΛ, ΕΔΕΚ καί ΔΗΚΟ.

Τ:9, Τρίτη, 12.12.78

6.

Εἶναι τώρα ὁ πέμπτος χρόνος ἀπό τήν τούρκικη εἰσβολή στό νησί μας καί τίποτε μέχρι στιγμῆς δέν καταφέραμε σά λαός παρά μερικά ακαδημαϊκά ψηφίσματα στόν Ο.Η.Ε. Αὐτό μάλιστα τό θεωροῦμε σάν μεγάλη νίκη, νίκη χωρίς καμιά συγκεκριμένη επίπτωση στό πρόβλημα τοῦ λαοῦ μας. Ὅλοι λέν δτι αγωνιζόμαστε, δλοι τονίζουν τή δημιουργία σταθερῆς οἰκονομικής βάσης γιά νά μπορέσουμε νά ἀνταπεξέλθουμε στίς απαιτήσεις τοῦ αγώνα μας γιά τήν ἐπιβίωση. Δηλαδή σκοπός μας εἶναι ἡ ἐπιβίωση τώρα, δηλαδή νά φάμε σήμερα, ἀγνοοῦμε δμως δτι ὁ δρος ἐπιβίωση ἔχει διάφορες πλευρές. Γιά νά ἐπιβιώσουμε σά λαός ναι συμφωνῶ πώς πρέπει νά δημιουργήσουμε μιά γερή οἰκονομική βάση, δέν ἀρκεῖ δμως αὐτό, απαιτεῖται μιά γερή πολιτική ηγεσία καί διατρανωμένη ἐθνική συνείδηση. Δέν μπορούμε νά λέμε δτι μπορούμε νά διεξάγουμε αγώνα δταν μᾶς λείπει ἔστω καί τό ἓνα ἀπ' αὐτά.

Τ:9, 26.2.79

7.

Προσωπικά χρειάζομαι **ελεύθερο** χρόνο καί μιά συγκεκριμένη μέθοδο διερεύνησης τών γεγονότων καί ἐξελίξεων τοῦ χώρου τῆς Κύπρου καθῶς καί τοῦ διεθνούς χώρου.

Τ:9

8.

"Ὅταν πρόκειται νά ἐξετάσουμε κάποιο πρόβλημα πού μᾶς ἀφορα ἀμεσα πρέπει νά δοῦμε πρῶτα τίς σχέσεις μας μέ τό πρόβλημα.

Τ:9

9.

Σκοπός μας ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Κύπρου.

Ἡ δημοκρατική διακυβέρνηση τῆς.

Π.Η., 29.3.'79, Τετάρτη

10.

Ἡ κρατική μηχανή τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας εἶναι αὐτή πού μᾶς κληροδότησε ἡ ἀποικιοκρατία. Τα ἴδια πρόσωπα πού τόν καιρό τῆς ἀποικιοκρατίας υπηρετοῦσαν μέ

ζήλο και αφοσίωση τόν *άγλο* αποικιοκράτη και πολλές φορές στράφηκαν ενάντια στά συμφέροντα τοῦ λαοῦ μας, εἴτε σάν υπάλληλοι τοῦ κράτους εἴτε σάν αστυνομικοί κλπ. Είναι οἱ ἴδιοι πού σήμερα υπογράφουν και καθορίζουν τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου και τοῦ λαοῦ του.

Π.Η., 4.6.'79, Δευτέρα

11.

Οἱ ατομικές προσπάθειες είναι καταδικασμένες σέ αποτυχία δσο καλόβολες δσο ἐξυπνες και άν γίνονται δταν δέν υπάρχει συλλογική συμφωνία και οργανωμένη προσπάθεια.

Π.Η., 13.6.79, Τετάρτη

12.

Ἡ ρώσικη και ἡ κινέζικη επανάσταση ήταν επαναστάσεις ενάντια στήν καπιταλιστική υπανάπτυξη τών χωρών της. Ἦταν δηλαδή στό μέτρο τών συνθηκών και τής εποχής πού έγιναν ἀστικοδημοκρατικές επαναστάσεις και δχι σοσιαλιστικές. Ἐγιναν μέ τά συνθήματα τοῦ σοσιαλισμοῦ μά δέν ήταν επαναστάσεις προλεταρίων πού ἀμφισβητούσαν τήν ἐξουσία τής αστικής τάξης. Ἀμφισβητούσαν τήν ἐξουσία τής φεουδαρχίας και ἀποικιακής ἐξάρτησης.

Π.Η., 16.5.1979

13.

Τό πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ὁ λαός μας συγκεκριμένα και χωρίς περιστροφές είναι πρόβλημα κατοχής. Τό πώς και τό γιατί είναι μια αρκετά παλιά ιστορία πού τήν ευθύνη τήν φέρουν πολλοί και διάφοροι στό εσωτερικό και στό ἐξωτερικό, ηγεσίες κομμάτων και οργανώσεων, παρατάξεων, κυβερνήσεων κ.λπ. Τό γεγονός πού παραμένει ἀναμφισβήτητο είναι τό δτι ἡ Ἱστορική ἐξέλιξη σέ ἓνα χώρο καθορίζει στήν κάθε στιγμή τό βαθμό ἀνάπτυξης και τήν **ισχύ** τών δυνάμεων σέ δλα τά επίπεδα πού παίρνουν μέρος στήν καθημερινή πάλη, στήν καθημερινή σύγκρουση γιά τόν ἐλεγχό τής ἐξουσίας τοῦ χώρου.

Ἐτσι λοιπόν δποιος συμφωνεἶ δτι: τό πρόβλημα στήν Κύπρο σήμερα είναι πρόβλημα κατοχής, ἄς μή προχωρήσουμε πάρα πέρα, δτι είναι πρόβλημα αυτοδιάθεσης, πρέπει νά συμφωνεἶ και μέ τήν ἀποψη δτι πρέπει μέ κάθε τρόπο και μέσο νά φύγουν τά στρατεύματα κατοχής.

Τώρα! Ποιος μπορεί νά είναι ὁ «κάθε τρόπος και μέσον» γιά νά φύγουν τά ξένα στρατεύματα κατοχής, δέν είναι σωστό νά προκαθορίζεται ἀπό τώρα, πώς μπορεί νά γίνει αὐτό πριν αρχίσουν καν νά γίνονται σκέψεις πάνω στό θέμα τοῦτο. Γίνονται δμως σκέψεις και σχέδια αρκετά γιά ἓνα ἄλλο θέμα γιά ὁμοσπονδοποίηση και διχοτόμηση της Κύπρου. Αὐτό δπως ξέρουμε συγκρούεται μέ τά γενικότερα συμφέροντα τών λαϊκών μαζών τοῦ νησιοῦ.

Π.Η., 27.7.'79

14.

Ἡ συναδητοποίηση ενός προβλήματος αρχίζει ἀπὸ τὴ στιγμή πού ὁ ἄνθρωπος ἢ ἡ μάζα τῶν ἀνθρώπων ἀρχίζουν νά ἀναζητοῦν τρόπους γιὰ τὴ λύση του.

Π.Η., 10.8.'79

15.

Ἀπόψε παραβρέθηκα καὶ συμμετείχα στὴ διαδήλωση ἐνάντια στὴν ἐπανεπίθεση τῆς Ἑλλάδας στὸ ΝΑΤΟ. Υπῆρξε πάρα πολὺς κόσμος δὴν καὶ δὲν μπόρεσα νά τὸν υπολογίσω, οὔτε καὶ τὴν ἀριθμητικὴ συμμετοχὴ τῶν διαφόρων κομμάτων καὶ ὁργανώσεων. Ἦμουν μαζί μὲ τοὺς Κύπριους τῆς Σ.Ε.Κ.Α. δηλαδή τῆς Ε.Δ.Ε.Κ. εἴμασταν περίπου 25 άτομα. Υπῆρχαν περίπου καὶ 40 άτομα τοῦ ΑΚΕΛ. Φωνάχτηκαν ἀπὸ τοὺς Κύπριους διάφορα συνθήματα, τὰ ὅποια αὐτὴ τὴ στιγμή δὲν μπορῶ νά θυμηθῶ. Τὴν προσοχὴ μου τὴν τραβούσαν ἄλλα πράγματα καὶ δὲν τὰ πολυπρόσεχα. "Ὅπως δεσποῦμε πρόσεχα τὴν ἀντίδραση τοῦ κόσμου δταν καταλάβαιναν διτι εἴμαστε ἀπὸ τὴν Κύπρο. Προσπαθούσα νά βρῶ καὶ νά ἐντοπίσω τὸ κλίμα αὐτῆς τῆς κατάστασης στὴν ὁποία πρώτη φορά βρισκόμουν. Ἐντύπωση μοῦ ἔκανε ἡ παρουσία τῆς ἀστυνομίας καὶ ἡ ετοιμότητα τῆς νά ἐπέμβει. Ἡ παρουσία μου ἦταν πολὺ νευρική καθόλου ἐνεργητική, ἦταν καθαρὰ παθητική, ἀμυντική. Πιὸ πολλὰ ἔπαιρνα, παρά ἔδινα.

Ἡ πορεία ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο - Μουσεῖο καὶ πήγε πρὸς τὸ κέντρο, περπάτησε τὴν Σταδίου, ἔδωσε γύρω ἀπὸ τὴν πλατεία Συντάγματος πέρασε μπροστὰ ἀπὸ τὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ μπαίνοντας στὴν Πανεπιστημίου βάρωσε διάλυση, καὶ ἀφοῦ ὁ κόσμος περπάτησε σχεδὸν ὅλη τὴν πορεία, διαλύθηκε πῆγε στὰ σπίτια του, στὰ κέντρα, κ.λπ.

Ἡ γνώμη μου εἶναι πὼς ἦταν μιὰ διαδήλωση ἐκτόνωση τῆς ἀγανάκτησης πιὸ πολὺ παρά μιὰ διαδήλωση πού εἶχε σὰ σκοπὸ μὲ κάθε μέσο νά ἐμποδίσαι τὴν ἐπανεπίθεση. Μὲ λίγα λόγια εἶναι τραγικὴ ψευδαἰσθηση νά νομίζουν τὰ διάφορα κόμματα καὶ ὁργανώσεις τῆς ἀντιπολίτευσης διτι ἔκαμαν τὸ καθήκον τους ἀπέναντι στὴ θέση πού ἔκφρασαν ἐνάντια στὴν ἐπίθεση τῆς Ἑλλάδας στὸ ΝΑΤΟ.

Π.Η., "Ἀθήνα, 22.10.1980

16.

Γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ δὴ τὸ ΑΚΕΛ κατεβαίνει αὐτοδύναμο στὶς ἐκλογές. Αὐτὸ ἀποτελεῖ σταθμὸ στὴν ἱστορία τοῦ κόμματος καθὼς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς Κύπρου.

Μέχρι τώρα τὸ ΑΚΕΛ κατέβαινε στὶς ἐκλογές μὲ καθορισμένο ἀπὸ τὰ πρὶν ἀριθμὸ ὑποψηφίων, τώρα θὰ διεκδικήσει, λέει, τις ἔδρες τῆς βουλῆς αὐτοδύναμο μὲ πλήρη συνδυασμὸ.

Αὐτὸ σημαίνει διτι στὶς ἐπόμενες ἐκλογές θὰ ἔχουμε πιὸ πολὺ ἀναμέτρηση Συναγεραμοῦ - ΑΚΕΛ πού καθὼς πιστεύω διτι εἶναι περίπου ἰσοδύναμα τὰ δύο κόμματα θὰ βγάλουν περίπου τὸν ἴδιο ἀριθμὸ βουλευτῶν καὶ οἱ ὑπόλοιποι θὰ μένουν γιὰ τὸ ΔΗΚΟ τὴ Νέα Δημοκρατικὴ Παράταξη τοῦ Μιχαηλίδη καὶ στους ἀνεξάρτητους. "Ἄρα τὸ ρυθμιστικὸ ρόλο θὰ τὸν ἔχουν μάλλον οἱ βουλευτῆς τοῦ ΔΗΚΟ καὶ οἱ ἀνεξάρτητοι. Ὁ Μιχαηλίδης πιστεύω διτι θὰ χάσει στὶς ἐπόμενες ἐκλογές. Πῶς μπορεῖ ὁ ἴδιος καὶ

βγει βουλευτής, πάντως προβλέπω δι τι είναι ό πιό αδύναμος από λαϊκό έρεισμα.

Π.Η., 'Αθήνα, Πέμπτη, 23.10.1980

17.

Τό Ελληνικό φοιτητικό κίνημα πάσχει από μιά νοσηρή πολιτικοποίηση. Κακοχωνεμένες ιδέεςεκφράζονται μέ πολλά λόγια χωρίς ουσία. **Αυτή** είναι ή πρώτη εντύπωση πού είχα.

Μιά άλλη πρώτη εντύπωση είναι ή προχειρότητα και ή κακοργανωσιά τών πανεπιστημίων. Πολλοί φοιτητές, έλλειψη χώρων διδασκαλίας, απηρχαιωμένο σύστημα, έλλειψη πληροφόρησης για τίς αναγκαίες διαδικασίες και ένα σωρό άλλα.

Επίσης κάτι άλλο πού παρατηρώ είναι ή πολυλογία πού σάν τρόπος έκφρασης έχει εκτοπίσει κατά πολύ τήν ουσιαστική διατύπωση τών σκέψεων.

Π.Η., 'Αθήνα, 14.11.1980

18.

Ή πρώτη επαφή μου μέ τό πανεπιστήμιο μπορώ νά πώ δι ήταν τραγική από τήν άποψη τής διδασκαλίας και τής μάθησης. Από τήν άποψη τής επαφής μέ τούς άλλους φοιτητές βλέπω δι έδώ είναι πολύ εύκολη και ανεξάρτητη φύλου. Βλέπω δι έδώ θά μπορούσα νά έχω εμπειρίες πού ποτέ δέ θά μπορούσα νά έχω στήν Κύπρο ή ακόμα και έξω στήν κοινωνική ζωή. Αυτό δέν ξέρω πού νά τό αποδώσω. Μπορεί νά οφείλεται στό γεγονός δι δλοι έχουμε μιά τέτοια ανάγκη επαφής μεταξύ μας, είτε γιατί αντιμετωπίζουμε σάν αρχάριοι ταυτόχρονα τά ίδια προβλήματα, είτε διότι οί πιό πολλοί από μάς έχουν συνείδηση δι δέν γνωρίζουμε ό ένας τόν άλλο αλλά έχουμε ανάγκη επαφής και γνωριμίας, επειδή οί πιό πολλοί καταγόμαστε από τόσο μακρινούς τόπους, χωρίς πολλές φορές νά Εχουμε κανένα άλλο γνωστό ή κοντινό μας παρά τούς συμφοιτητές τοῦ έτους μας.

Σάββατο, 15.11.1980

19.

Συνήθως αρχίζω μιά μελέτη και τήν αφήνω. Ποτέ ή μάλλον σπάνια δούλεψα συστηματικά για νά κατορθώσω νά εκφράσω τίς απόψεις μου γραπτές και ολοκληρωμένες πάνω σέ ένα θέμα. Κάθε μέρα υπάρχουν ένα σωρό ερεθίσματα πού θά μπορούσαν νά αποτελέσουν τό κέντρισμα για μιά δουλειά. "Όμως δ καιρός περνά τά διάφορα θέματα φεύγουν άπ' τήν επικαιρότητα ή διάφορες άλλες σκέψεις μέ κάνουν νά διστάζω, δπως επίσης και άλλες πράξεις ή ενέργειες.

Ή σπατάλη χρόνου γίνεται χωρίς νά τό καταλάβω και χωρίς νά αντιδρώ. Είμαι αρχάριος στίς μελέτες άσχετα άν αυτό είναι ή μεγαλύτερη επιδίωξη μου. Δέν μπορώ νά βρω ένα τρόπο νά σκέφτομαι και νά δημιουργώ χωρίς νά μέ διακόπτουν ή νά μέ σταματούν διάφοροι παράγοντες. Ή διαμόρφωση τοῦ κοινωνικού περιγυρου (πολυκατοικία) είναι εχθρική σέ κάτι τέτοιο. Επίσης κάτι πού δέν μπορεί νά αγνοήσει κανένας είναι οί καθημερινές εξελίξεις πού είναι γρήγορες και άπαιτοῦν κι αυτές μελέτη και δράση μαζί.

Δηλαδή **υπάρχει** ένα πρόβλημα. Ή τακτική και συστηματική μελέτη του παρελθόντος του πανανθρώπινου χώρου γενικά σε σχέση με την ειδικότερη μελέτη του παρελθόντος χώρου που ανήκουμε έμεϊς συγκεκριμένα, και ή μελέτη του παρόντος, των καθημερινών εξελίξεων με στόχο την καταλυτική δράση και επίδραση πάνω σ' αυτές τις καθημερινές εξελίξεις. Φυσικά στόχος τής γενικότερης μελέτης του παρελθόντος, του γενικού και του ειδικού χώρου είναι πάλι, να βοηθήσει στην πιο αποτελεσματική επίδραση τής δράσης μας πάνω στις καθημερινές εξελίξεις. **Αυτό** βέβαια πρέπει να γίνεται με βάση ένα μακροπρόθεσμο στόχο και με βάση τή μελέτη των συγκεκριμένων συνθηκών και όχι αυθόρμητα.

Τώρα, δηλ αυτή ή μελέτη και σκέψη απαιτεί χρόνο. Ό χρόνος όμως είναι λιγότερος γιατί τον ξοδεύουμε στις μετακινήσεις και στην εξασφάλιση των αναγκών τής ζωής. Μπαίνει τό **ερώτημα** αν είναι δυνατόν ή μελέτη αυτή να είναι και ό τρόπος **εξασφάλισης** του επιούσιου. Δέν ξέρω πώς μπορεί πρακτικά να υπάρξει μιά τέτοια προοπτική.

Π.Η., Αθήνα, 15.11.1980, Σάββατο

20. "Η ΣΤΕΡΝΟ ΔΙΚΟ ΜΑΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

Ή συνέχεια θά καταγραφεί στό Λαϊκό Νοσοκομείο. Τήν Κυριακή τό βράδυ στίς 11 και κάτω ό Ιάκωβος οδηγήθηκε εκεί κλινικά νεκρός, κάτω από τά δολοφονικά χτυπήματα των Μ.Α.Τ, Είναι κάτω που δέν πρέπει καθόλου να μας εκπλήσσει. "Όπως και ό ίδιος, «σάν έτοιμος από καιρό», προφητικά είχε γράψει:

«Γυρεύω μιά σταγόνα λευτεριάς στά βήματα σου
και σύ μ' άρνήθης για τά συμφέροντα σου».

Γ' ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

ΣΤΟ ΝΕΚΡΟ ΣΥΝΤΡΟΦΟ

Θά τεμαχίσω τή φωνή σου
σέ χιλιάδες μικρόσωμους ήχους
νά τή σφηνώσω
στά μόρια τοῦ εγκεφάλου
σάν απόθεμα μνήμης
κάθε πρωινό ξύπνημα.

Θά σέ θυμάμαι
δπως θυμάται
ή παρθένα
τήν πρώτη της συνουσία
δπως θυμάται
ό άνεργος
τό πρώτο του μεροκάματο.

Σέ καταλάβαινα.
Τώρα σέ καταλαβαίνω καλύτερα
συλλαμβάνω καθαρά τούς παλμούς σου
σάν ραντάρ
τό διερχόμενο αεροπλάνο.

Θά μεταδώσω
τούς κρυφούς λογισμούς σου
τή νεκρική σου ζωντάνια
σάν φωτεινή πυξίδα
στές επερχόμενες θύελλες.

Θά σέ θυμάμαι
καί σένα
καί τό χαμό σου
ή άν θέλεις
τές προεχτάσεις τόν νοημάτων
στές υφιστάμενες συνθήκες.

Θά θυμάμαι
τά φονικά χέρια
τό σώμα τής **αράχνης**
πού σπίνει ιστούς

έξω άπ' τές πόρτες μας
μέσ' τές καρδιές μας.

Θά θυμάμαι
τό σκοτάδι πού πλακώνει
τό φίδι πού μάς ζώνει
τήν ακατάσχετη αιμορραγία
πού πλημμυρίζει τές σάρκες μας.

Άλλά κι έσύ νά θυμάσαι
παρακαλώ πολύ νά θυμάσαι.
Έτσι νεκρός
είσαι πού ζωντανός
γιατί ενεργοποιείς
τήν ύπαρξη σου
καί περιφέρεσαι απειλητικός
σάν κατοικίδιος εφιάλτης
μέσ' τές φωλιές τής ηρεμίας.

Τώρα
είσαι ωραίος μέσ' τούς ωραίους
φωτεινός
ανάμεσα στους φωτεινούς.
Τώρα συγκατοικείς
δικαιωματικά
μέ τούς παλιούς σου συντρόφους
ενώνεις τό αίμα σου
στ' αυλάκι
πού θά βγάλει μιά μέρα
στό ξέφωτο.

Θά σέ θυμάμαι
υψομένο λάβαρο
ασάλευτο.

Κώστας Μακρίδης
Νιόβρης 1980

ΙΑΚΩΒΕ ΣΥΓΝΩΜΗ

"Αφησα τή μπαλκονόπορτα κι απόψε ανοιχτή
 ν' ακούω τόν αέρα νά σφυρίζει
 μέ πνίγει ή απόλυτη σιγή.
 Λέξη μήν πεις,
 είναι τόσο βαθειά τό μαχαίρι πού 'παφα νά πονάω
 γέμισε ψάρια νεκρά καί χολεριασμένα φύκια ή παραλία
 καί σύ τό βρίσκεις ρομαντικό.
 Στό φάρο πού σιμά του ξευνηθήσαμε χειμώνες καλοκαίρια
 έ~νας σταυρός!
 Καράβια πιά δέν περνάνε, σβυστήκαν τά νυχτέρια μας.

Τό αίμα πότισε τά χέρια μου
 στό πρόσωπο αύγάτεψαν οί κόκκινες κηλίδες,
 ήπιαμε καφέ στό Σύνταγμα
 σά νάταν μιά μέρα σάν τίς άλλες, μιά συνηθισμένη μέρα.
 Είχα μιά κρυφή αγωνία, δέν ήθελα νά στή φανερώσω,
 στό πλήθος έψαχνα νά σ' ανταμώσω
 κουράγιο νά πάρω άπ' τά καφετιά σου μάτια.
 Κι όμως, δέν ήταν μιά συνηθισμένη μέρα...
 Σύρθηκα γιά νά σε βρώ,
 ήθελα νά σοϋ πώ νά φυλαχτείς
 μή σταθείς αδιάφορος καί σε σκοτώσουν,
 «τρέχα λοιπόν, έχεις ακόμα καιρό,
 μείνανε κάτι δευτερόλεπτα, τρέχα»...
 Πάντα σοϋ τδλεγα νά τρέμεις τίς άσπρες στολές,
 σπέρνουν τό θάνατο, σοϋ τδλεγα, θυμάσαι;

Είδα τά μάτια σου νά διαστέλλονται,
 νά κυττοϋν μ' απορία τό συντριβάνι στήν πλατεία
 μιά αστραπή στόν ουρανό τό αίμα σου
 ξεχύθηκε φουσκωμένος χείμαρρος
 γεμάτος παράπονο καί λυγμούς
 έκανε κουρέλια τή σημαία
 τσάκισε τήν αμπαρωμένη πόρτα τής Βουλής
 καί στήθηκε ψηλά στήν αίθουσα τών Συμβουλίων.

Τό πρωί, ψυχροί καί ατάραχοι μέσα στά σκληρά τους κολάρα
 δλοι θά δουν τό δακρυσμένο τοίχο
 δλοι θά διαβάσουν τήν αιμάτινη γραφή σου
 στό τέλος, σάν άλλοι Πιλότοι, θά νίψουν τά χέρια τους
 καί θά χωθούν ντροπιασμένοι κάτω άπ' τίς καρέκλες.

Τό Συμβούλιο έληξε!

*«Ένοχη δέν είναι ή Πολιτεία»
 Ιάκωβε, μιá κακή στιγμή ό θάνατος σου
 Τά πλήθη σκόρπισαν, ή τηλεόραση παίξει εμβατήρια
 βάλανε άλλη σημαία στό κοντάρι
 θά σέ ξεχάσουν,
 δέν ήσουν ήρωας, δέν ήσουν φταίχτης,
 μιá κακή στιγμή ό θάνατος σου,
 Ιάκωβε, συγγώμη!*

*Αρετή Αθανασίου
 26 Νοέμβρη τοῦ '80*

ΔΙΑΔΗΛΩΣΗ

στη μνήμη του Ιάκωβου Κουμη

*Ήταν οι μέρες των εγκάρδιων
 εναγκαλισμών τότε που οι μάζες
 κατέβαιναν στους δρόμους με πλακάτ
 και ούρλιαζαν μέσα στη νύχτα
 τα μηχανοκίνητα της εξουσίας
 η ατμόσφαιρα στένευε απ'
 τα δακρυγόνα κάποιος μέσα
 απ' το πλήθος πήγε να φωνάξει
 δεν είχε πρόσωπο μια κόκκινη
 όψη και τα μάτια κατάκλειστα
 κατέβαιναν απαναπα συνθήματα
 η διαδήλωση κλωτσούσε
 μπρος πίσω στα πλάγια
 την ακέφαλη τερναία ύδρα
 του καπιταλισμού.*

Λεύκιος Ζαφερίου

ΣΗΜΕΡΑ ΕΙΜΑΙ ΕΓΩ ΚΑΙ Η ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ

Σπάθηρα γιά κάμπωση ώρα σ' εκείνο τό σημείο. Λίγο πρίν, οί φίλοι μου εΓχανε φύγει. Έψαχνα μέσα στό πλήθος, νά κοιτάξω τούς πορευόμενους στά μάτια, μά έβλεπα μόνο τά πινώ καί τά συνθήματα γεμίζανε τ' αυτιά μου.

Έταν ή ώρα πού άρχισαν νά ουρλιάζουν οί άνθρωποι, τρέχοντας νά σωθούν. Έτρεξα καί γώ. Βρέθηρα μακριά από τό μακελειό.

Είμαι καλά, δέν έχω κανένα σημάδι από κλομπ.

Όλοι διαλύθηκαν σέ κλάσματα δευτερολέπτων. Είμαι μόνος μου. Τριγυρίζω εδώ καί κει.

Δέν υπάρχει τίποτα γύρω μου, μόνο μερικά πηγαδάκια, δέν ξέρω κανέναν.

Νά τραβήξω καί γώ γιά τό σπίτι.

Προχωρώ. Λίγο πιο κάτω, κάποιιοι πυροβολούν. Τά πόδια μου σφηνώθηκαν στό δρόμο. Νά πάω μπροστά; Γιατί νά πάω τόσο άδικο, χωρίς λόγο...

Είνα καλύτερα νά γυρίσω πίσω, δέν υπάρχει φόβος νά μέ σκοτώσουν. Πίσω είναι δλα ήρεμα, μόνο μπροστά πυροβολούν. Νά κάτσω σέ μιά καρέλλα, κάπου εδώ. "Ανησυχώ —ά νά γίνεται άραγε;

Πυροβολισμοί πάλι. Ίσως σκοτώσουν κάποια παιδιά. Δες νά πάθω καί γώ τίποτα; Θα μείνω εδώ, είναι πιο σίγουρο τό μέρος.

Μου έρχεται τό πρώτο χτύπημα στό κεφάλι.

Είνα πολλοί. Είμαι μόνος μου. Δέν μπορώ πιά νά σηκωθώ. Μέ χτυπάνε. Τό κεφάλι μου. Δέν σκέφτομαι τίποτα. Μόνο τό κεφάλι μου καί τό αίμα νά εκσφενδονίζεται.

Τούς βλέπω νά φεύγουν. Σηκώνομαι. Δέν αισθάνομαι καθόλου καλά. Κάνω μερικά βήματα, ξαναπέφτω. Τό αίμα φεύγα, χωρίς νά μπορώ νά τό σταματήσω. Γατζώνομαι από μιά τζαμαρία. Τή βλέπω, θάνα ή σωτηρία μου.

Κοιτάω γύρω. Μά δεν υπάρχει άνθρωπος;

Μόνο ή βιτρίνα. Αυτό τό τζάμι θά μέ σώσει, κραπέμαι γερά καί περιμένω νά μοϋ φέρα μπιαμπά να σταματήσω το αίμα, μά είναι τυφλός καί δέ βλέπει πως είμαι.

Άνοιγα μιά πόρτα. Κάποιοι άνθρωποι πού δέν ξέρω μέ βοηθάνε.

Είνα δλα θολά. Ρωτάνε τ' όνομά μου. Νομίζω πως τούς τδχω πει.

Ιάκωβος Κουμής, Κύπριος φοιτητής.

Κανείς δέν μιλάει. Είναι κι άλλοι χτυπημένοι, έγώ όμως δέν καταλαβαίνω. Έρχεται ένα ασθενοφόρο. Μέ βάζουν μέσα. Έγώ, λέω, είμαι καλά, θά πρέπει νά υπάρχουν κι άλλοι, πιο σοβαρά από μένα.

Στή διαδρομή πού κάναμε γιά τό νοσοκομείο, έγώ είμαι ήδη ΝΕΚΡΟΣ.

Δέν μιλάω δέν σκέφτομαι. Μέ κατεβάζουν καί βρίσκομαι μπροστά σέ στολές —πάλι μπροστά σέ στολές;

Άσπρες μπλουζες. Μοϋ κάνουν κρανιοσνάταξη. Προσπαθούν νά κάνουν τό τρύπιο καί νεκρό πιά κεφάλι μου να λειτουργήσα, μά δέν είναι μηχανή, διως αυτή πού μοϋ βάζουνε γιά νά χτυπά ή καρδιά.

Περνά μιά βδομάδα σκόμα καρδιοχτυπώ μέ μιά μηχανή.

Στίς εφημερίδες διαβάζω πως είμαι κλινικά νεκρός —κάπου άλλου πως είμαι καλά. Όλος δ κόσμος ξέρα πως μέ χτύπησαν τά ΜΑΤ στην πορεία τοϋ Πολυτεχνείου. Όλοι συζητοϋν γι' αυτό καί ξέχασαν τόν άλλο θάνατο, μιδς κοπελιάς πού τή λέγανε

Σταματίνα. Δέν τήν ξέρω. ΕΓχαμε τήν Ιδια τύχη, μόνο πού αυτή πέθανε αμέσως. Τή θάψανε στά γρήγορα και ξεχάστηκε.

Διάβασα και για πολλούς τραυματισμούς. Γέμισαν τά νοσοκομεία μέ παιδιά.

Άκουσα απέξω νά συζητούν για μένα. Κοιτούσαν μιά εφημερίδα και λέγαν «τί στό διάολο, δέν πέθανε **οσάμοα** αυτός νά ησυχάσουμε;».

Σήμερα βαρέθηκε ή μηχανή ν' ακολουθεί τούς χτύπους τής καρδιάς μου και πέθανε. Πώς νά είμαι άραγε;

Μέ βάλανε σέ μιά εκκλησία και μέ φύλαγαν τό βράδυ νά μή μέ κλέψουνε, γιατί, έλεγαν, δέν συμφέρει στήν κυβέρνηση νά γίνει νεκροψία και νά μάθει ό κόσμος πώς πέθανε από τά κλόμπς τών ΜΑΤ.

Μετά από δύο μέρες μοῦ έκαναν νεκροτομή. Ἦρθε κι ό Ντουράντε, ό ιταλός ιατροδικαστής, γιατί οί φίλοι μου δέν είχαν εμπιστοσύνη στό Γιαμαρέλλο.

Ό Γιαμαρέλλος δέν έκανε και πολλά πράγματα. Ό Ντουράντε μετροῦσε και ξαναμετροῦσε — τώρα καταλαβαίνω γιατί τόν φέρανε. Μέ πήραν στό χωριό μου και μέ θάψανε. Ό Γιαμαρέλλος είχε τό θράσος νά πει διτι ήμουν ασθενικός τύπος και γι' αυτό πέθανε.

Έτσι, λοιπόν, θάφτηκα και γώ. Γυρίσαν δλοι στίς δουλειές τους, δπως και τά ΜΑΤ.

Βέβαια, οί δύο δολοφονίες δέν είναι τίποτε τό ιδιαίτερο. Μονάχα δύο ζωές χάθηκαν. Μά σήμερα είμαι γώ και ή Σταματίνα. Αὔριο δέν ξέρουμε... Έμεϊς είμαστε νεκροί. Έσύ; Έσεϊς;

Μαρία Κοομή

Έφημ. «Ελευθεροτυπία», 15 Νοέμβρη '81

Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 2: Το θέμα αλλαγής κυβέρνησης στην Ελλάδα αντικρύζεται απο τον Κυπριακό Ελληνισμό μόνο σε σχέση με τον αγώνα του για εθνική επιβίωση. Δεν είναι θέμα δικό μας, αν την Ελλάδα θα κυβέρνα το ΠΑ.ΣΟ.Κ ή η Νέα Δημοκρατία ή οποιοδήποτε άλλο κόμμα. Τούτο είναι θέμα που άφορα τους Έλληνες της Ελλάδας. Για μας σημασία έχει ο βαθμός συμμετοχής της εκάστοτε κυβέρνησης της Ελλάδας στον αγώνα μας για αποκατάσταση της ελευθερίας και της δικαιοσύνης στη νήσο μας.

Απο τη σκοπιά αυτή βλέποντας το θέμα, μπορούμε να πούμε ότι οι μέχρι σήμερα δηλώσεις και ενέργειες της νέας υπο τον κ. Ανδρέα Παπανδρέου Ελληνικής κυβερνήσεως αναπτέρωσαν το ηθικό του λαου μας, γιατί τον έπεισαν πως η υπεύθυνη ηγεσία της Μητέρας Πατρίδας, της Ελλάδας, βλέπει το θέμα του σαν εθνικό θέμα υψίστης προτεραιότητας. Τούτο, όπως αντιλαμβάνεσθε, είναι πολυ σημαντικό, γιατί έρχεται σε μια εποχή, που το αίσθημα της εγκατάλειψης βύθισε το λαο μας στην ηττοπάθεια και στην απαισιοδοξία. Τώρα ο λαος μας πιστεύει πως δεν αγωνίζεται πια μόνος ενάντια σε πολυπληθείς εχθρούς, αλλά αγωνίζεται μαζί του όχι θεωρητικά, αλλά πρακτικά και δυναμικά, η Μητέρα Πατρίδα. Και αυτο πρέπει ιδιαίτερα να προσεχθεί. Γιατί έντεχνα τόσο ξένοι, αλλά, δεν αποκλείεται, και δικοί μας, δυστυχώς, θα προσπαθήσουν να υποσκάψουν την αισιοδοξία, που δημιούργησε η αλλαγή, εκμεταλλευόμενοι κάποιες δυσκολίες, που έχουν να αντιμετωπίσουν οι υπεύθυνοι, αλλά και κάποιες ασυνέπειες, αντιφάσεις και πρόχειρες ενέργειες, που πιθανόν να παρουσιασθούν. Ο Ελληνισμός της Κύπρου αναμένει αγωνιστική συνέπεια και σταθερότητα και προγραμματισμένη δράση απο τη νέα Ελληνική κυβέρνηση. Όλοι μας χαιρετίσαμε με ενθουσιασμό τη μέχρι σήμερα θέση της έναντι στο πρόβλημα μας. Θάναι φοβερό να απογοητευθούμε και πάλι.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 3: Πάντοτε γινόταν πολυς θόρυβος για το άνοιγμα του «φακέλλου της Κύπρου». Ειλικρινά δεν μπορέσαμε μέχρι σήμερα να αντιληφθούμε σ' όλη την έκταση τι σημαίνει άνοιγμα του φακέλλου της Κύπρου. Υπάρχει φάκελλος, μέσα στον οποίο κλείστηκαν όλες οι μυστικές διεργασίες και τα σχέδια για την προδοσία της Κύπρου; Υπάρχει φάκελλος, στον οποίο βρίσκονται τα ονόματα προσώπων, που έλαβαν μέρος στη σύνταξη αυτών των σχεδίων και στη διεκπεραίωση αυτών των διεργασιών, προσώπων, τα οποία είναι άγνωστα, ή τα οποία είναι γνωστά, αλλά δεν γνωρίζουμε το ρόλο τους; Και ποιος κατήρτισε το φάκελλο; Ποιοι έδωσαν τα στοιχεία για τον καταρτισμό του; Στηρίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία ή στηρίζεται σε στοιχεία, που έδωσαν πρόσωπα άμεσα ή έμμεσα σύνεργα και υπεύθυνα για την προδοσία της Κύπρου; Και που βρίσκεται αυτός ο φάκελλος; Αυτα όλα είναι ερωτηματικά, που θέλουν μια απάντηση, για να εκτιμηθεί σωστά η ύπαρξη του φακέλλου, ο καταρτισμός του και η αντικαταλητικότητα του και αν αξίζει πράγματι τον κόπο να ανοίξει ένας τέτοιος φάκελλος.

Μήπως, όμως, με τον όρο «άνοιγμα του φακέλλου» εννοούμε να ανοίξει η υπόθεση, δηλαδή να ερευνηθεί το θέμα ποιοι ευθύνονται, εκούσια ή ακούσια, ποιοι σχεδίασαν, ποιοι εξετέλεσαν και ποιοι, συνειδητά ή ασυνείδητα, συνήργησαν στην προδοσία

της Κύπρου, είτε πρόσωπα είναι αυτά, είτε κυβερνήσεις, είτε καταστάσεις, είτε κόμματα και οργανισμοί;

Πάντως είτε το ένα είτε το άλλο συμβαίνει δεν βλέπουμε, γιατί δεν γίνεται αυτο το «άνοιγμα». Δεν νομίζουμε ότι η ξεκαθάριση ενός θέματος αν μπορεί, βέβαια, να ξεκαθαριστεί σ' όλες του τις διαστάσεις, είναι κάτι που πρέπει να αποφευχθεί. Επιβάλλεται και για λόγους δικαιοσύνης αλλά και για λόγους διευκόλυνσως στη χάραξη της πιο σωστής και επωφελούς πορείας στον αγώνα μας.

Εν όψει των πιο πάνω, που αναφέραμε, και απαντώντας στα συγκεκριμένα ερωτήματα σας, γύρω απο το φάκελλο, λέγουμε: Για μεν το πρώτο ερώτημα σας ότι κι εμείς διερωτόμαστε, μια και εκφράζεται επιθυμία απο όλους για το άνοιγμα του φακέλλου, γιατί δεν προχωρεί αυτο το άνοιγμα. Το πιθανότερο είναι πως δεν υπάρχει φάκελλος με στοιχεία άγνωστα ή αδιάβλητα και θα χρειαστεί περαιτέρω έρευνα. Για δε το δεύτερο ερώτημα σας, πώς, δηλαδή, τοποθετούμαστε στην άποψη ότι το άνοιγμα είναι επιζήμιο, λέγουμε ότι δεν μπορούμε να αποφανθούμε σωστά, γιατί δεν ξέρουμε τα στοιχεία του θρυλουμένου φακέλλου. Αλλά, εαν πράγματι ο φάκελλος είχε τέτοια στοιχεία, που θα προκαλούσαν ζημία στο εθνικό θέμα, δεν νομίζουμε ότι ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας κ. Ανδρέας Παπανδρέου, θα παραγνώριζε τη ζημία αυτη και θα εξέφραζε την απόφαση του να προβεί σ' αυτο το άνοιγμα. Για δε το τρίτο ερώτημα σας, ποια περίοδο, δηλαδή, πρέπει να καλύψει ο φάκελλος, λέγουμε ότι δεν είναι δυνατό να καθοριστεί χρονικά η περίοδος αυτη. Πρέπει να ερευνηθούν όλα τα στοιχεία, που αποδεικνύουν το σχεδιασμό και τη διεκπεραίωση της προδοσίας, ανεξάρτητα απο το χρόνο που τα σχέδια καταρτίσθηκαν και έγιναν οι σχετικές ενέργειες για την εφαρμογή τους.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 4: Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η τακτική αντιμετώπισως του Κυπριακού προβλήματος μόνο στο διπλωματικό πεδίο έχει περιορισμένες δυνατότητες, όταν μάλιστα, ο αδικούμενος είναι αδύνατος, όπως συμβαίνει στην περίπτωση μας. Σήμερα είναι γνωστό πως την πολιτική μιας χώρας καθορίζουν πιο πολυ τα συμφέροντα —οικονομικά, πολιτικά, στρατηγικά κ.α.— παρα η δικαιοσύνη και, γενικά, οι ηθικές αρχές. Σε ένα τέτοιο κόσμο, για να πετύχεις τη δικαίωση σου με διπλωματικά μόνο μέσα, χρειάζεται να είσαι πολυ ισχυρός ή να μπορείς να επηρεάζεις θετικά ή αρνητικά τα συμφέροντα κυρίως των μεγάλων δυνάμεων, απο τις οποίες εξαρτάται πιο πολυ ή έκβαση ενός αγώνα.

Στην περίπτωση μας τι «όπλα» διαθέτουμε εμείς στο διπλωματικό πεδίο; Το δίκαιο του αγώνα μας είναι το μόνο όπλο, που διαθέτουμε. Αγωνιζόμαστε για ελευθερία και δικαιοσύνη και, γενικά μιλώντας, για βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.

Δεν παραγνωρίζουμε την ηθική και πνευματική δύναμη ενός τέτοιου αγώνα, όταν διεξάγεται με συνέπεια, με αγωνιστικότητα και με καλά μελετημένες και προγραμματισμένες ενέργειες. Μπορεί κανένας να κερδίσει με ένα τέτοιο αγώνα τη διεθνή κοινή γνώμη και να τη χρησιμοποιήσει ανάλογα. Μπορεί σε κάθε στιγμή, όσο υπάρχουν διεθνή βήματα και διεθνείς Οργανισμοί, να σύρει τον αδικούντα, και στην περίπτωση μας την Τουρκία, ως υπόδικο ενώπιον της δικαιοσύνης. Μπορεί, ακόμη, χρησιμοποιώντας τη δύναμη του δικαίου του στις διεθνείς επαφές και σχέσεις του, όχι να εκλιπαρεί, αλλά να απαιτεί, υποστήριξη για αποκατάσταση των δικαιωμάτων του.

Πολλές φορές αυτη η πολιτική πάλη στη διεθνή κοινότητα, όταν είσαι επιτήδειος και έμπειρος παλαιστής, επιτυγχάνει πολυ περισσότερα, μέσα στη χρονική διάρκεια,

απ' ό,τι ένας δυναμικός αγώνας. Ας μην ξεχνούμε ότι πολλοί μικροί λαοί μπόρεσαν να ελευθερωθούν όχι γιατί είχαν τη δυνατότητα να εκδιώξουν δυναμικά τον κατακτητή ή τον εισβολέα, αλλά γιατί κατόρθωσαν με την επίμονη τους, με τις εμφυεις πολιτικές διασυνδέσεις τους και με την επιτυχή πολιτική εκμετάλλευση κάθε ευκαιρίας, που τους παρεχόταν, να πετύχουν στον αγώνα τους.

Ας μη μας διαφεύγει πως οι διεθνείς συνθήκες και τα δεδομένα μεταβάλλονται. Οι μικροί λαοί, βλέποντας τον κίνδυνο που διατρέχουν, συσπειρώνονται σήμερα. Ο τρίτος λεγόμενος κόσμος, ο κόσμος δηλαδή των αδεσμεύτων, όσο κι αν στρατιωτικά είναι αδύνατος, με την ηθική παρουσία του επηρεάζει σημαντικά την εξέλιξη των διεθνών γεγονότων. Οι μεγάλες δυνάμεις, όσο κι αν φαίνονται πως δεν επηρεάζονται απο την πολιτική των αδεσμεύτων, εν τούτοις στην πραγματικότητα υπολογίζουν σοβαρά την τοποθέτηση των αδεσμεύτων στα διάφορα θέματα. Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών, εξάλλου, αν και ανίσχυρος να επιβάλει τις αποφάσεις του, εν τούτοις αποτελεί ηθική δύναμη τεραστίων διαστάσεων, που κι αυτές οι μεγάλες δυνάμεις δεν μπορούν πολλές φορές να παραγνωρίσουν. Πιστεύουμε πως με την πάροδο του χρόνου μπροστά στον κίνδυνο καταστροφής του ανθρωπίνου γένους, λόγω του ανταγωνισμού και των φοβέρων εξοπλισμών με όπλα μαζικής καταστροφής, που καθημερινά και πιο πολυ γίνονται κτήμα περισσότερων χωρών, και αυτές οι μεγάλες δυνάμεις θα αναγκαστούν να ισχυροποιήσουν τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών για την εξασφάλιση και της δίκης τους επιβίωσης.

Εαν, επομένως, στο διπλωματικό πεδίο δεν περιοριζόμαστε μόνο στην απλη παρουσίαση του θέματος μας και δεν ικανοποιούμαστε με την έκφραση μιας ηθικής συμπαράστασης απο μέρους των συνομιλητών μας ή απο μέρους των διεθνών Οργανισμών, αλλά με πίστη στον αγώνα μας, με αγωνιστικότητα, ζήλο και πειστικότητα διεκδικούμε επίμονα την αποκατάσταση των δικαίων μας και απαιτούμε συγκεκριμένα και πρακτικά μέτρα για εφαρμογή των ψηφισμάτων, που πήραν τα Ηνωμένα Έθνη για την Κύπρο, χρησιμοποιώντας εν προκειμένω όλες τις δυνατότητες, που μας παρέχουν οι διεθνείς σχέσεις μας, η γεωγραφική μας θέση, οι γενικότερες διεθνείς υποθέσεις και ανακατατάξεις, έχουμε πολλές πιθανότητες να ανοίξουμε το δρόμο, που οδηγεί στη δικαίωση του λαου μας.

Βέβαια ένας τέτοιος αγώνας στο διεθνή πολιτικό στίβο είναι δυνατό να έχει απροσδιόριστη χρονική διάρκεια, έκτος εαν κάποιες διεθνείς εξελίξεις αλλάξουν τα δεδομένα, όσο άφορα στα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων. Χρειάζεται, βέβαια, αντοχή, επαγρύπνηση και εκμετάλλευση, όπως είπαμε, των εκάστοτε δεδομένων και συνθηκών.

Ύστερα δεν μπορούμε να παραγνωρίζουμε τις δυνατότητες που έχει η Ελλάδα και ο απανταχού της γης Ελληνισμός, εφόσον συστρατευθουν ουσιαστικά και πρακτικά στον αγώνα νια ανάκτηση των δικαίων μας. Η Ελλάδα, κατέχοντας σημαντική γεωγραφική θέση μέσα στον Ευρωπαϊκό χώρο, μπορεί νά ασκήσει τεράστια επιρροή ανάμεσα στα Ευρωπαϊκά κράτη, ώστε να πετύχει την άσκηση πίεσεως απο μέρους τους πάνω στην Τουρκία για αποχώρηση απο την Κύπρο. Απο γεωγραφική άποψη, επίσης, η Ελλάδα κατέχει τέτοια θέση, που μπορεί να επηρεάσει τα στρατηγικά και άλλα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων, τόσο στον ευρωπαϊκό χώρο, όσο και στο χώρο της μέσης ανατολής. Εαν, επομένως, η Ελλάδα επίμονα και αγωνιστικά απαιτεί την αποκατάσταση των δικαίων του Κυπριακού Ελληνισμού, τόσο στις διεθνείς, όσο και στις

διασυμμαχικές της σχέσεις, και καταστήσει σαφές ότι δεν είναι δυνατό η περιφρόνηση του αιτήματος της και η απραξία των συμμάχων της να μείνουν χωρίς συνέπειες, τότε, πιστεύουμε, ότι θα προβληματισθούν σοβαρά στην πολιτική ανοχής, που επιδεικνύουν έναντι της Τουρκικής πολιτικής οι χώρες, που σήμερα για διάφορους λόγους ενισχύουν οικονομικά και στρατιωτικά την Τουρκία.

Ο Ελληνισμός, εξάλλου, της Αμερικής, όπως μας δόθηκε η ευκαιρία να διαπιστώσουμε προσωπικά, κατά την εκεί επίσκεψη μας, έχει τεράστιες δυνατότητες να επηρεάσει την πολιτική της Αμερικής έναντι του Κυπριακού προβλήματος και γενικά έναντι των Ελληνικών δικαίων. Αρκεί αυτό τον Ελληνισμό να τον βοηθήσουμε να οργανωθεί και να τον συστρατεύσουμε στην εφαρμογή όχι αδίστου, αλλά συγκεκριμένου προγράμματος.

Επι του παρόντος δεν βλέπουμε τις δυνατότητες για άλλες μορφές αγώνα, παρα μόνο τον αγώνα στο διεθνή πολιτικό στίβο. Πάντως πρέπει τόσο η Κύπρος, όσο και η Ελλάδα, να ετοιμάζονται, γιατί είναι πιθανό τις άλλες μορφές του αγώνα να μας τις επιβάλει η άλλη πλευρά. Εξάλλου δεν πρέπει να θεωρούμε απίθανο να μας ανοίξουν το δρόμο για ένα τέτοιο αγώνα, εάν στο μεταξύ, βέβαια, δεν αποκατασταθούν τα δίκαια του λαού μας με ειρηνικό τρόπο, εξελίξεις, που να διαφοροποιούν τις συνθήκες που υπάρχουν σήμερα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 5: Χαιρετίζουμε με ενθουσιασμό τις δηλώσεις του Έλληνα Πρωθυπουργού κ. Ανδρέα Παπανδρέου, ότι η Ελλάδα πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες της σαν εγγυήτρια δύναμη της ανεξαρτησίας της Κύπρου. Αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη και πόλεμο. Παρέχει, όμως, στην Ελλάδα το δικαίωμα, αλλά και το καθήκον, να απαιτεί την αποκατάσταση της ανεξαρτησίας της Κύπρου, όχι μόνο λόγω της εθνικής καταγωγής της τεραστίας πλειονότητας του πληθυσμού της Κύπρου, αλλά και λόγω των ευθυνών της σαν εγγυήτριας δύναμης. Ασφαλώς η υπεύθυνη ηγεσία του Ελληνισμού έχει καθήκον και υποχρέωση, μπροστά στους κινδύνους, που διατρέχει η εθνική μας υπόσταση, να καλεί τις ένοπλες δυνάμεις να ετοιμάζονται και να επαγρυπνούν. Άλλωστε, ποιος είναι ο σκοπός της υπέρθεσης ενόπλων δυνάμεων, αν αυτές δεν ετοιμάζονται για την προάσπιση του πατρίου εδάφους και για την εξουδετέρωση των κινδύνων, που απειλούν το έθνος; Όσο άφορα τις σχέσεις της Ελλάδας με τον Κυπριακό Ελληνισμό νομίζουμε πως η δήλωση του κ. Παπανδρέου τόσο στην Κρήτη, όσο και η επανάληψη της στην Αθήνα, με την ευκαιρία της εκεί επισκέψεως του Προέδρου της Δημοκρατίας της Κύπρου κ. Σπ. Κυπριανού, δεν αφήνει περιθώρια παρεξηγήσεων. Ο Ελληνισμός της Κύπρου δεν είναι τμήμα του Ελληνικού κράτους, είναι τμήμα του καθόλου Ελληνισμού, είναι τμήμα του Έθνους. Και χαίρομε γιατί η κυβέρνηση της Ελλάδας αντικρύζει το θέμα του Κυπριακού Ελληνισμού από τη σκοπιά τούτη.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 6: Το γεγονός, ακριβώς, ότι οι Τούρκοι επιβουλεύονται τα Ελληνικά εδάφη, επιβάλλει τη συστράτευση όλων των δυνάμεων του Ελληνισμού. Δεν νομίζουμε, όμως ότι η επίθεση αυτή ενθαρρύνεται από τους Αμερικάνους, γιατί δεν συμφέρει στην Αμερική να έχει προβλήματα στη Ν.Α. πτέρυγα του ΝΑΤΟ ή να διακινδυνεύσει τα συμφέροντα της στην Ελλάδα. Η αλήθεια είναι πως οι Αμερικάνοι δεν αποθαρρύνουν ή, τουλάχιστον, δεν ανακόπτουν την Τουρκική βουλιμία, για να μη διακινδυνεύσουν τα συμφέροντα τους στην Τουρκία. Για τον ίδιο λόγο η επεκτατική τούτη πολιτι-

κη σε βάρος του Ελληνισμού δεν αποθαρρύνεται και απο τη Σοβιετική Ένωση. Πρέπει με τη σταθερότητα της εθνικής μας πολιτικής, τόσο της Κύπρου, όσο και της Ελλάδας, να πείσουμε τόσο τους Αμερικάνους, όσο και τη Σοβιετική Ένωση, ότι τα συμφέροντα τους —τόσο στην Ελλάδα, όσο και στον ευρύτερο διεθνή χώρο—, που διακινδυνεύουν με την συνέχιση αυτής της πολιτικής τους, είναι εξίσου, αν όχι πολύ πιο σημαντικά, απ' εκείνα που θέλουν να διασφαλίσουν, ή να επενδύσουν, στην Τουρκία.

Δεν είναι τόσο εύκολο για τους Τούρκους να ανακηρύξουν ανεξάρτητο Τουρκοκυπριακό κρατίδιο. Όχι γιατί δεν μπορούν, αλλά γιατί μια τέτοια ανακήρυξη δεν τους συμφέρει, επι του παρόντος τουλάχιστον. Θα τους δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα στο διεθνή χώρο και για την αυθαίρετη και απαράδεκτη ενέργεια τους, που είναι δυνατό να ανοίξει το δρόμο του εξαναγκασμού τους να εγκαταλείψουν τη νήσο, αλλά και γιατί δύσκολα θα βρουν χώρες, που θα αναγνωρίσουν αυτο το Τουρκοκυπριακό κρατίδιο. Εξάλλου ένα ανεξάρτητο Τουρκοκυπριακό κρατίδιο δεν είναι βιώσιμο και θα είναι μια συνεχής οικονομική πληγή για την Τουρκία, πράγμα που θα την αναγκάσει, με την πάροδο του χρόνου, να το προσαρτήσει. Εάν, όμως, η πολιτική της Τουρκίας είναι ευρύτερη απο τη διχοτόμηση της Κύπρου, αποβλέπει δηλαδή στην κατάληψη ολόκληρης της Κύπρου, η δημιουργία Τουρκοκυπριακού κρατιδίου, ή η προσάρτηση του, θα θέσει φραγμό σ' αυτή την πολιτική.

Οπωσδήποτε εμείς, τόσο η Κύπρος, όσο και η Ελλάδα, πρέπει να είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Και η καλύτερη αντιμετώπιση ενός κάκου ενδεχομένου είναι η λήψη τέτοιων προληπτικών μέτρων, που να καθιστούν αδύνατη τη δημιουργία και παρουσία του, ή να καταστήσουν την παρουσία τέτοιου ενδεχομένου απαρχή της αντίστροφης μέτρησης.

Ως προς το δεύτερο σκέλος της ερωτήσεως σας, ποιες δηλαδή πρέπει να είναι οι ενέργειες της Κυπριακής και της Ελληνικής κυβέρνησης, αν η Τουρκία επιχειρήσει ένα καινούριο Αττίλα, έχουμε τη γνώμη πως την απάντηση τη δίδει τόσο η ιστορία και η παράδοση της φυλής, όσο και η εθνική αξιοπρέπεια και τιμη. Ο Ελληνισμός επιβίωσε, γιατί, όταν ο αγώνας ήταν για βωμούς και εστίες, όταν ο αγώνας ήταν για εθνική επιβίωση, ποτε δεν υπολόγισε τις θυσίες και ποτε δεν έλαβε υπόψη τα συμπεράσματα της ψυχρής λογικής και τα ισοζύγια των δυνάμεων. Μόνο όταν αντιληφθεί τούτο η Τουρκία δεν θα επιχειρήσει ένα καινούριο Αττίλα.

ΠΑΝΤΗΣΗ 7: Νομίζουμε πως είναι προφανής η ανάγκη της αμυντικής θωράκισης της Κύπρου, όταν στο βόρειο τμήμα της ενεδρεύουν οι πάνοπλες στρατιές του εισβολέα και όταν, ακόμη, όπως είναι σήμερα τα πράγματα, η Τουρκία μπορεί να αποβιβάσει οσαδήποτε στρατεύματα θέλει στην Κύπρο. Μπορεί να είναι δύσκολη η αποτελεσματική αμυντική θωράκιση του ελεύθερου τμήματος της Κύπρου, λόγω του μικρού χώρου που διαθέτει και λόγω, ασφαλώς, της αποστάσεως απο την Ελλάδα. Όμως νομίζουμε πως, αν το πρόβλημα μελετηθεί σε βάθος, υπάρχουν σήμερα σύγχρονα μέσα και όπλα, που μπορούν να καταστήσουν απόσβλητο ένα χώρο, έστω κι αν είναι μικρός, αλλά και που να εξουδετερώνουν την πολυαριθμία του αντιπάλου. Αλλωστε πιστεύουμε πως μια αποτελεσματική αμυντική θωράκιση της Κύπρου θα αποθαρρύνει την επιχείρηση ενός καινούριου Αττίλα. Η Τουρκία είναι δυνατό να επιχειρήσει την κατάληψη ολόκληρης της Κύπρου τότε μόνο, αν είναι βέβαιη πως θα το πράξει χωρίς αντίσταση και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα και αν έχει όχι μόνο τη συγκατάθεση, αλλά και τη

συμπαράσταση μιας μεγάλης χώρας όπως λ.χ. της Αμερικής. Άλλως μια τέτοια επιχείρηση θα αποβεί σε βάρος της κατα τέτοιο τρόπο, που είναι δυνατό να αναγκαστεί να εγκαταλείψει και το τμήμα της Κύπρου, που σήμερα κατέχει.

Οι στρατιωτικές υποχρεώσεις της Ελλάδας έναντι στην Κύπρο, κατα τη γνώμη μας, πηγάζουν τόσο απο την ταυτότητα της εθνικής καταγωγής, όσο και απο την ιδιότητα της Ελλάδας σαν εγγυήτριας δύναμης. Ασφαλώς η αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων απο την Κύπρο θα συμβάλει στην ενότητα του Κυπριακού κράτους και στην ειρηνική ανέλιξη του σ' όλους τους τομείς. Στην Κύπρο, έκτος απο τη μικρή δύναμη της ΕΛ.ΔΥ.Κ. και μερικούς Έλληνες αξιωματικούς, που στελεχώνουν την Εθνική Φρουρά, δεν υπάρχουν άλλα Ελληνικά στρατεύματα. Ασφαλώς τόσο η Ελλάδα, όσο και η Κύπρος, θα αποδεχόντουσαν την αποχώρηση όλων των Ελληνικών στρατευμάτων, εφόσον θα αποχωρούσαν και τα άλλα ξένα στρατεύματα, και επομένως και τα στρατεύματα της εισβολής. Η Ελλάδα δεν επιδιώκει την προσάρτηση της Κύπρου. Αγωνίζεται, όμως, και πρέπει να αγωνίζεται μαζί με την Κύπρο, για την αποκατάσταση της ελευθερίας και της δικαιοσύνης σ' αυτήν και για όλους τους κατοίκους της.

Όσο άφορα στο δεύτερο σκέλος της ερώτησης σας, παρατηρούμε πως η τοποθέτηση μας, και ασφαλώς και όλου του Ελληνισμού της Κύπρου, επι του θέματος, θα εξαρτηθεί απο τις δυνατότητες που θα έχουμε στην αντιμετώπιση τέτοιας ενέργειας της Τουρκίας, απο τις συνθήκες, που θα δημιουργηθούν, και απο τις προοπτικές, που θα υπάρχουν.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 8: Πρώτα απ' όλα να μη μας ξεχάσει πως είμαστε ένα τμήμα του Έθνους και πως η Τουρκική παρουσία στην Κύπρο δεν ντροπιάζει μόνο εμας, αλλά και ολόκληρο τον Ελληνισμό. Θέλουμε, σαν αναβαίνουμε το Γολγοθά των δοκιμασιών μας, να ακούομε δίπλα μας την αγωνιστική ανάσα των Ελλήνων αδελφών μας να μας συμπαρίσταται και να μας ενισχύει στην πορεία και στον αγώνα μας. Δεν θέλουμε υλική βοήθεια. Θέλουμε εθνική συμπαράσταση.

Στην Κύπρο σήμερα, όπως είπαμε και άλλοτε, δοκιμάζεται η αρετή του Ελληνισμού και γράφεται η σύγχρονη ιστορία του. Απο μας, τους Έλληνες της Κύπρου, αλλά και του Έλληνες της Ελλάδας εξαρτάται, αν η αρετή αυτη δοκιμαζόμενη μέσα στο καμίνι της Κυπριακής τραγωδίας θα αποδειχθεί μέσα απο το καμίνι των δοκιμασιών η ίδια, ολόλαμπρη, όπως και πρώτα, που δόξασε την Ελλάδα, κι αν η σύγχρονη ιστορία του Ελληνισμού θα γραφτεί κατα τρόπο, που δεν θα ντρεπόμαστε, κατα τρόπο αντάξιο της μέχρι σήμερα δόξας και του μεγαλείου της. Γι' αυτο δώστε τα χέρια, αδελφοί της Ελλάδας για να πετύχουμε και τα δύο, για να δώσουμε για άλλη μια φορα μεγαλειώδη τη μαρτυρία της αρετής της φυλής μας και να γράψουμε μεγαλόπρεπα την ιστορία της.

/. Αρχιεπισκοπή Κύπρου
23 Φεβρουαρίου 1982

Νίκος Αναστασιάδης Βουλευτής ΔΗ.ΣΥ.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 2: Επτ του παρόντος αλλαγή προσώπων. Με τα έργα θα κριθεί, αν η κυβέρνηση Παπανδρέου είναι πραγματικός φορέας της αλλαγής.

Φυσικά κρίνοντας απο τα μέχρι τώρα έργα της τη νέα ελληνική κυβέρνηση, θα μπορούσε να πει κανένας ότι γίνονται προσπάθειες κάποιας αλλαγής.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 3: α) Παρα το γεγονός ότι όλες οι πολιτικές πλευρές, των κυβερνήσεων Ελλάδας και Κύπρου μη εξαιρουμένων, διακηρύττουν την πρόθεση ή την επιθυμία τους να το άνοιγμα του φακέλλου της Κύπρου είτε για λόγους πραγματικού εθνικού συμφέροντος είτε για λόγους, που θα εμπλέξουν, ίσως, και τις ίδιες σε ευθύνες, το θέμα παραμένει στάσιμο και δεν φαίνεται, τουλάχιστον απο τις δηλώσεις του Έλληνα πρωθυπουργού, ότι στο σύντομο μέλλον θα υπάρξει οποιαδήποτε πρόοδος.

β) Αναμφίβολα θα ήταν επιζήμιο, αν λάβουμε ιδιαίτερα υπόψιν, ότι έχουν περάσει 8 χρόνια απο τη διάπραξη του εγκλήματος, διότι υπάρχει ο κίνδυνος, αντι απόδοσης δικαιοσύνης να εγίνοντο παρωδίες δικών, με συνέπεια αντι την ανεύρεση των αιτίων και των πραγματικών ενόχων, να τιμωρηθούν και αθώοι.

Εγκλήματα του μεγέθους της προδοσίας της Κύπρου πρέπει να τιμωρούνται αμέσως μετα τη διάπραξη τους, τόσο για φρονηματισμο και παραδειγματισμό, όσο και για λόγους ιστορικής ανάγκης.

γ) Αν πράγματι, μας ενδιαφέρει να ανακαλύψουμε τα αίτια της καταστροφής του 1974, το άνοιγμα του φακέλλου της Κύπρου θα πρέπει να καλύψει και την περίοδο της εικοσαετίας 54-74.

Πιστεύω, ότι είναι αναγκαίο να καλύπτει η έρευνα αυτη και τον εθνικοαπελευθερωτικο αγώνα του 55-59 γιατί έχω την πεποίθηση, ότι, αν δεν φθάναμε στις συμφωνίες της Ζυρίχης - Λονδίνου δεν θα φθάναμε ποτε στο 74. Οφείλω να αναφέρω εδω, ότι η κατάληξη στις πιο πάνω Συμφωνίες ήταν το αποτέλεσμα της ναρκοθέτησης του απελευθερωτικού αντιμπεριαλιστικου εκείνου αγώνα απο την τότε ΑΚΕΛικη ηγεσία, που δεν είναι άλλη απο τη σημερινή, όπως επίσης και απο τα λάθη ή τις φιλοδοξίες της κυπριακής και της ελλαδικής πολιτικής ηγεσίας που χειριζόταν το εθνικό θέμα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 4: Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι η μέχρι σήμερα τακτική δεν απέδωσε οποιοδήποτε αποτέλεσμα. Θα είμαστε ευτυχείς, αν υπήρχε η εναλλακτική δυνατότητα για άλλη μορφή αγώνα. Μιλώντας για δυνατότητα άλλης μορφής αγώνα δεν μπορούμε να διαχωρήσουμε την ελλαδική συμμετοχη, διαφορετικά δεν μπορούμε να μιλούμε για δυνατότητα επιτυχίας του αγώνα μας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 5: Αν με τις πιο πάνω δηλώσεις ο Έλληνας πρωθυπουργός ήθελε να τονίσει τη συμπερίληψη της Κύπρου στον ενιαίο αμυντικό χώρο της Ελλάδας κι αυτο πιστεύουμε ότι υπονοούσε, δεν επιτρέπεται ακόμα και στον πιο κακόπιστο να αμφιβάλλει. Η αντίθετη ακριβώς πολιτική των προηγούμενων πολιτικών κυβερνήσεων μας αποστερούσε και τις ελπίδες ακόμα, ότι η Ελλάδα, έκτος απο λόγια, μπορούσε να

μας συμπαρασταθεί έμπραχτα. Εξάλλου δεν πρέπει να ξεχνούμε, ότι ο ρόλος της Ελλάδας σαν εγγυήτριας δύναμης καθορίστηκε στα 1959 σαν τέτοιος, γιατί ακριβώς αναγνωρίζετο απο όλους, ότι ένα μέρος του ελληνικού έθνους ζούσε στην Κύπρο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 6: Χωρίς καμία αμφιβολία σε μια τέτοια περίπτωση, δεν θα πρέπει για κανένα να υπάρξει άλλη εκλογή παρα η επιλογή του δυναμικού αγώνα. Και είναι εδω ακριβώς που θα φάνει πόσο πραγματική είναι, η ιστορικά αναγκαία συμπαράταξη της Ελλάδας στον αγώνα του έθνους μας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 7: Παρα το γεγονός ότι επιθυμία όλων φαίνεται να είναι η αποστρατικοποίηση της Κύπρου, εντούτοις η πραγματικότητα είναι πολυ διαφορετική. Γι' αυτο όχι μόνο δεν πρέπει να γίνεται και σκέψη καν για αποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων, αλλα αντίθετα πρέπει να επιδιώκεται, με τα πιο πάνω δεδομένα, η ενίσχυση της άμυνας της Κύπρου με ελληνικά στρατεύματα. Σε τέτοια περίπτωση αφενός μεν θα ενισχυόταν η άμυνα της Κύπρου, αφετέρου θα αυξάνονταν και θα εκπληρούνταν και οι υποχρεώσεις της Ελλάδας σαν εγγυήτριας δύναμης.

Όσον αφορά τις θεωρίες ή τις απόψεις για Διπλή Ένωση θάταν θανάσιμο, αν γινόταν ποτε ακόμα και θέμα συζήτησης, ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 8: Την αγάπη και την ευγνωμοσύνη μας, αλλα και την πίστη μας, ότι η τύχη των Ελλήνων της Κύπρου είναι ταυτόσημη με την τύχη του Ελληνικού Έθνους.

Λεμεσός, Μάρτιος 1982

Αλέκος Μιχαηλίδης

Πρόεδρος ΝΕ.ΔΗ.ΠΑ.

πρώην πρόεδρος της Βουλής

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 1: Πιστεύουμε ότι ο αγώνας μας δεν μπορεί να έχει καμία δικαίωση χωρίς τη συμπαράσταση της Ελλάδας. Πάντα δίναμε τεράστια σημασία σ' αυτή τη συμπαράσταση. Αντιμετωπίζουμε την Ελλάδα σαν το κύριο στήριγμα. Γι' αυτό, κάθε κυβέρνηση δημοκρατικά εκλεγμένη από τον ελληνικό λαό, είναι σεβαστή.

Η κάθε ελληνική κυβέρνηση, σαν εκφραστής της θέλησης του ελληνικού έθνους για συμπαράσταση στην Κύπρο, πρέπει να κρίνεται και από το πόσο συμπαρίσταται στην Κύπρο. Οι θέσεις του κ. Α. Παπανδρέου μας βρίσκουν απόλυτα σύμφωνους. Υπάρχα επείγουσα και επιτακτική ανάγκη επανατοποθέτησης του Κυπριακού σαν θέματος εισβολής και κατοχής κι όχι σαν θέματος διαφοράς Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου. Αυτή η θέση είναι σωστή και η επανατοποθέτηση θα χρειαστεί τεράστιες και συντονισμένες προσπάθειες, για να μετατραπεί από θέση σε πράξη. Θέλουμε να πιστεύουμε και να ελπίζουμε ότι η κυβέρνηση της Ελλάδας θα μπορέσει να πείσει την κυβέρνηση της Κύπρου να ακολουθήσει ακριβώς την ίδια γραμμή, όχι φραστικά αλλά πρακτικά.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 2: Δεν θα ήθελα να κάνω οποιαδήποτε κρίση και σύγκριση μεταξύ κυβερνήσεων, γιατί πιστεύω ότι εμείς οι Κύπριοι δεν πρέπει να εισερχόμαστε στα πολιτικά πράγματα της Ελλάδας, υπο την έννοια του να εκφράζουμε προτίμηση προς τη μια κυβέρνηση ή την άλλη.

Όμως ευχαρίστως θα ήθελα να ασχοληθώ με το θέμα της επανατοποθέτησης, όπως το πρότεινε ο Έλληνας πρωθυπουργός.

Είναι γεγονός, ότι στην πορεία των εξελίξεων από το 1974 μέχρι σήμερα, όλοι τονίσαμε κατ' επανάληψη, ότι η λύση πρέπει να προέλθει μέσα από ειρηνικές διαδικασίες. Κι αυτό, γιατί αυτές προσφέρονται για τη λύση του προβλήματος, πλην των άλλων και λόγω της τουρκικής στρατιωτικής υπέροχης. Δώσαμε πάρα πολλά δείγματα της καλής μας θέλησης στην τράπεζα των συνομιλιών και πρέπει να συνεχίσουμε να υποστηρίζουμε τη διεξαγωγή του διαλόγου. Όμως εκείνο που συνέβη τα τελευταία τρία χρόνια, θα έλεγα ότι είναι μια σταδιακή εγκατάλειψη της θεώρησης του Κυπριακού σαν διεθνούς θέματος, για να συγκεντρωθούμε κατ' αποκλειστικότητα πάνω στο διάλογο, ένα διάλογο, μάλιστα, αποδεδειγμένα άγονο. Δεν εισηγούμαστε την εγκατάλειψη του διαλόγου, ούτε και πιστεύω ότι ο Έλληνας πρωθυπουργός την εισηγείται. Αυτό που η ιδέα της επανατοποθέτησης υπογραμμίζει, είναι ότι οι προσπάθειες για διάλογο δεν έχουν καμία σχέση με την αναγκαιότητα του να προβάλλουμε και να καταγγέλλουμε συνεχώς την τούρκικη εισβολή και κατοχή στην Κύπρο. Από την ώρα που παρασιωπούμε την τούρκικη εισβολή, για να μην θίξουμε την Τουρκία, για να δημιουργήσουμε δήθεν καλό κλίμα για το διάλογο, την ίδια ώρα γινόμαστε συνεργοί, για να μετατραπεί το θέμα μας, από θέμα εισβολής-κατοχής σε θέμα διακοινοτικών διαφορών. Αυτός ήταν ο κίνδυνος, κι εδώ που έχουμε φτάσει σήμερα, πράγματι, κάποιος δεν μιλάει πλέον για την εισβολή στο διεθνή χώρο. Το μόνο που συζητείται, είναι

το πώς θα ρυθμιστεί το εδαφικό και το συνταγματικό μέρος, λες και πρόκειται για μοιρασιά ενός οικοπέδου.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 3: Η Κύπρος ουδέποτε είχε αντίρρηση, η ελληνική κυβέρνηση να αναζητήσει τους πρωταιτίους που σχεδίασαν, διέταξαν, ηγήθηκαν και εκτέλεσαν το πραξικόπημα. Το άνοιγμα ή μη του φακέλου παρέμενε πάντα και παραμένει θέμα, για το οποίο θα πρέπει να αποφασίσει η ελληνική κυβέρνηση, δεδομένου ότι πρόκειται για έρευνα που θα πρέπει να γίνει στην ίδια την Ελλάδα. Αυτή θα σταθμίσει τις επιπτώσεις. Εμείς που είμαστε τα θύματα, δεν θα ήταν ούτε λογικό ούτε αναμενόμενο να εισηγηθούμε ατιμωρησία των υπευθύνων. Θα σεβαστούμε την απόφαση αυτής της κυβέρνησης για άνοιγμα του φακέλου, όπως σεβαστήκαμε την αντίθετη απόφαση της προηγούμενης κυβέρνησης.

Πιστεύω ότι θέματα σαν αυτό, προσφέρονται για πολιτικολογία και συνθηματολογία. Άλλωστε οι τιμωρίες έχουν νόημα αμέσως μετά το έγκλημα. Ειλικρινά, δεν ξέρω πόσο εύκολο είναι μετά από οκτώ χρόνια να γίνει αυτή η έρευνα.

Οι συζητήσεις στην κυπριακή βουλή είναι εντελώς έκτος πραγματικότητας. Ενώ μιλούσαν για το άνοιγμα του φακέλου στην Ελλάδα, έχω την εντύπωση ότι χρησιμοποιήθηκε η ευκαιρία για να δοθεί ένα άλλο νόημα στην υπόθεση, που να έχει σχέση με τα εσωτερικά της Κύπρου.

Το θέμα της κάθαρσης στην Κύπρο είναι εντελώς ξεχωριστό και δεν καλύπτεται από το άνοιγμα του φακέλου. Έχει δυο πτυχές. Η μια άφορα την κάθαρση στη δημόσια υπηρεσία και η άλλη τους έκτος. Ο αείμνηστος Μακάριος είχε αποφασίσει ότι όσα πρόσωπα έκτος δημόσιας υπηρεσίας είχαν διαπράξει ποινικά αδικήματα, δεν θα εδιώκοντο παρά μόνο αν θα επαναλάμβαναν ανατρεπτικές ή υπονομευτικές ενέργειες. Τότε θα δικάζονταν και για τις προηγούμενες καταγγελίες, πράγμα που συνέβη σε μερικές περιπτώσεις.

Για την κάθαρση στη δημόσια υπηρεσία, η βουλή ψήφισε νόμο με τον οποίο συστάθηκαν ανακριτικά και δικαστικά σώματα. Υπήρξαν σοβαρές δυσκολίες για να προχωρήσει αυτή η διαδικασία. Έλλειψη στοιχείων, ελλείψεις μαρτυρίες ή άρνηση καταθέσεων από πρόσωπα που γνώριζαν. Σχεδόν καμία περίπτωση δεν έφυγε από το ανακριτικό για εκδίκαση. Το φθινόπωρο του 1978, ο πρόεδρος Κυπριανού με δήλωση του κατάργησε το νόμο περί κάθαρσης, πράγμα που ασφαλώς ήταν αντισυνταγματικό. Εκ των υστέρων, έστειλε νομοσχέδιο στη βουλή, με το οποίο ζητούσε να καταργηθεί ο προηγούμενος νόμος και την κάθαρση να αναλάβει το υπουργικό συμβούλιο. Είχε δηλώσει ότι η κάθαρση θα γινόταν σε διάστημα 2-3 μηνών, και θα προσανατολιζόταν στους πρωταιτίους. Μετά από ένα χρόνο το υπουργικό συμβούλιο και άλλα διοικητικά όργανα τιμώρησαν κάποια πρόσωπα, που στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν κλητήρες ή χαμηλόβαθμοι υπάλληλοι. Κάθαρση υπο την έννοια να βρεθούν οι κεφάλες και να τιμωρηθούν παραδειγματικά, δεν έγινε. Τιμωρήθηκαν με πρόστιμα ή ελαφρές ποινές ορισμένοι πολύ αδύνατοι που δεν είχαν φίλους να απαλλαγούν. Υπήρξαν σοβαρά επιβαρυντικά στοιχεία για ορισμένα πρόσωπα, που το υπουργικό συμβούλιο αρνήθηκε να μελετήσει.

Αν αυτή τη στιγμή, τό άνοιγμα του φακέλου θα οδηγήσει σε μια εσωτερική πολεμική, πιστεύω ότι θα είναι πολύ επιζήμιο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 4: Κατ' αρχήν, αν η πορεία του αγώνα εξετράπη, δεν μπορώ να θεωρήσω

υπεύθυνη την προηγούμενη ελληνική κυβέρνηση, γιατί ακολουθούσε το γνωστό δόγμα «η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάδα συμπαρίσταται». Γνωρίζω συγκεκριμένα, γιατί ήμουν σε θέση να γνωρίζω, ότι πάρα πολλές φορές αυτο το δόγμα δεν ήταν σχήμα λόγου, αλλά ουσία. Η κυπριακή κυβέρνηση απεφάσιζε πολλές φορές παρα τις συμβουλές της Αθήνας. Επομένως, δεν θα ήταν δίκαιο να επιρρίψουμε ευθύνες στην προηγούμενη ελληνική κυβέρνηση. Η ευθύνη κατα κύριο λόγο βαραίνει την κυπριακή πλευρά. Θέλω να είμαι σαφής. Τον Αύγουστο του 1979 ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. μας υπέβαλε μια πρόταση για δήλωση του, που θα έκανε στην τράπεζα των συνομιλιών. Η δήλωση στόχευε να ικανοποιήσει τις τουρκικές αξιώσεις για το θέμα της διζωνικής και της σύνδεσης της ασφάλειας των Τουρκοκυπρίων με το εδαφικό και το συνταγματικό. Ο πρόεδρος Κυπριανού απέρριψε την εισήγηση του κ. Βαλντχάιμ, ενώ το Σεπτέμβριο του 1980, ο πρόεδρος εδέχτηκε σχεδόν την ίδια δήλωση. Η ελληνική κυβέρνηση ήταν ίδια. Η απόρριψη στην αρχη και η αποδοχή στη συνέχεια, θα πρέπει να έχει σχέση με τις εδω πολιτικές εξελίξεις και όχι με την πολιτική βούληση της Αθήνας. Πράγματι, είναι γνωστό, ότι αυτη η στροφή συνδέεται με την απόφαση του ΑΚΕΛ, το Μάη του 1980, να άρει την εμπιστοσύνη και την υποστήριξη του προς τον πρόεδρο Κυπριανού. Μπορώ να παραθέσω πάρα πολλές περιπτώσεις στις οποίες φαίνεται σαφώς ότι οι αποφάσεις που δυστυχώς οδήγησαν τελικά στην εκτροπή του Κυπριακού, πάρθηκαν απο την κυπριακή κυβέρνηση.

Πιστεύω ότι ο αγώνας μας πρέπει να διεξαχθεί στον πολιτικό στίβο. Η Κύπρος δεν έχει δυνατότητες για άλλον αγώνα έκτος απο πολιτικό και διπλωματικό, τόσο στο επίπεδο των διμερών, όσο και των διεθνών σχέσεων. Τι μπορούμε να κάνουμε; Θα πρέπει να διεξάγουμε αγώνα, γιατί σήμερα δεν το κάνουμε. Αυτο που γίνεται σήμερα, είναι μια πληθώρα δηλώσεων, που η μια συγκρούεται με την άλλη, που συχνά δεν έχουν καμία σχέση μεταξύ τους. Δεν υπάρχει πρόγραμμα του αγώνα. Η πρώτη μας δουλειά είναι η κατάρτιση ενος προγράμματος. Τι θέλουμε και πώς φτάνουμε εκει.

Αυτο το πρόγραμμα δεν είναι υπόθεση του προέδρου Κυπριανού, ή του Έλληνα πρωθυπουργού, ή οποιουδήποτε άλλου. Θα πρέπει να διέπεται απο μια πανεθνική πολιτική. Η στρατηγική πρέπει να εκφράζει τη φωνη, τη βούληση και το χρέος όλου του έθνους. Απο τη στιγμή που θα χαραχθεί πανεθνική πολιτική, οποιαδήποτε κι αν είναι η κυβέρνηση στην Ελλάδα και στην Κύπρο, θα πρέπει να κινείται στα πλαίσια αυτης της γραμμής. Η πρώτη θετική και ουσιαστική προσπάθεια είναι, η με πρωτοβουλία της ελληνικής κυβέρνησης σύναξη των ελληνικών πολιτικών κομμάτων και των αντίστοιχων της Κύπρου, για να συζητήσουμε επιτέλους καθαρά, ποιοι είναι οι στόχοι μας και η στρατηγική μας. <

Έχουμε να αξιοποιήσουμε τη συμπαράσταση, που προσφέρει η Ελλάδα, έχουμε τον απόδημο Ελληνισμό. Αν κάνει κάποιος σύγκριση του επιπέδου δραστηριότητας, της προσφοράς των αποδήμων της Αμερικής π.χ. του 1976-77 και του σήμερα, θα απογοητευθεί πλήρως. Διότι ο απόδημος και ιδιαίτερα ο δυναμικός Ελληνισμός της Αμερικής, έπαψε πλέον να αντιλαμβάνεται τους χειρισμούς μας, γιατί το θέμα το μετατρέψαμε κυρίως σ' ένα θέμα διαφοράς Ελλήνων και Τούρκων του νησιού. Απο τη στιγμή που έγινε αυτο, ο Ελληνοαμερικάνος χάνει τα επιχειρήματα του. Εκείνο που μπορεί να κάνει ο Έλληνας της Αμερικής, είναι να καταγγείλει τη συνεχιζόμενη κατοχή των εδαφών της Κύπρου απο την Τουρκία. Εγκαταλείποντας αυτο το σκέλος του αγώνα, που είναι η βάση μας, χάσαμε τους αποδήμους.

Είναι η δεύτερη χρονιά που το Κυπριακό δεν συζητήθηκε στον Ο.Η.Ε. Κι όμως γνωρίζουμε ότι κάθε χρόνο που συζητείται στον Ο.Η.Ε., το ψήφισμα που εξασφαλίζεται, είναι κάτι τι ισχυρότερο και μ' αυτή την έννοια αποτελεί πολιτική πίεση πάνω στην Τουρκία. Απο τη στιγμή, που εμείς δεν κάναμε προσφυγή στον Ο.Η.Ε. για δυο χρόνια, ειλικρινά, δεν ξέρω τι μπορούμε να πάρουμε έκτος απο ένα ψήφισμα δυο γραμμών, που να μας παραπέμπει πίσω στις διακοινοτικές συνομιλίες. Βέβαια, δυστυχώς, ο Ο.Η.Ε. δεν μπορεί να μας λύσει το πρόβλημα μας. Ωστόσο, αποτελεί ένα βήμα απο το οποίο μπορούμε να ενισχύσουμε τις καταγγελίες μας εναντίον της Τουρκίας για τη συνεχιζόμενη κατοχή, όπως και να ενισχύσουμε την αναγνώριση μας σαν το επίσημο κράτος.

Στην τελευταία σύνοδο των υπουργών των Αδεσμεύτων, που έγινε στο Νέο Δελχί, με πρόταση μας βγήκε ένα πολυ χλιαρό ψήφισμα, που περιορίζεται σε ευχές για την ευδόωση των συνομιλιών, σε αντίθεση με τα προηγούμενα, που ήταν δυναμικά και έντονα στο θέμα της συνεχιζόμενης κατοχής.

Επομένως, υπάρχει ένα τεράστιο έργο μπροστά μας, αν πρόκειται να επανατοποθετήσουμε το Κυπριακό πρόβλημα. Το πρώτο βήμα είναι η πανεθνική πολιτική, ο προγραμματισμός του αγώνα, μια νέα φιλοσοφία προσέγγισης, που δυστυχώς δεν μπορεί να γίνει μόνο απο την Ελλάδα, πρέπει κατ'εξοχήν να ξεκινήσει απο την Κύπρο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 5: Η νέα ελληνική κυβέρνηση ανέλαβε ως γνωστόν, μόλις πριν τρεις μήνες. Ως εκ τούτου, δεν μπορούμε να κρίνουμε τις πράξεις της, απλώς τις δηλώσεις και τις θέσεις της. Οι θέσεις είναι σωστές· απομένει να δούμε, πώς αυτές υλοποιούνται και γίνονται πρακτική.

Σ' ότι αφορά τα δυο σημεία, που έθιξε ο Έλληνας πρωθυπουργός, μπορούν να δοθούν διάφορες ερμηνείες. Μπορεί να δοθεί η ερμηνεία στο θέμα της εγγυήτριας δύναμης, ότι ίσως υπάρχει πρόθεση για κάποιες ενέργειες. Όμως εμείς σαν Έλληνες και σαν καλόπιστοι, θέλουμε να δώσουμε την ερμηνεία, που πιστεύω ότι είναι και η σωστή: Η Ελλάδα είναι εγγυήτρια δύναμη, εγγυήτρια δύναμη είναι και η Αγγλία, εγγυήτρια δύναμη ήταν και η Τουρκία, που κατέλυσε την ανεξαρτησία της Κύπρου. Η Ελλάδα έχει διπλή ευθύνη, διπλό χρέος προς την Κύπρο. Το ένα χρέος προκύπτει απο το ότι είμαστε Έλληνες και ο Ελληνισμός της Κύπρου κινδυνεύει να αφανιστεί, και συνίσταται στο να τον βοηθήσει και να του συμπαρασταθεί. Το δεύτερο χρέος προκύπτει απο το νόμιμο δικαίωμα της Ελλάδας να υπερασπιστεί την ανεξαρτησία της Κύπρου, λόγω της ιδιότητας της σαν εγγυήτριας δύναμης, πράγμα που ασφαλώς δεν έγινε. Η δήλωση του κ. πρωθυπουργού ενδεχομένως να θέλει να υπογραμμίσει το μέγεθος της ευθύνης και του χρέους που έχει η Ελλάδα. Αν είναι σωστή αυτή η ερμηνεία, δεν βλέπω γιατί να διαφωνεί κάποιος. Αν είναι άλλη η ερμηνεία, αυτο θα φάνει απο τις πράξεις. Δεν θα ήταν σωστό να υποθέσουμε οτιδήποτε άλλο.

Δεύτερον, ο πρωθυπουργός της Ελλάδας είπε ότι η Κύπρος είναι μέρος του εθνικού χώρου. Αυτό πράγματι είναι δεκτικό δυο ερμηνειών. Η μια είναι, οτι αυτο συνδέεται ενδεχομένως με τους αγώνες του Ελληνισμού για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, και ίσως διάφοροι ξένοι αλλα και άλλοι, τέτοιες δηλώσεις να τις βλέπουν κάτω απο το πρίσμα της αναβίωσης μιας τέτοιας προσπάθειας. Πιστεύω, ότι αν μια τέτοια δήλωση, λόγω κάποιας ιστορίας, γενικά θα επέτρεπε αυτή την παρεξήγηση, συγκεκριμένα σήμερα δεν τη δικαιολογεί, γιατί εδω καθημερινά ο Ντενκτας και η Άγκυρα μας

κοπανάνε ότι η Κύπρος είναι τμήμα της Τουρκίας. Κυκλοφορούν χάρτες που παρουσιάζουν την Κύπρο ενσωματωμένη στην Τουρκία. Νομίζω, ότι εκείνοι απο τους ξένους, που παρεξήγησαν βασιζόμενοι δήθεν πάνω στις παλιές εμπειρίες, υποκρίνονται, γιατί τα σημερινά δεδομένα δεν τους παρέχουν καμία δικαιολογία. Αν επικρίνει κάποιος μια δήλωση σαν κι αυτή του Έλληνα πρωθυπουργού, γιατί να μην επικρίνει τις σαφέστατες δηλώσεις της Τουρκίας που είναι καθαρά επεκτατικές. Κι ακριβώς εδώ βρίσκεται η σωστή ερμηνεία. Ο κυπριακός Ελληνισμός αντιμετωπίζει πρόβλημα επιβίωσης. Στο σημείο αυτό γίνεται μεγάλη σύγχυση και μέσα στην Κύπρο. Η Κύπρος σαν έδαφος θα υπάρχει πάντα· ίσως εμείς να μην κατοικούμε πια εδώ. Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι η μορφή της λύσης που προσφέρει δυνατότητες συμβίωσης Ελλήνων και Τούρκων κάτω από τις σημερινές συνθήκες. Οι Τουρκοκύπριοι δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα επιβίωσης.

Οι Έλληνες της Κύπρου, όπως οι Έλληνες της Αμερικής, της Αυστραλίας και της Ελλάδας, είναι τμήματα του έθνους. Μ' αυτή την έννοια η δήλωση του κ. Παπανδρέου είναι σωστή. Δεν πιστεύω ότι υπήρχε πρόθεση να δηλωθεί ότι το έδαφος αποτελεί εθνικό χώρο. Μιλούμε για χώρο και πιστεύω ότι μιλούμε για πρόσωπα. Οι Έλληνες της Κύπρου είναι Έλληνες, άρα είναι μέρος του έθνους. Υπήρξε μια προσπάθεια τα τελευταία χρόνια από κάποιους εδώ στην Κύπρο να δημιουργηθεί ένα χάσμα μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου ξεκινώντας ασφαλώς από τις οδυνηρές εμπειρίες του 1974. Καλλιεργούσαν την πίστη ότι, αν εμείς γίνουμε λιγότερο Έλληνες, αν καλλιεργήσουμε κυπριακή συνείδηση, τότε το Κυπριακό ευκολότερα θα λυθεί. Λάθος. Η συνείδηση είναι αποτέλεσμα μιας ιστορικής πορείας. Εδώ και χιλιάδες χρόνια, η Κύπρος βρέθηκε κάτω από ξένο ζυγό, αλλά ο λαός της παρέμεινε Έλληνες. Πιστεύω, πως όταν η επιβίωση ενός λαού δοκιμάζεται, τότε δεν διαμορφώνει ούτε παραμορφώνει την εθνική του συνείδηση, αλλά τη ζωντανεύει πολύ περισσότερο. Είμαστε Έλληνες όσο οποιοδήποτε άλλοι Έλληνες και αγωνιζόμαστε να διατηρήσουμε την εθνική μας ταυτότητα. Δίπλα μας ζουν κάποιοι άλλοι, που είναι Τούρκοι. Μ' αυτούς θέλουμε ειρηνική συμβίωση, σαν ισότιμοι πολίτες της ίδιας χώρας, σεβόμενοι τη δική τους εθνική ταυτότητα και απαιτώντας να σεβαστούν κι αυτοί τη δική μας. Η υπογράμμιση της έννοιας του έθνους και της εθνικής συνείδησης, δεν συγκρούεται καθόλου με το στόχο που είναι η επιβίωση μας στα πλαίσια μιας ανεξάρτητης Κύπρου.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Ωστόσο «την Κύπρο υπάρχουν πολύ αντιτιθέμενες απόψεις με βαθιές ρίζες.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Είναι γεγονός και πιστεύω ότι πρέπει να μας ανησυχεί γιατί είναι επικίνδυνο. Υπάρχει σύγχυση, φοβία, η εντύπωση ότι κάποιοι θέλουν τη διπλή ένωση. Κάποιοι τη θέλουν, αλλά δεν μπορούν να τη θέλουν ούτε οι Έλληνες της Ελλάδας, ούτε οι Έλληνες της Κύπρου. Υπάρχει η εντύπωση ότι κάποιοι ζουν με το όραμα της ένωσης: μα το όραμα της ένωσης εγκαταλείφθηκε, γιατί ήταν ανέφικτο. Εδώ που βρισκόμαστε, το μόνο που μπορούμε να ελπίζουμε είναι η διατήρηση αυτού που είμαστε, στα πλαίσια μιας Κύπρου πραγματικά ανεξάρτητης. Αυτό όμως δεν επιτυγχάνεται με το να πνίγουμε την εθνική συνείδηση, αλλά με το να τονώνουμε το εθνικό φρόνημα και να το διοχετεύουμε σε ουσιαστικές και αποτελεσματικές μορφές αγώνα και όχι σε ακρότητες.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 6-7: Πρέπει να πω ότι οι κίνδυνοι δεν πρέπει να υποτιμηθούν. Πρέπει να γνωρίζουμε ότι ο στόχος της Άγκυρας είναι η προσάρτηση ολόκληρης της Κύπρου κι όχι της μισής. Αν αυτο η Τουρκία το μεταθέτει χρονικά, είναι άλλο θέμα. Δεν μπορούμε να εθελουφλούμε. Αν η Άγκυρα σήμερα δεν προχωρεί στην προσάρτηση της Βορείου Κύπρου, στην ανακήρυξη τουρκοκυπριακού κράτους, είναι ακριβώς γιατί θέλει να αφήσει ανοικτό το όλο θέμα, για να βρει την κατάλληλη ευκαιρία, που θα της επιτρέψει την οριστική κατάληψη ολόκληρου του νησιού. Κι επειδή αυτά είναι τα δεδομένα, πρέπει να είμαστε δίπλα προσεκτικοί και στο τι λέμε και στο τι κάνουμε. Αν θέλετε, να λέμε λιγότερα και να κάνουμε περισσότερα. Πιστεύω, ότι ήταν πολύ σοφή η δήλωση του προέδρου της Δημοκρατίας κ. Καραμανλή, πάνε δυο χρόνια περίπου, που υπογράμμισε ακριβώς αυτο το πράγμα: Να μιλάμε λιγότερο και να πράττουμε πολλά, που ασφαλώς θα πρέπει να βρίσκονται στα πλαίσια των δυνατοτήτων μας και που δεν θα δημιουργήσουν κατάστασης αντίθετες απο τις επιδιώξεις μας.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Πιο συγκεκριμένα, θα θέλαμε αν μπορείτε να μας πείτε, τη στάση που θα κρατήσει το κόμμα σας στην περίπτωση, που η τουρκοκυπριακή πλευρά προχωρήσει στην ανακήρυξη δικού της κράτους;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Το θέμα των τουρκοκυπριακών ενεργειών θα έπρεπε να απασχολήσει σοβαρά και την κυβέρνηση και τα κόμματα, στα πλαίσια του προγραμματισμού των δικών μας ενεργειών. Όποια ενέργεια κι αν κάνουμε, θα πρέπει να είναι πολιτικής μορφής. Κατ' αρχήν, δεν πρέπει προκαταβολικά να δώσουμε την αφορμή στους Τούρκους να ανακηρύξουν κράτος. Δεύτερον, πρέπει να γνωρίζουμε ότι αν οι Τούρκοι μέχρι σήμερα δεν ανακήρυξαν κράτος, είναι γιατί ίσως δεν τους συμφέρει, ή ίσως κάποιιοι να τους εμπόδισαν. Άρα οι ενέργειες που θα γίνουν θα πρέπει να κινούνται στο πολιτικό επίπεδο τόσο στη σφαίρα των διμερών, όσο και σ' αυτη των πολυμερών σχέσεων, όπως ο Ο.Η.Ε.. Εγώ δίνω πολυ περισσότερη σημασία όχι στις ενέργειες, που θα γίνουν μετα, αλλά στις ενέργειες, που ενω δεν θα δίνουν ερείσματα για τέτοιου είδους τουρκικές πρωτοβουλίες, θα προωθούν συνεχώς τις δίκες μας θέσας. Δεν πρέπει να περιμένουμε, τι θα κάνουν οι Τούρκοι για να δούμε πως θα αντιδράσουμε.

Αν η ερώτηση σας εννοεί, το κατα πόσο θα εισηγούμην να γίνει διπλή ένωση, η απάντηση είναι όχι. Πιστεύω, ότι η προσπάθιά μας πρέπει να συγκεντρωθεί στον τερματισμό της κατοχής, γιατί όσο οι Τούρκοι κατέχουν τμήμα της Κύπρου, τότε η κατάληψη του υπόλοιπου νησιού είναι πολυ εύκολο εγχείρημα.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ- Στην περίπτωση που η Τουρκία το επιχειρήσει, πώς θα αντιδράσουμε άμεσα; Είμαστε προετοιμασμένοι;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αν η Τουρκία το επιχειρήσει, χρέος των Κυπρίων είναι να αγωνισθούν και να αμυνθούν. Χρέος είναι και της Ελλάδας αυτη τη φορα, να είναι έτοιμη και να μην κρίνει ότι η Κύπρος είναι μακριά.

Θέλω να υπογραμμίσω, ότι ενω επιδιώκουμε τη λύση του Κυπριακού μέσα απο ειρηνικές διαδικασίες, αυτο δεν σημαίνει ότι ξεγράφουμε τα εδάφη, που είναι υπο κατοχή. Έχουμε υποχρέωση να κλιμακώνουμε συνεχώς τις προσπάθειες μας στο πολιτικό επίπεδο, έχουμε όμως υποχρέωση ταυτόχρονα, να δημιουργήσουμε την αναγκαία

ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΚΡΙΤΙΚΗΣ

αμυντική θωράκιση στην Κύπρο κι ασφαλώς και στην Ελλάδα. Σε περίπτωση νέας προκλήσεως, πιστεύω ότι θα είναι ασυγχώρητο να μην είμαστε έτοιμοι. Θέλω να ελπίζω ότι η Ελλάδα θα είναι έτοιμη και με την πολιτική θέληση και με την αμυντική προετοιμασία. Η άμυνα της Κύπρου θα πρέπει να ενισχυθεί στο μεγαλύτερο βαθμό. Δεν νομίζω ότι πρέπει να δεχθούμε το θόρυβο που κάνουν οι Τούρκοι, ότι δήθεν φέρουμε οπλισμό. Γιατί κι αν η Κύπρος φέρει οπλισμό, δικαίωμα της και μάλιστα καθήκον της θα έλεγα πως είναι, όταν η τούρκικη πλευρά διαθέτει 38.000 πάνοπλους στρατιώτες με όλο τον εξοπλισμό, που εύκολα διοχετεύεται απο την Τουρκία. Αν δεν μπορούν κάποιοι να παραπονούνται ότι εξοπλιζόμεθα, που αμφιβάλλω αν συμβαίνει, αυτοί είναι οι Τούρκοι. Ο θόρυβος που έκαναν, προσπαθεί να καλύψει την ενίσχυση του δικού τους οπλισμού στην Κύπρο, πράγμα που θα πρέπει να μας ανησυχεί. Πιστεύω ότι η αύξηση των Τούρκων στρατιωτών και του οπλισμού τους δεν είναι τυχαία. Η άμυνα της Κύπρου χρειάζεται σοβαρότατη ενίσχυση και πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία σ' αυτο, όχι γιατί προετοιμαζόμαστε για πόλεμο, αλλά γιατί αντιμετωπίζουμε τον Τούρκο εισβολέα μέσα στα σπίτια μας. Θα είναι εγκληματική αδιαφορία, αν δεν αξιοποιήσουμε τους πόρους μας, κατα κύριο λόγο αν θέλετε, για την αμυντική θωράκιση του νησιού.

ΤΕΤΡΑΛΙΑ: Με αυτά που είπατε, θα λέγαμε ότι εντοπίζετε σε τρεις κατευθύνσεις την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί απο δω και μπρος. Πρώτον, ένταση του διπλωματικού αγώνα και ορθολογικοποίηση του. Δεύτερον, πιο ζωντανή σύνδεση, κι ότι αυτο συνεπάγεται, με τον υπόλοιπο ελληνικό χώρο. Τρίτον, αμυντική θωράκιση, που τη βλέπετε σαν πολυ σημαντική πλευρά.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Βλέπω ότι η αμυντική θωράκιση είναι σοβαρότατο στοιχείο. Το δεύτερο είναι, ο συντονισμός των ενεργειών Ελλάδας και Κύπρου, ώστε να εντάσσονται σ' ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα. Το τρίτο είναι, η αξιοποίηση του απόδημου Ελληνισμού. Πιστεύω, ότι απο τα τρΒτ στοιχεία, το τελευταίο είναι ίσως το πιο δυναμικό και ισχυρό. Ασφαλώς, όλα αυτα θα πρέπει να κινούνται στα πλαίσια ενος προγράμματος δράσης και στο διεθνές και στο διμερές επίπεδο. Είναι καιρός να εγκαταλειφθούν ευκαιριακές δηλώσεις περι ταυτότητας απόψεων μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου. *Επανελημμένα* είδαμε δείγματα κι απόδειξης ότι ταυτότητα απόψεων δεν υπήρξε. Στην Ελλάδα άλλαξαν πολλές κυβέρνησης και συνεχίζει στερεότυπη η ίδια δήλωση. Ο πρόεδρος Κυπριανού λίγο πριν τις εκλογές επισκέφθηκε την Ελλάδα και δήλωσε ταυτότητα απόψεων με την κυβέρνηση Ράλλη, για να δήλωση ακριβώς το ίδιο λίγους μήνες μετα, με την κυβέρνηση Παπανδρέου.

Αν υπήρχε πρόγραμμα δεν θα χρηαζόντουσαν οι ανα τρίμηνο επισκέψεις στην Αθήνα για συντονισμό του αγώνα, αν και υπάρχη η εντύπωση πως η τελευταία επίσκεψη έγινε για κάποιους άλλους λόγους. Είναι χαρακτηριστικό της έλλειψης συντονισμού το παρακάτω περιστατικό: Ο υπουργός εξωτερικών της Ελλάδας ορθα κατήγγειλε στο ΝΑΤΟ τις επεκτατικές ενέργηες της Τουρκίας. Εσφαλμένα, λίγο μετα την ίδια μέρα, ο Κύπριος υπουργός εξωτερικών δήλωσε ότι δεν υπάρχουν πληροφορίες περι επεκτατικών προθέσεων της Τουρκίας στην Κύπρο ή άλλου. Πρόκειται για γεγονός, που μας εκθέτη, μας αποδυναμώνη και μας μειώνη.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Υπάρχει κάποιος λόγος, που εντοπίζετε ειδικά σ' αυτή την περίοδο, αυτά τα φαινόμενα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ασφαλώς. Όπως είναι γνωστό, οδηγούμαστε σε προεδρικές εκλογές στην Κύπρο. Είναι κοινή διαπίστωση εδώ, ότι οι αποφάσεις και οι ενέργειες της κυβέρνησης Κυπριανού, δυστυχώς δεν κρίνονται και δεν καθορίζονται από το, τι είναι σωστό για την εθνική μας υπόθεση, ούτε ασφαλώς απορρέουν από κάποιο σχέδιο, αφού κάτι τέτοιο δεν υπάρχει. Καθορίζονται από το πώς θα εξασφαλιστεί η συμπαράσταση του ΑΚΕΛ στις προεδρικές εκλογές. Από τη στιγμή, που οι ενέργειες της κυβέρνησης Κυπριανού εξαρτώνται από τέτοιες εσωτερικές πολιτικές σκοπιμότητες, ασφαλώς δεν μπορούν να συνταιριάζουν με τις ενέργειες και τις κινήσεις της ελληνικής κυβέρνησης.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 8: Το πρώτο είναι ότι ο χρόνος δεν εργάζεται υπέρ της υπόθεσης μας στην Κύπρο. Το δεύτερο είναι, ότι αν ο Κυπριακός Ελληνισμός καταστραφεί, τότε το πλήγμα δεν θα είναι μόνο σε βάρος του, αλλά θα είναι προάγγελος και νέων εθνικών συμφορών. Πιστεύω, ότι αν ο χρόνος διεθνώς δουλεύει σε βάρος μας, δεν πρέπει να επιτρέψουμε εσωτερικά να μας εφησυχάζουν, να μειώνουν την αγωνία μας και μαζί την απόφαση μας να αγωνιστούμε για τη σωτηρία του Ελληνισμού της Κύπρου.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Βλέπετε αυτό να μεταφράζεται πρακτικά;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ναι, σε συντονισμό και αξιοποίηση των πάντων στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στον απόδημο Ελληνισμό. Δεν είναι θέμα ατομικών προσφορών. Είναι θέμα δράσης οργανωμένων συνόλων, είτε αυτά είναι πολιτικά κόμματα, είτε επαγγελματικές οργανώσεις, είτε συνδικάτα. Κι αυτή η δράση πρέπει να λάβει χώρα όχι τόσο μέσα στην Ελλάδα και στην Κύπρο, όσο στις χώρες, που είναι σε θέση να πιέσουν αποτελεσματικά την Τουρκία, για να επιτρέψει τη λύση του προβλήματος.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Κρίνετε, ότι η περίοδος είναι κρίσιμη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πιστεύω ότι είναι πολύ κρίσιμη. Κάθε μέρα που περνά, το πρόβλημα οξύνεται γιατί χάνουμε δυνάμεις και υποβαθμίζεται η υπόθεση μας. Μετα από λίγα χρόνια, το Κυπριακό όχι μόνο θα έχει ξεχαστεί εντελώς στο διεθνή χώρο, αλλά κάθε αναφορά του θα προκαλεί δυσφορία. Δυστυχώς, χάθηκε πολύς χρόνος. Κι επαναλαμβάνω, ότι επειδή τρέφω σεβασμό προς κάθε δημοκρατική κυβέρνηση της Ελλάδας, και προς την κυβέρνηση Ράλλη και προς αυτήν του κ. Παπανδρέου, θεωρώ ότι η ευθύνη βαρύνει εμάς εδώ στην Κύπρο κατ' εξοχήν, μιας και οι εσφαλμένες ενέργειες είχαν κατα κανόνα προέλευση την Κύπρο.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Η συνέντευξη έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Θα θέλαμε ωστόσο, να εντοπίσετε σαν κατάληξη, το μέγεθος του κινδύνου, που αντιπροσωπεύει η τούρκικη απειλή σήμερα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Οι κίνδυνοι είναι πολλοί. Πρώτα απ' όλα, όταν διεθνώς οριστικοποιηθεί η

άποψη —κι έχει σχεδόν οριστικοποιηθεί— ότι το Κυπριακό είναι πρόβλημα εδαφικό και συνταγματικό μεταξύ ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων, τότε η υπόθεση μας χάθηκε τελεσίδικα. Κι αυτό, γιατί παζαρεύουμε ουσιαστικά το μοίρασμα της Κύπρου και μάλιστα υπο άνισους όρους. Ο ένας είναι άνοστος και κατέχει και ο άλλος είναι στο στόμα του λιονταριού.

Το δεύτερο είναι, ότι εφ' όσον υπάρχει κατοχή στη μιση Κύπρο, τότε ο κίνδυνος είναι αμεσώτατος και για την υπόλοιπη. Δεν υπάρχει πουθενά στην Κύπρο ασφάλεια, όσο υπάρχει τούρκικος στρατός στο νησι.

Το τρίτο είναι, αν κρίνουμε σωστά, ότι αν στόχος της Τουρκίας είναι η οριστική και πλήρης κατάληψη της Κύπρου, αυτό που της χραάζεται είναι να ξεχαστα το γεγονός της εισβολής, έτσι ώστε σε μια κατάλληλη ευκαιρία στην περιοχή και σε κάποιες διεθνείς συγκυρίες, να κινηθεί για να υλοποιήσα το στόχο της. Δεν πρέπει να υπάρχουν αμφισβητήσεις. Αν η Τουρκία κινηθα ξανα, τότε η Κύπρος θα έχει σβῦσει.

Το θέμα της οικονομικής πορείας της Κύπρου δεν είναι σημαντικό απο μόνο του. Η οικονομία πάει κακα ουσιαστικά, αλλα και καλα να πήγαινε, πάλι δεν έχει καμία απολύτως σημασία, γιατί δεν αυξάνα τις ελπίδες μας για το μέλλον.

ΤΕΤΡΑΛΙΑ: Υπάρχει διάχυτη η εντύπωση, ότι η Τουρκία επιχειρεί ολομέτωπη επίθεση απο την Κύπρο ως τον Έβρο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ασφαλώς. Απο την ώρα που η Τουρκία αντι να προσπαθεί να εξηγήσει γιατί βρίσκεται εδω, αντι να δίνει υποσχέσας και να δείχνα διαλλακτικότητα, όπως στο παρελθόν, προκλητικά αυξάνει την πολιτική και στρατιωτική της παρουσία στην Κύπρο, δηλώνει έντονα κι εμφαντικά ότι τα προβλήματα δε θα λυθούν διπλωματικά, καλο θα είναι λοιπόν να μην τρέφουμε αυταπάτες.

Λευκωσία, Ιανουάριος 1982

Ανδρέας Παναγιώτου

Δικηγόρος, παλαιό στέλεχος της ΕΟΚΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 1: Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η αλλαγή κυβέρνησης στην Ελλάδα, με τη μεγάλη εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ, έχει δημιουργήσει γενικά για τους Κύπριους μια έξαρση ενθουσιασμού και ικανοποίησης. Στηρίζουν πολλές ελπίδες για ενδεχόμενες ευνοϊκές εξελίξεις στο Κυπριακό πρόβλημα. Τις δικαιολογούν η νέα φιλοσοφία της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ και ιδιαίτερα του προέδρου κ. Ανδρέα Παπανδρέου, οι θέσεις του απέναντι στα εθνικά προβλήματα του Ελληνισμού, μεταξύ των οποίων είναι και το Κυπριακό, η νέα θεώρηση των εξωτερικών σχέσεων της Ελλάδας.

Προσωπικά, έχω τη γνώμη πως είναι πολύ νωρίς, πως θα ήταν ριψοκίνδυνο να εκφέρει κάποιος υπεύθυνη γνώμη για τις πιθανές εξελίξεις και γενικότερα για τις προοπτικές, που διανοίγονται για το Κυπριακό. Διαπιστώνω ότι στο σύντομο διάστημα που μεσολάβησε από την Αλλαγή, ο πρώτος ενθουσιασμός κατά κάποιον τρόπο άρχισε να υποχωρεί. Πολλοί Κύπριοι αντιμετωπίζουν το ζήτημα με περισσότερο σκεπτικισμό, για να μην πω ακόμα και με κάποιες επιφυλάξεις. Ίσως σ' αυτό να συντέινε και μια αντιφατικότητα, που παρατηρείται ανάμεσα σε δηλώσεις και διακηρύξεις και σ' ορισμένα γεγονότα. Πιο συγκεκριμένα: Δεν μπορεί να δηλώνεται επανατοποθέτηση του Κυπριακού στη σωστή βάση της εισβολής - κατοχής και ταυτόχρονα να γίνονται αποδέκτες οι περιβόητες «ιδέες Βαλντχάιμ». Η αγωνιστική επανατοποθέτηση είναι αδιανόητη, όταν οι διαπραγματεύσεις γίνονται με βάση τις ιδέες αυτές. Ακόμα, δε νοείται διακήρυξη περί πλήρους ανεξαρτησίας και πλήρους κυριαρχίας της Κύπρου (ακόμα και ο πρόεδρος Κυπριανού μιλάει τώρα για απόλυτη κυριαρχία) και ταυτόχρονα να υπεισέρχονται σε ουσιαστικές διαπραγματεύσεις στη βάση των προτάσεων Βαλντχάιμ, που είναι σ' όλους γνωστός ο διχοτομικός τους χαρακτήρας. Η ελληνική κυβέρνηση οδηγείται σε αντίφαση, όταν δηλώνει πως συμφωνεί με τους χειρισμούς της κυπριακής κυβέρνησης.

Επιπλέον, νέα στοιχεία έρχονται να προστεθούν και να δυσκολέψουν μια εκτίμηση, για το προς τα πού οδηγείται σήμερα το Κυπριακό. Τέτοια στοιχεία είναι: Η ψυχροπολεμική ένταση, που δημιουργεί η Άγκυρα και σε πιο βαθμό αυτή είναι συναρτημένη με τις ενδεχόμενες ελληνοαμερικανικές διαφορές. Ακόμα, οι πληροφορίες για στρατιωτική ενδυνάμωση των κατοχικών στρατευμάτων, όπως επίσης και για τις προετοιμασίες ανακήρυξης ανεξάρτητου τουρκοκυπριακού κράτους.

Είναι απαραίτητο να ξεκαθαριστεί ο στόχος της νέας ελληνικής κυβέρνησης, όπως και η γραμμή, που θα ακολουθήσει. Αν προσανατολίζεται προς μια ανένδοτη στάση, που θα στοχεύει στην πλήρη ανεξαρτησία και κυριαρχία της Κυπριακής Δημοκρατίας στα πλαίσια του ενιαίου κράτους, τότε υπάρχει μια ξεκάθαρη βάση για να συζητήσουμε τις προοπτικές, που διανοίγονται. Κι ασφαλώς, στην περίπτωση αυτή ο δρόμος δεν είναι εύκολος. Θα περάσουμε από κρίσιμα και πολύ δύσκολα στάδια, αλλά αν η Ελλάδα κρατήσει αποφασιστική στάση, θα υπάρξουν καρποί. Αν όμως ακολουθηθεί μια αντιφατική πορεία, όπως σήμερα (αποκορύφωμα η αποδοχή των προτάσεων Βαλντχάιμ σαν βάση διαπραγματεύσεων), τότε δεν μπορούμε να μιλάμε σοβαρά για προοπτικές.

Ωστόσο, θα πρέπει να εκτιμήσουμε τις δηλώσεις του Έλληνα πρωθυπουργού για δυναμική συμπαράσταση, καθώς και την με έντονο τρόπο επιβεβαίωση της πρόθεσης της Αθήνας να ενεργοποιήσει την ιδιότητα της εγγυήτριας δύναμης. Γιατί αν πρόκειται για παρμένη πολιτική απόφαση, τότε πράγματι βρισκόμαστε μπροστά σε μια εντελώς διαφορετική πολιτική, που μακροπρόθεσμα θα φέρει αποτελέσματα.

Όποια όμως γραμμή κι αν ακολουθηθεί, δεν βλέπω σύντομα αποτελέσματα. Στο διπλωματικό πεδίο οι συνθήκες δεν είναι ευνοϊκές, ούτε διαφαίνεται το ενδεχόμενο μιας δυναμικής λύσης. Καταλήγοντας, θέλω να τονίσω ότι οι οποιεσδήποτε εξελίξεις στο Κυπριακό είναι συναρτημένες με τις ελληνοτουρκικές διάφορες και τους χειρισμούς που θα γίνουν σ' αυτό το επίπεδο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 2: Υπάρχει βασική διάφορα ανάμεσα στην τωρινή πολιτική και στην πολιτική των προηγούμενων ελληνικών κυβερνήσεων. Η φιλοσοφία, η προσέγγιση τους ήταν σαφής: Ο ελληνικός χώρος δεν έχει τη δυνατότητα να ριψοκινδυνεύσει οτιδήποτε για το πρόβλημα της Κύπρου, κι ως εκ τούτου θα έπρεπε να προσανατολιστούμε σ' ένα επώδυνο συμβιβασμό. Για τη Ν.Δ., η Ελλάδα δεν ήταν διατεθειμένη να διακινδυνεύσει τις πολιτικές ή εξωτερικές της σχέσεις στο βωμο μιας πιο δυναμικής αντιμετώπισης του Κυπριακού, πράγμα που φάνηκε στη βιαστική επανένταξη στο ΝΑΤΟ. Αποκορύφωμα όμως ήταν οι δηλώσεις του πρώην υπουργού εξωτερικών κ. Μητσοτάκη αναφορικά με τις ιδέες Βαλντχάιμ. Κατα τη γνώμη του αυτές διανοίγουν μια νέα εποχή εξελίξεων προς τη λύση του Κυπριακού προβλήματος. Δεν θέλει και πολύ μυαλό για να καταλάβει κανείς ότι οι δηλώσεις του κ. Μητσοτάκη μας δέσμευσαν προκαταβολικά σε μια στάση αποδοχής.

Είναι προφανής η διάφορα, αν τις συγκρίνουμε με την πολιτική της κυβέρνησης Παπανδρέου. Βέβαια, μένει να αποδειχθεί στο μέλλον το αν και κατά πόσο θα εφαρμοστούν στην πράξη οι διακηρύξεις, και σ' αυτό το σημείο δεν μπορώ να μην επισημάνω μια κάποια σύγχυση που επικρατεί.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Διαπιστώνεται δηλαδή, κάποια αντιφατικότητα που εκφράζεται κύρια σε ζητήματα άμεσης πολιτικής πρακτικής κι όχι τόσο στη στρατηγική;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Βεβαίως. Το μήνυμα είναι σαφές: Η επανατοποθέτηση του προβλήματος σ' όλες του τις διαστάσεις με αποκορύφωμα την αναφορά στο ρόλο που καλείται να διαδραματίσει η Ελλάδα σαν εγγυήτρια δύναμη. Απο την άλλη όμως στη δρομολόγηση των διακηρύξεων διαπιστώνει κανείς κενά κι αδυναμίες, που σε πολλά σημεία θα έλεγα, αναιρούν τις γενικές διακηρύξεις και δημιουργούν ασάφεια.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Ίσως, εδώ, θα πρέπει να διερευνήσουμε το αν υπάρχουν ευθύνες απο την κυπριακή πλευρά.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αυτό είναι πράγματι πολύ ενδιαφέρον ζήτημα κι έχει δυο όψεις. Η ως τα τώρα πολιτική των ελληνικών κυβερνήσεων καθήλωνε την κυπριακή πλευρά και δεν της επέτρεπε να αποτολμήσει τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων της και να βάλει την Ελλάδα μπροστά στις υποχρεώσεις της.

Με λύπη όμως παρατηρώ, πως ενώ τώρα παρέχεται η ευκαιρία στους Κύπριους,

εντούτοις διακατέχονται απο μια διστακτικότητα, που οφείλεται κύρια σε δυο αιτίες: Πρώτον, στις επιφυλάξεις των μεγάλων οργανωμένων πολιτικών δυνάμεων για τη νέα πολιτική. Είναι γνωστές οι θέσεις των κομμάτων, κύρια του ΑΚΕΛ και του ΔΗΣΥ, που δεν βλέπουν με καλο μάτι οποιαδήποτε έντονη διεκδίκηση, που ασφαλώς θα οδηγήσει σε παρεκτροπή απο, την ακολουθούμενη τακτική των συνομιλιών και των άλλων μορφών διπλωματικής τακτικής. Και δυστυχώς συμπαρασύρεται και η κυβέρνηση Κυπριανού. Δεύτερον, σαν αποτέλεσμα του συσχετισμού των πολιτικών δυνάμεων στο νησι, ο πρόεδρος Κυπριανού ενδιαφέρεται περισσότερο για τη διατήρηση κάποιου κλίματος ευφορίας και όσον αφορά τις σχέσεις με την ελληνική κυβέρνηση.

Εύλογα τίθεται το ερώτημα: Ο κυπριακός λαος τι κάνει; Η λυπηρή διαπίστωση όσων ζουν τα γεγονότα της Κύπρου, είναι ότι ο κυπριακός λαος δεν αντιμετωπίζει, ή δεν του παρέχεται η δυνατότητα να αντιμετωπίσει το ζήτημα απο διαφορετική σκοπιά. Κι αυτο, γιατί είναι μια μικρή κοινωνία, αλωμένη απο οργανωμένα σύνολα και κλειστά κυκλώματα τόσο έντονα ελεγχόμενα, που δεν παρέχουν τη δυνατότητα στο λαο να εκφραστεί αυθόρμητα και να εκδηλώσει τις διαθέσεις του. Ένα παράδειγμα είναι οι 200.000 πρόσφυγες. Έχουν εκπροσωπήσεις, συμβούλια, που όμως όλα είναι αλωμένα απο τα μεγάλα κόμματα. Έτσι κατάντησαν όχι μόνο να μην έχουν αποφασιστική γνώμη, αλλά σχεδόν καμία γνώμη πάνω στις εξελίξεις. Πρόκειται για πολυ λυπηρό φαινόμενο. Δεν υπάρχει αυτο που λέγεται μαζικό κίνημα, ούτε διαδικασίες που να διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις για κάτι τέτοιο. Το κενο αυτο, σήμερα που διανοίγονται κάποιιο δρόμοι και κανένας φορέας δεν θα μπορούσε να σταθεί τροχοπέδη, γίνεται πιο σημαντικό.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 3: Το θέμα του ανοίγματος του φακέλου της Κύπρου, εξαρτάται κατα κύριο λόγο απο την ελληνική κυβέρνηση και κατα δεύτερο λόγο απο την κυπριακή. Διότι, ναι μεν το βασικό μέρος αναφέρεται στον ελλαδικό χώρο, οπωσδήποτε όμως έχει και τις προεκτάσεις του στο νησι. Η έρευνα θα πρέπει να στραφεί προς τους πρωτεργάτες, τους ηθικούς αυτουργούς και τις σκοπιμότητες, που εξυπηρετούσαν. Πρόκειται για στοιχειώδες καθήκον.

Ωστόσο, πιστεύω ότι το θέμα τοποθετείται εσφαλμένα. Πολλοί έφτασαν στο σημείο να ζητάνε τη διερεύνηση ολόκληρης της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας. Θα ήταν σωστότερο το θέμα να εντοπίζεται στο φάκελο «πραξικόπημα». Κι αυτο, γιατί το 1974 αποτελεί σταθμό του σύγχρονου Ελληνισμού, και ίσως να σήμαινα, πως μετα απο τόσες χιλιετίδες άρχισε η αντίστροφη μέτρηση της ολοκληρωτικής καταστροφής και του αφανισμού των Ελλήνων της Κύπρου. Δεν συμφωνώ με την άποψη, που ζητάει απονομή ευθυνών σ' οποιοδήποτε είχε κάποια σχέση με τα τότε γεγονότα. Με το χρόνο που έχει περάσει, είναι και ανώφελο και θα δημιουργούσε πολλά προβλήματα. Ίσως αυτη η πτυχή είναι εκείνη, που δικαιολογεί αυτούς, που στρέφονται ενάντια στο άνοιγμα του φακέλου.

Πιστεύω πως η κυπριακή πλευρά δεν είναι *διατεθειμένη* να προχωρήσει στο άνοιγμα του φακέλου, παρ' όλες τις αντίθετες διαβεβαιώσεις του προέδρου και του κόμματος του. Γιατί ενω εξαρτάται απο τον ίδιο, το αν θα προχωρήσει το ζήτημα, εντούτοις ως τώρα δεν έχει γίνει τίποτα. Αν όμως η ελληνική κυβέρνηση ανοίξει το φάκελο, τότε εκ των πραγμάτων θα ακολουθήσει η κυπριακή. Πάντως δεν κρύβω μια κάποια απαισιοδοξία γι' αυτο το θέμα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 4: Σωστά διατυπώνεται, ότι μέχρι σήμερα δινόταν η μάχη αποκλειστικά στο διπλωματικό πεδίο. Και θα έλεγα ότι δεν έμεινε καν στο πολιτικό πεδίο, αλλά αυτοπεριορίστηκε στο διπλωματικό. Εκεί που αρχικά το Κυπριακό αντιμετωπιζόταν σαν πολιτικό θέμα διεθνούς επιπέδου, στο τέλος κατέληξε να ενδιαφέρει έναν περιορισμένο κύκλο διπλωμάτων.

Προσωπικά δεν πιστεύω, πως η ακολουθούμενη τακτική ως τα σήμερα έχει αποδώσει ή θα μπορούσε να δώσει καρπούς στο μέλλον. Αντίθετα, μας έχει οπισθοδρομήσει πάρα πολύ, γιατί μας υποχρέωσε σε επανειλημμένες βασικότερες υποχωρήσεις, σε τρόπο που σήμερα να έχουν περιοριστεί τόσο πολύ τα πράγματα, ώστε ένας ενδεχόμενος συμβιβασμός λίγο θα απείχε από τα διάφορα σχέδια που μας σερβίρονται. Τελευταίο παράδειγμα αυτο του κ. Βαλντχάιμ, που κατά κύριο λόγο ικανοποιεί τις τούρκικες θέσεις, προτείνοντας μια διχοτομική λύση με τη μορφή της συνομοσπονδίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εκάστοτε ελληνικές υποχωρήσεις, και έχουν υπάρξει πολλές, δεν συνοδεύονται από αντίστοιχες υποχωρήσεις της άλλης πλευράς. Η μονόπλευρη στήριξη στο διπλωματικό πεδίο ευνοεί αποκλειστικά και μόνο τους Τούρκους. Επιπλέον, έχει καλλιεργήσει σε διεθνές επίπεδο την αντίληψη, ότι το Κυπριακό σε οποιοσδήποτε συνθήκες θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με βάση τα σημερινά δεδομένα και από το πρίσμα της εσωτερικής διακοινοτικής διαφοράς. Ως εκ τούτου ο διακοινοτικός διάλογος προκύπτει αβίαστα σαν ο μοναδικός δρόμος επίλυσης του.

Είναι γνωστό ότι τα δύο τελευταία χρόνια δεν προσφύγαμε στον ΟΗΕ. Στο εσωτερικό καλλιεργείται ένα κλίμα άμβλυνσης του ενδιαφέροντος και της ενασχόλησης των ίδιων των Ελληνοκυπρίων με το πρόβλημα τους. Από ανοικτό πολιτικό θέμα διεθνούς ενδιαφέροντος, σήμερα, το Κυπριακό κατά κύριο λόγο κινείται στο τρίγωνο ΗΠΑ-Ελλάδα-Τουρκία, σε στεγανά πλαίσια και με τη διαμεσολάβηση του Γ.Γ. του ΟΗΕ. Και η Τουρκία που κρατάει στα χέρια της σε μεγάλο βαθμό τον έλεγχο του παιχνιδιού, δεν έχει κανένα λόγο βέβαια να διαφοροποιήσει τη στάση της. Χρειάζεται λοιπόν τολμηρή πολιτική πρωτοβουλία, που θα αναταράξει τα νερα, θα δημιουργήσει εμπλοκές, διεθνείς αναμίξεις και από τη μεριά των Αδέσμευτων και των Ανατολικών, έτσι ώστε να διαμορφωθούν οι προϋποθέσεις για μια διέξοδο.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Δηλαδή, η δυναμική του Κυπριακού μέχρι σήμερα αναδεικνύει, αυτο που η καθημερινή εμπειρία επιβεβαιώνει: κάθε περίσο και καλύτερα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Βεβαιότατα. Ο κόσμος έχει αποκοιμηθεί. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα του υπουργού εξωτερικών της Κύπρου, που επιστρέφοντας από συναντήσεις στο εξωτερικό, δηλώνει δημόσια πως πρέπει να προχωρήσουμε προς την κατεύθυνση των συνομιλιών, σάμπως και το πρόβλημα βρίσκεται στο να πειστούμε εμείς για μια διαδικασία, που σε τελευταία ανάλυση προσφέρει άλλοθι στην τουρκοκυπριακή πλευρά, τη στιγμή μάλιστα που πίσω της βρίσκεται η κατοχική δύναμη, που λέγεται Τουρκία. Αναρωτιέμαι πώς είναι δυνατό μ' αυτόν τον τρόπο να βρεθεί στοιχειωδώς υποφερτή λύση. Μόνο η επανατοποθέτηση στη βάση της εισβολής-κατοχής, που προωθεί η σημερινή ελληνική κυβέρνηση δημιουργεί ορισμένες ελπίδες.

Όσον άφορα τις άλλες μορφές αγώνα: Θεωρώ πολυ δύσκολο να διαμορφωθούν προϋποθέσεις για άλλες μορφές αγώνα. Ο χώρος και οι συνθήκες δεν το επιτρέπουν. Είμαστε ένα μικρό νησι, απομακρυσμένο από το βασικό κορμό, την Ελλάδα, αποκλεισμένο από αέρα, θάλασσα και ξηρα. Στην ουσία είαστε ελεύθεροι πολιορκημένοι μ'

έναν εχθρό απο τους πιο σκληρούς δίπλα μας, με δύο αγγλικές και στην ουσία νατοϊκές βάσεις στο νότο και χωρίς δυνατότητα αντιπαράταξης με οποιονδήποτε τρόπο. Ούτε καν για αντιστασιακές δραστηριότητες δεν υπάρχουν προϋποθέσεις. Δεν διαθέτουμε ούτε ναυτικό, ούτε αεροπορία, ούτε πυραύλους, ούτε καν ενδοχώρα.

Επομένως το πρόβλημα ανάγεται στις πολιτικές αποφάσεις, τους στόχους και τις στρατιωτικές δυνατότητες της Ελλάδας. Μόνο στα πλαίσια ενός προγραμματισμού σε συνδυασμό με τους Κύπριους και μετα απο προηγούμενη προσεκτική εκτίμηση του χώρου, του χρόνου και των τοπικών δυνατοτήτων. Πολλοί φέρνουν σαν παράδειγμα τους Παλαιστίνιους, αλλά ξεχνάνε την αποφασιστική και πολύμορφη συμπαράσταση και βοήθεια του αραβικού έθνους. Για την Κύπρο αν μπορεί να γίνει κάτι, αυτο θα γίνει σε συνδυασμό με την Ελλάδα και μάλιστα με το βάρος ριγμένο προς την ελλαδική πλευρά.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 5: Η σημασία αυτών των δηλώσεων, αυτών των λέξεων αντανακλά μια πραγματικότητα, που υφίσταται επι αιώνες, όπως είναι γνωστό. Πιστεύω όμως ότι οι συνθήκες έχουν διαφοροποιηθεί ώστε να μας επιβάλλεται κάποια μεγαλύτερη προσοχή στο πώς αντιμετωπίζουμε τα συναφή προβλήματα. Δηλώσεις ή διακηρύξεις αυτής της μορφής δεν υποβοηθούν και πολυ. Αντίθετα, μπορεί να δημιουργήσουν παρεξηγήσεις και προβλήματα, διότι η Τουρκία κατα τον ίδιο λόγο, λόγω της τουρκικής μειονότητας, μπορεί να ισχυρίζεται ότι έχει εθνική προέκταση στην Κύπρο και ότι διεκδικεί εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα. Επομένως τουλάχιστον, η πολιτική αντιμετώπιση του προβλήματος, οι δημόσιες δηλώσεις, πρέπει να γίνονται με μεγαλύτερη προσοχή και να λαβαίνουν υπ' όψη ότι για διάφορους λόγους δημιουργήθηκε ανεξάρτητο κράτος και σ' αυτη τη βάση θέλουμε να στηρίζουμε κάποια διεθνή πολιτική κάλυψη.

Απο την άλλη όμως, δεν σημαίνει ότι οι Ελληνοκύπριοι παύουν να αποτελούν κομμάτι του έθνους. Η Ελλάδα πρέπει να αντιμετωπίσει στην πράξη το Κυπριακό σαν εθνικό ζήτημα και να ενεργήσει ανάλογα, όχι όμως με δημόσιες δηλώσεις, που μπορούν να δημιουργήσουν δυσμενείς καταστάσεις. Μετα την εισβολή, είναι κοινά αποδεκτό ότι η Τουρκία προβάλλει κυριαρχικά εθνικά δικαιώματα στην Κύπρο- μερικοί μάλιστα ισχυρίζονται με πολλή πειστικότητα ότι ενδιαφέρεται να κατακτήσει όλο το νησι και να το ενσωματώσει.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το βάρος της ανατροπής των σημερινών δεδομένων και της παρεμπόδισης των αρνητικών προοπτικών πέφτει στην Ελλάδα, και θα το σηκώσει μόνο αν βλέπει την Κύπρο σαν κάποια εθνική της προέκταση, αναγνωρίζει την εθνική της παράδοση και ταυτότητα. Πρέπει να αποφασίσει επιτέλους, ότι το πρόβλημα της Κύπρου πρέπει να το αντιμετωπίσει έναντι πάσης θυσίας. Θα έρθω να συμφωνήσω με τη δήλωση του κ. πρωθυπουργού ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει και θα αντιμετωπίσει προβλήματα και στο δικο της χώρο. Αποτελεί σήμερα γεγονός ότι οι εδαφικές βλέψεις της Τουρκίας επεκτείνονται πολυ έξω απο τον κυπριακό χώρο. Δεν συμφερίζομαι την άποψη που εξακολουθεί να κυριαρχεί στην Κύπρο, που έχει γίνει συνείδηση, ότι δεν εγείρεται θέμα δικαιωμάτων της Ελλάδας στο νησι. Αν δεχθούμε αυτη την άποψη είμαστε καταδικασμένοι σε αφανισμό. Με μαθηματική ακρίβεια βαδίζουμε προς την πλήρη τουρκοποίηση του νησιού. Μόνο η Ελλάδα μπορεί να ανατρέψει αυτη την πορεία.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Δηλαδή, οι κάποιες επιφυλάξεις, που εκφράσατε αφορούν το φραστικό επίπεδο κι όχι την ουσία των δηλώσεων. Θα θέλαμε λοιπόν, να μας διαγράψετε, ποιες επιπτώσεις θα έχουν αυτές οι δηλώσεις τη στιγμή μάλιστα, που όπως επισημαίνετε, οι Τούρκοι απροκάλυπτα πια μιλάνε για ολοκληρωτική κατάληψη του νησιού.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πράγματι, έτσι είναι. Στις σημερινές συνθήκες θα πρέπει να αποφευχθεί η οποιαδήποτε διεθνής απομόνωση και δεν θα πρέπει να παρέχονται επιπλέον «ευκαιρίες» στην άλλη πλευρά για «νόμιμες» διεκδικήσεις στην Κύπρο. Εάν π.χ. γίνει σήμερα ένα δημοψήφισμα για την αυτοδιάθεση της Κύπρου, θα οδηγήσει και τυπικά στην αυτοδιάθεση των Τουρκοκύπριων.

Εδώ θα πρέπει να πω ότι υπήρξαν φάσεις που ευνοούσαν την ενσωμάτωση της Κύπρου με την Ελλάδα, και μάλιστα χωρίς σοβαρές επιπτώσεις. Δεν υπήρχε όμως και πολιτική απόφαση. Αναφέρομαι στην περίοδο του 1964 που Αμερικάνοι και Ρώσοι κρατούσαν, αν όχι ευνοϊκή, τουλάχιστον ουδέτερη στάση στο ζήτημα της Ένωσης. Οι δε προβλεπόμενες τούρκικες αντιδράσεις δεν θα ήταν βίαιες. Ιδιαίτερα οι Αμερικάνοι στα πλαίσια του ανταγωνισμού τους με τους Άγγλους, για το ποιος θα έλεγχε το νησι, καθώς κι επειδή η ενσωμάτωση της Κύπρου στην Ελλάδα, ισοδυναμούσε με ένταξη της στο ΝΑΤΟ, ευνοούσαν θα έλεγα αυτή τη λύση. Αλλά και οι προσωπικές μου εμπειρίες ενισχύουν αυτή την εκτίμηση. Όταν το 1964 μαζί με τον τότε υπουργό εμπορίου επισκεπτόμασταν τη Μόσχα για την αγορά όπλων, αμέσως μετά τις διακοινοτικές ταραχές, μας προτάθηκε συγκεκριμένο σχέδιο άμυνας της Κύπρου. Περιελάμβανε μάλιστα και πυραύλους μακράς ακτίνας δράσης, που τοποθετούμενοι στον Πενταδάκτυλο, θα είχαν τη δυνατότητα να πλήξουν τον αποβατικό στόλο στη βάση του, στο λιμάνι της Μερσίνας. Αυτό το πολεμικό υλικό ήρθε πολύ λειψό στο νησι. Ύστερα από παρέμβαση του τότε Έλληνα υπουργού άμυνας Π. Γαρουφαλιά, ο κύριος όγκος και ειδικά οι πύραυλοι απομακρύνθηκαν τη στιγμή που έφτασαν έξω από την Αμμόχωστο. Ο Μακάριος με αίτηση του στο Νάσερ, ζήτησε άδεια προσωρινής αποθήκευσης στην Αίγυπτο, πράγμα που έγινε. Είναι γνωστό, πως πολλοί Κύπριοι στάλθηκαν στην Αίγυπτο για εκπαίδευση στους πυραύλους αυτούς, που ποτε δεν ήρθαν στο νησι.

Όλα αυτά είναι αφ' ενός ενδεικτικά του ρόλου της τότε Ελλάδας και αφ' ετέρου ενισχύουν την πεποίθησή μου ότι σε κείνη την περίοδο, αν γινόταν μια σθεναρή προσπάθεια για την Ένωση, ίσως το ζήτημα θα είχε λυθεί.

Μετά από τη χαμένη αυτή ευκαιρία, και κυρίως μετά την εγκαθίδρυση της δικτατορίας στην Ελλάδα και την απομάκρυνση της ελληνικής μεραρχίας, αρχίζει η αντίστροφη μέτρηση για την Κύπρο. Οι ελληνικές θέσεις δεν βρίσκουν καμία διεθνή αποδοχή και οι ελληνικές κυβερνήσεις απομακρύνονται όλο και περισσότερο προσπαθώντας να αμβλύνουν το πολιτικό κόστος, που φορτώθηκαν με την προδοσία της Κύπρου.

Προς αυτή την κατεύθυνση, για να είμαστε ειλικρινείς, υπερθεματίσαμε κι εμείς οι Κύπριοι. Η καμπάνια, που το πνεύμα της ήταν: όχι στην Ελλάδα, όχι στην επέμβαση της, όχι στην Ένωση, ολοκληρωτική απομάκρυνση από αυτή, βρήκε ανταπόκριση. Έφτασε μέχρι του σημείου μάλιστα, που αν κάποια φορά ελλαδικοί παράγοντες εκδήλωναν ένα πιο έντονο ενδιαφέρον, ακούγονταν διαμαρτυρίες ότι η Ελλάδα επεμβαίνει στα εσωτερικά μας. Την ίδια ώρα, που οι Τούρκοι προετοιμάζουν το έδαφος για να επιβάλουν τη διχοτόμηση. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός, ότι το σχέδιο, που εφαρ-

μόστηκε το 1974 είχε καταστρωθεί λεπτομερειακά 10 χρόνια πριν και έβγαινε στην επιφάνεια σαν προτάσεις ενός αντιπροσωπευτικού οργάνου των Τουρκοκύπριων. Όταν υπογράφονταν οι συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου, οι Τούρκοι προωθούσαν και καλλιεργούσαν το σύνθημα TAKSIM (Διχοτόμηση), με τρόπο επίσημο, προετοιμάζοντας έτσι και τη διεθνή κοινή γνώμη. Γιατί τότε, μέχρι εκεί έφταναν οι άμεσες διεκδικήσεις τους. Όταν πραγματοποιήθηκε πρακτικά το TAKSIM το 1974, την ίδια μέρα προβάλλεται πια και διεθνώς η θέση ότι η Κύπρος είναι τούρκικη. Δεν πρόκειται για απόψεις ανεύθυνων ατόμων. Κατ' επανάληψη έχουν ακουστεί απο επίσημα χείλη και επιβεβαιώνονται απο επίσημα ντοκουμέντα, όπως χάρτες που εμφανίζουν την Κύπρο ενσωματωμένη στην Τουρκία, έντυπα, ομιλίες κ.λπ.

Απο την ελληνική πλευρά, Ελλαδίτες και Ελληνοκύπριους, υπάρχει ακριβώς μια αντίθετη πορεία και μάλιστα τώρα, που είμαστε έρμια απέναντι στην τούρκικη απειλή. Αντι να επιδιώκουμε την πιο στενή προσέγγιση Ελλάδας και Κύπρου, ανεξάρτητα απο το πώς θα τηρούνται τα προσχήματα, απομακρυνόμαστε. Το δόγμα των προηγούμενων ελληνικών κυβερνήσεων απο το 1974 και μετα, «η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάδα συμπαρίσταται», συνέβαλε σ' αυτήν την απομάκρυνση και ομολογώ ότι βόλευε και τις δυο πλευρές. Είναι χαρακτηριστική η στάση του ΑΚΕΛ και της κυπριακής ψευτοαστικής τάξης, που πάθαιναν αλλεργία ακόμα και στο άκουσμα της λέξης Ένωση.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 6: Σε περίπτωση που οι Τούρκοι ανακηρύξουν ανεξάρτητο Τουρκοκυπριακό κράτος, ή επιχειρήσουν νέα προέκταση, αν η Ελλάδα δεν αποφασίσει να σηκώσει το βάρος και να υποστεί τις θυσίες μιας άμεσης πολεμικής δράσης, δεν υπάρχει ελπίδα σωτηρίας για την Κύπρο, ούτε και δυνατότητες για ανατροπή σε μεταγενέστερα στάδια των τετελεσμένων. Ενδεχόμενα, οι Τούρκοι να προχωρήσουν σταδιακά. Οφείλουμε να θαυμάσουμε την επιμέλεια και την προνοητικότητα της τούρκικης πολιτικής. Κι αν εξακολουθήσει αυτή η κατάσταση, θα έρθει κάποια στιγμή, που η ανακήρυξη ανεξάρτητου τουρκοκυπριακού κράτους δεν θα προκαλέσει ουσιαστικές αντιδράσεις της ελληνικής πλευράς.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 7s Είναι θέμα προετοιμασίας και δυνατοτήτων της Ελλάδας. Παράλληλα, στην Κύπρο πρέπει να προετοιμάζεται η υποδομή, κι αυτο γιατί ο χώρος δεν παρέχει προϋποθέσεις δημιουργίας ισοζυγίου δυνάμεων. Πρέπει η προετοιμασία να αγκαλιάσει τον υλικό και ανθρώπινο παράγοντα καθώς και την ψυχολογική πλευρά, έτσι ώστε οτιδήποτε συμβεί, η Κύπρος να αντέξει τουλάχιστον μέχρι που το κέντρο να αναλάβει τις ευθύνες του και να μπει στη μάχη.

Μια άποψη, που εκφράζεται στην Κύπρο, περι δημιουργίας ισοζυγίου δυνάμεων, είναι τελικά ανεδαφική και πιθανά αυτο να λειτουργήσει αντίστροφα, γιατί σε δεδομένη στιγμή μπορεί να υποστούμε καταστροφικές απώλειες αντιτάσσοντας μια αυτόνομη απο το ελλαδικό μέτωπο κυπριακή άμυνα.

Ένα άλλο ζήτημα, είναι η προετοιμασία στην Ελλάδα κυπριακών στρατηγικών δυνάμεων, που δεν είναι άμεσα απαραίτητες στο νησι. Απο εκει με όλα τα μέσα και τα εφόδια είναι δυνατό να βοηθήσουν αποτελεσματικά την κυπριακή άμυνα.

Διαφορετικά δεν υπάρχει περίπτωση σωτηρίας. Με την πρώτη αναταραχή, η μάζα των Κυπρίων θα αναζητήσει καταφύγιο στα βουνά ή στις αγγλικές βάσεις στη Λεμε-

ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΚΡΙΤΙΚΗΣ

σο, για να μας επιβιώσει αγαθοεργά συμπεριφερόμενος ο 6ος στόλος και τα αγγλικά πλοία. Εξάιρεση, εκείνοι που θα θελήσουν να πέσουν μαχόμενοι.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Στην περίπτωση, που η πολιτική της κυπριακής πλευράς εξακολουθήσει να μένει ίδια, βλέπετε να έχει τη δυνατότητα η ελληνική κυβέρνηση από μόνη της να ωθήσει προς την επανεθνικοποίηση, σπρώχνοντας προς αυτήν την κατεύθυνση τα κόμματα και τις κοινωνικές ομάδες του κυπριακού χώρου.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Για να υλοποιηθεί η πολιτική της επανοταποθέτησης χρειάζεται ένα ειλικρινές και πραγματικό ενδιαφέρον, μια αποφασισμένη ηγεσία κι ασφαλώς μια ανάλογη λαϊκή ευαισθησία και διάθεση. Μέχρι στιγμής, φοβόμαι πως αυτά δεν υπάρχουν. Αντίθετα υπάρχει μια κοχυτοψία και πολύς στρουθοκαμηλισμός. Ωστόσο αν η ελληνική ηγεσία είναι αποφασισμένη να ασκήσει πολιτική στα πλαίσια αυτής της θέσης, τότε έχει τη δυνατότητα να υποχρεώσει την κυπριακή ηγεσία να ακολουθήσει, ή τουλάχιστον να μην αντιδράσει. ΚΑ αυτό ανεξάρτητα από την όποια στάση των κομμάτων. Μόνο θεωρητικά ίσως να εκδηλωθούν αντιδράσεις, χωρίς όμως να έχουν δυνατότητες πρακτικής αντίστασης. Μια σθεναρή στάση της Αθήνας θα προκαλούσε ουσιαστικές διαφοροποιήσεις στον κυπριακό λαό, γιατί πιστεύω ότι ενώ είναι πολύ απογοητευμένος, είναι ταυτόχρονα πολύ επιδεικτικός σε μια πολιτική που θα ενέπνεε υπευθυνότητα και σιγουριά.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 8: Ένα πράγμα ζητάμε από τον ελληνικό λαό: να μην ξεχάσει την Κύπρο, να απαιτεί από την πολιτική ηγεσία του την εκπλήρωση στο οξέριο των εθνικών υποχρεώσεων της Ελλάδας απέναντι της. Πολύ φοβόμαι ότι μια στάση αδιαφορίας για το Κυπριακό θα συγκρουστεί με την πραγματικότητα του προβλήματος που λέγεται τούρκικη απειλή και του ελλαδικού χώρου. Πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί, προνοητικοί και έτοιμοι για κάθε ενδεχόμενο, γιατί δεν υπάρχει βεβαιότητα για το μέλλον. Πιθανή καταστροφή στην Κύπρο συνεπάγεται νέες εθνικές συμφορές, που θα αφορούν το σύνολο του ελληνικού λαού. Αν χαθεί η Κύπρος χωρίς ουσιαστική ελληνική αντίδραση, τότε και μόνο οι εσωτερικές συνέπειες είναι απρόβλεπτες, κι ασφαλώς το ψηλό κόστος θα κληθεί να το πληρώσει όλος ο ελληνικός λαός.

Δρ. Χρυσόστομος Σοφιανός

Πρόεδρος ΠΑΜΕ, πρώην υπουργός παιδείας

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 1, 2, 3: Η αλλαγή κυβέρνησης στην Ελλάδα δεν σημαίνει για μας αλλαγή προσώπων στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας. Το Π.Α.ΜΕ. υιοθετεί την ορθή εκτίμηση του κ. Ανδρέα Παπανδρέου ότι οι κυβερνήσεις της δεξιάς «ούτε ήθελαν ούτε μπορούσαν να ξεπεράσουν τους περιορισμούς που έβαζε στην άσκηση της πολιτικής τους η ταξική τους τοποθέτηση». Επομένως την αλλαγή στην Ελλάδα τη βλέπουμε όχι σαν απλη μεταβολή μέσα στα δεδομένα πλαίσια, αλλά σαν ολοκληρωτική αλλαγή των δομικών και θεσμικών πλαισίων που για δεκαετίες επέβαλε η αστική τάξη και η οικονομική ολιγαρχία.

Δίνουμε στη λέξη «αλλαγή» διαστάσεις εθνικής ανάγκης κι επιτακτικότητας, για να λυθούν τα προβλήματα που για χρόνια εδημιούργησε η αμαρτωλή διακυβέρνηση της δεξιάς. Η αλλαγή στις δομικές και θεσμικές πτυχές του κράτους αναμένουμε να συνοδευτεί απο μια κοινωνική και οικονομική αλλαγή και μια αλλαγή προσανατολισμών και νοοτροπίας, που θα εξασφαλίσουν την αναγκαία διαδικασία για την κατάκτηση και κατοχύρωση της λαϊκής κυριαρχίας. Η κατάλυση της ξένης εξάρτησης, ο τερματισμός της εκμετάλλευσης απο την οικονομική ολιγαρχία, η διάλυση των αυταρχικών μηχανισμών του κράτους της δεξιάς θα θέσουν σωστά τα θεμέλια, για μια Νέα Ελλάδα πραγματικά ανεξάρτητη, κυρίαρχη και δημοκρατική.

Η προηγούμενη κυβέρνηση της Ελλάδας ήταν η πολιτική έκφραση της αστικής τάξης και εκφραστής του μεγάλου κεφαλαίου, και υπήρξε με απίθανη συνέπεια μια αμαρτωλή συνέχεια στην αλυσίδα των κυβερνήσεων της δεξιάς που κυβέρνησαν την Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες. Οι δεξιές κυβερνήσεις πρόσφεραν «γην και ύδωρ» στα ξένα πολιτικο-στρατιωτικά και οικονομικά συμφέροντα. Υπήρξαν οι Δούρειοι ιπποί μέσα στην εθνική οικογένεια και θυσιάσαν και κατακρεούργησαν στο βωμο του περιφνημού εκείνου «Ανήκομε στη Δύση» τα εθνικά μας συμφέροντα.

Το Π.Α.ΜΕ. θεωρεί ότι ο θρίαμβος του Π.Α.Σ.Ο.Κ. και η αλλαγή που επιτελείται έχουν χαράξει το δρόμο για Λαϊκή κυριαρχία κι Εθνική Ανεξαρτησία, ιστορικά αιτήματα, που ωρίμασαν στη λαϊκή συνείδηση. Οποσδήποτε πιστεύουμε ότι αλλάζουν πολλές μεταβλητές όσον αφορά τα εθνικά μας προβλήματα και πιστεύουμε ακράδαντα ότι τούτο θα έχει ευμενείς επιπτώσεις και στο Κυπριακό, που η νέα κυβέρνηση της Ελλάδας θεωρεί σαν το πρώτιστο εθνικό πρόβλημα. Το κόμμα μας προσβλέπει στις ευεργετικές επιπτώσεις που θα έχει στην Κύπρο, η Αλλαγή στην Ελλάδα. Τονίζουμε όμως ότι θα πρέπει και η Κύπρος να συγχρονίσει τους βηματισμούς της μέσα στο πνεύμα της αλλαγής: Η εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού απο δεξιά και πραξικοπηματικά στοιχεία που υπήρξαν οι συνειδητοί φορείς της Κυπριακής τραγωδίας, η σφυρηλάτηση του εσωτερικού μας μετώπου με τη συνεργασία όλων των δημοκρατικών και πατριωτικών δυνάμεων, μια σωστά προγραμματισμένη λαϊκή πολιτική που θα θέσει τις σωστές βάσεις για τον αγώνα που διεξάγουμε, είναι επιταχτική ανάγκη.

Επιταχτική ανάγκη είναι επίσης το άνοιγμα του φακέλλου της Κύπρου. Απο την ίδρυση του κόμματος μας θεωρήσαμε σαν βασική προϋπόθεση για την ευόδωση του αγώνα μας την εκκαθάριση των πεμπτοφαλαγγιτών απο τις δομές της κρατικής εξου-

ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΚΡΙΤΙΚΗΣ

σίας και την παραδειγματική τιμωρία των όσων ευθύνονται για την τραγωδία της Κύπρου. Σήμερα προκλητικά επανεμφανίζεται και ύπουλα στοχεύει ο φασισμός που ανασυντάχτηκε στο κόμμα του ακροδεξιού Συναγερμού και έλαβε βουλευτικά έδρανα. Οι συνειδητοί καταστροφείς της Κύπρου ατιμώρητοι και θρασεις προκαλούν το λαό μας και караδοκούν για την αναρρίχηση τους στην εξουσία.

Οι προοπτικές για να προχωρήσει το άνοιγμα του φακέλλου της Κύπρου είναι άριστες και δεν συμμεριζόμαστε τις φήμες ότι «ενώ δεν θα λύσει κανένα πρόβλημα, θα δημιουργήσει πολλά με τις στρεψοδικίες που θα προκαλέσει, και ότι θα είναι επιζήμιο για την εθνική μας υπόθεση». Συμφωνούμε ότι το άνοιγμα του φακέλλου θα είναι επιζήμιο. Επιζήμιο όμως για τη δεξιά και τους πάτρωνες της τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα. Το άνοιγμα του φακέλλου δεν προχώρησε μέχρι σήμερα, γιατί η δεξιά στην Ελλάδα το απόφευγε για να μην θίξει τους Αμερικάνους και το ΝΑΤΟ παρα το γεγονός ότι αυτοί οδήγησαν στην de facto διχοτόμηση της Κύπρου.

Η δεξιά στην προσπάθεια να καλύψει το έγκλημα της προσπαθεί να ενοχοποιήσει τους πάντες και τα πάντα, ψάχνοντας για χρονικά όρια που θα πλαισιώσουν το άνοιγμα του φακέλλου. Δεν υπάρχουν χρονικά όρια που θα μπορούσαν να αθώωσουν τη δεξιά. Η διαπλάτυνση των χρονικών ορίων θα τους έρριχνε περισσότερο στο βούρκο, του εθνικού αναθέματος. Γιατί η δεξιά υπήρξε και είναι η πέμπτη φάλαγγα που υπάκουε και υπάκουα σε ξενοκίνητα άντρα και που μαζί συνωμότησαν, σχεδίασαν και εγκλημάτησαν για την διχοτόμηση της Κύπρου. Απαιτούμε την παραδειγματική τιμωρία τους και αναμένουμε το άνοιγμα του φακέλλου της Κύπρου. Είναι επιταχτική ανάγκη για τον αγώνα που διεξάγουμε.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 4: Αν με το «ώς τα σήμερα» εννοείτε την περίοδο από τα τραγικά γεγονότα του 1974 και μετά, συμφωνώ μαζί σας ότι πράγματι η μάχη δινόταν αποκλειστικά στο διπλωματικό πεδίο. Αν όμως εννοείτε την πριν του 1974 περίοδο να μου επιτρέψετε να μη συμφωνήσω απόλυτα. Διότι κατά την περίοδο αυτή η Τουρκία, με την ενθάρρυνση και φανερό ή μη υποστήριξη των αγγλοαμερικάνων, πολλές φορές προσπάθησε να λύσει το Κυπριακό με μη διπλωματικές και ειρηνικές μεθόδους. Η τακτική αυτή της Τουρκίας, συνδιασμένη και με άλλους παράγοντες που δημιουργούσε η ελλαδική δεξιά είχε σαν αποτέλεσμα:

α) Να ανάψει ακόμα περισσότερο τη διακοινοτική διχόνοια και να διευκολύνει την πολιτική του «διαίρει και βασίλευε» που με εξαιρετική ομολογουμένως μαεστρία μεθόδευσαν και εφάρμοσαν οι εχθροί της Κύπρου και του αγώνα της.

β) Να καλλιεργήσει και να εκθρέψει, πέρα και έξω από τα πλαίσια της νόμιμης άμυνας του επίσημου κυπριακού κράτους, σοβινιστικές και έξαλλες τάσεις στους κόλπους της Ελληνοκυπριακής κοινότητας που βρήκαν την έκφραση τους σε παράνομες παρακρατικές και αντικρατικές ομάδες, λόγω και των διαφωνιών που υπήρχαν αναφορικά με τη μέθοδο και το στόχο του αγώνα. Αρκεί να θυμηθούμε μόνο τα γεγονότα του 1967, που, και αν ακόμη δεν ήσαν προμελετημένα, οδήγησαν στην αποχώρηση της ελληνικής μεραρχίας από την Κύπρο και στην αποδυνάμωση της άμυνας της. Αν σ' αυτά προσθέσουμε και τα γεγονότα του 1968 και φυσικά το προδοτικό πραξικόπημα και την εισβολή, διαπιστώνουμε αβίαστα ότι όλα τα ύπουλα και καταστροφικά σχέδια εναντίον της Κύπρου μεθοδεύτηκαν ή συνοδεύτηκαν από βίαιες, μη διπλωματικές ενέργειες. Η ιστορική πείρα επομένως είναι αυτή που μας αποδεικνύει ότι, υπό τις

περιστάσεις, ενδείκνυται να δίδεται η μάχη στο διπλωματικό πεδίο γιατί είναι προσηφορύτερη και συμφερότερη.

Ωστόσο είναι αρκετά εύλογο το ερώτημα σας σχετικά με τα αποτελέσματα και τον τρόπο που πρέπει να δίνεται η μάχη αυτή. Και πάλιν η ιστορική πείρα μας διδάσκει ότι η διεθνοποίηση του Κυπριακού, η παραμονή του στα πλαίσια του ΟΗΕ και η διεθνής αλληλεγγύη είναι οι κυριότεροι παράγοντες που απέτρεψαν επανοιχθείσες προσπάθειες της Τουρκίας να εισβάλει στην Κύπρο και επέβλεπον διεθνή αναγνώριση και σεβασμό του κυπριακού κράτους και των κυριαρχικών του δικαιωμάτων. Και δεν είναι καθόλου τυχαίο που το 1964 και 67 η Αμερική όχι μόνο δεν τόλμησε αλλά και απεθάρρυνε την τουρκική εισβολή στην Κύπρο ενώ το 1974 έπραξε ακριβώς το αντίθετο. Και ο λόγος είναι ότι το 1974 με τις προξυκοπηματικές και φιλοδυτικές κυβερνήσεις τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα, η Κύπρος δεν είχε «πού την κερφαλή κλίνα», ενώ η Τουρκία ήταν για μεγάλο χρονικό διάστημα πειστική στη διεθνή κοινή γνώμη όταν μιλούσε για «ειρηνευτική επιχείρηση». Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι η μάχη στο διπλωματικό πεδίο είχε και έχει αποτελέσματα και προοπτικές. Μπορεί να μην είναι άμεσα και χειροπιαστά είναι όμως πολύ θετικά, αφού εξασφαλίζεται η ύπαρξη και αναγνώριση του Κυπριακού κράτους που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του αγώνα μας. Εκείνο λοιπόν που προέχει δεν είναι αλλαγή του μέσου του ειρηνικού αγώνα μας στο διπλωματικό πεδίο, αλλά περαιτέρω εντατικοποίηση του με ενεργότερη συμμετοχή και συμπαράσταση της Ελλάδας. Και στο σημείο αυτό επιθυμώ να τονίσω ότι η νέα υπο τον κύριο Παπανδρέου Ελληνική Κυβέρνηση, σε κραυγαλέα αντίθεση με τις προκείμενες της, πράττει πολλά και θετικά που θα γίνουν ακόμη θετικότερα, αν τελικά κατορθωθεί η αποχώρηση της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ και την ΕΟΚ και υλοποιηθεί το κυβερνητικό πρόγραμμα για μια ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 5: Ευθύς εξ αρχής θα ήθελα να δηλώσω πως η Κύπρος είναι κράτος ανεξάρτητο, μέλος των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό το στάτους της Κύπρου το αναγνωρίζουν όλες οι χώρες εκτός της Τουρκίας, που το 1974 παραβίασε τα σύνορα μας, κατέλαβε και κατέχει μέχρι σήμερα τα 40% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά προκλητική περιφρόνηση όλων των σχετικών ψηφισμάτων του ΟΗΕ και των άλλων διεθνών Οργανισμών και Σωμάτων.

Στην Κύπρο κατοικούν διάφορες κοινότητες από τις οποίες μεγαλύτερη η Ελληνοκυπριακή με 80% περίπου του πληθυσμού της Κύπρου και δεύτερη η Τουρκοκυπριακή με πληθυσμό γύρω στο 17%. Η κάθε κοινότητα έχει τη δική της ιστορική καταγωγή και την ιδιαίτερη της πολιτιστική παράδοση και κουλτούρα. Όλες μαζί οι κοινότητες κατά την αναλογία του πληθυσμού τους και κατά την ιστορικοπολιτιστική τους παράδοση συνθέτουν το πρόσωπο της Κύπρου. Και το πρόσωπο αυτό όχι μόνι: είναι σεβαστό, αλλά αγωνιζόμαστε και να το προφυλάξουμε και να το διατηρήσουμε σε αντίθεση με την Τουρκία η οποία με την εισβολή της, την προσφυγοποίηση πω> 200 χιλιάδων Ελληνοκυπρίων την εισαγωγή εποίκων από την Τουρκία, την αλλαγή ονομάτων και τοπωνυμίων, την καταδυνάστευση των Τουρκοκυπρίων και άλλου ποικίλους τρόπους που αναίδικα ανεύρισκα, προσπαθεί σε πρώτο στάδιο να αλλοιώσει αυτό το πρόσωπο και σε δεύτερο στάδιο να καταλάβει ολόκληρη την Κύπρο.

Κατά την ιστορικοπολιτιστική μας παράδοση με όλα τα ιδιαίτερα κυπριακά χαρακτηριστικά μας αποτελούμε οι Ελληνοκύπριοι τμήμα του γενικότερου Ελληνικού

Έθνος, όπως και οι Τουρκοκύπριοι του Τουρκικού. Θεωρούμε όμως ως πρώτιστο καθήκον μας να αισθανόμαστε και να συμπεριφερόμαστε ως πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας. Χωρίς να χάνουμε την εθνική μας προσωπικότητα, πρέπει να τονίζουμε πάντοτε εκείνα τα ιστορικοπολιτικά στοιχεία που διευκολύνουν την αρμονική συμβίωση και συνεργασία όλων των κατοίκων του κράτους μας. Και αυτό δεν πρέπει να μας παραξενεύει. Συμβαίνει σε πάρα πολλά κράτη του κόσμου.

Μιλώντας ο Προθυπουργός της Ελληνικής Δημοκρατίας για Έθνος δεν μίλησε Υω τίποτε καινούριο. Και είμαστε βέβαιοι πως λέγοντας ο κ. Παπανδρέου ότι «τιμήμα του εθνικού μας χώρου κατέχεται από ξένα στρατεύματα» αναφερόταν στις ιστορικοπολιτιστικές μας σχέσεις και δεσμούς και καθόλου στην εδαφική υπόσταση του Κυπριακού κράτους, την οποία αναγνωρίζει ο ΟΗΕ, η Ελλάδα ως εγγυήτρια δύναμη αγωνίζεται να διαφυλάξει και να περιφρουρήσει και μόνο η Τουρκία παραβίασε και συνεχίζει και επιβουλεύεται. Συνεπώς δεν πρέπει να κάνει εντύπωση η αναφορά αυτή.

Όσον αφορά τους χαρακτηρισμούς της συμπαράστασης σε χλιαρή και δυναμική, έχουμε τη γνώμη ότι μ' αυτούς αντιδιαστέλλεται η μέχρι τώρα πολιτική των Κυβερνήσεων της Δεξιάς σε σχέση με την πολιτική της κυβέρνησης της Αλλαγής. Γιατί, πράγματι, η πολιτική της εποικίας και της υποτοχής που ακολουθούσαν οι κυβερνήσεις της Δεξιάς έναντι της Δύσης με πολλή επιείκεια μπορεί να χαρακτηριστεί «χλιαρή», έναντι της σταθερής και ανοικτής υποστήριξης της νέας ελληνικής κυβέρνησης στο διεθνές προσκήνιο που με πολλή ικανοποίηση παρατηρεί ο Κυπριακός λαός.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 6. Υπάρχει πράγματι τον τελευταίο καιρό μια ένταση που προκαλείται και υποθάλπεται από τις τουρκικές προκλήσεις τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα. Δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία ότι πίσω από τις τουρκικές προκλήσεις βρίσκονται οι ΗΠΑ που επιδιώκουν μ' αυτές:

α) Να πιέσουν για μια απαρόδεκτη λύση του Κυπριακού που να είναι σύμφωνη με τα συμφέροντα και το ρόλο που έχουν ανάθεσα στην Τουρκία, σαν χωροφύλακα των ναυτοικών συμφερόντων στην ευαίσθητη περιοχή της Ν.Α. Μεσογείου και ευρύτερα.

β) Να υπονομεύσουν, να αποσταθεροποιήσουν και, γιατί όχι, να ανατρέψουν τη νέα σοσιαλιστική κυβέρνηση της Ελλάδας που με την ανεξάρτητη εθνική πολιτική της όχι μόνο δεν εξυπηρετεί τα επεκτατικά συμφέροντα του ΝΑΤΟ αλλά και αποτελεί «επιάνδυνο» προηγούμενο στους κόλπους της Ατλαντικής Συμμαχίας.

Να μου επιτρέψετε όμως να διαφωνήσω με την άποψη ότι και η Σοβιετική Ένωση ανέχεται τις Τουρκικές προκλήσεις. Η Σοβιετική Ένωση διακήρυξε επανειλημμένα, αλλά και τα γεωστρατηγικά και πολιτικά συμφέροντα της επιβάλλουν να ακολουθεί πολιτική ειρήνης, ύφεσης αφοπλισμού και ειρηνικής συνύπαρξης κρατών με διαφορετικά κοινωνικά συστήματα. Και είναι γι' αυτό ακριβώς το λόγο που στάθηκε όχι μόνο ηθικά αλλά και έμπροσθα στο πλευρό του αγωνιζομένου κυπριακού λαού και υποστήριξε και υποστηρίζει ένθερμα τη δίκαιη υπόθεση της Κύπρου. Την ιστορική αυτή αλήθεια αναγνώρισε επανειλημμένα ο αείμνηστος Πρόεδρος Μοσκάριος, αλλά και ο σημερινός Πρόεδρος κ. Σπύρος Κυπριανού με σαφέστατες δηλώσεις τους. Και όχι μόνο αυτό. Πολλές φορές την αντιπαράθεσαν συγκριτικά με την αρνητική πολιτική της ναυτοικής Δύσης στο Κυπριακό. Περιττό βέβαια να τονίσω ότι ούτε ο Μοσκάριος ούτε ο Κυπριανού υπήρξαν κομμουνιστές ή φυλοκομμουνιστές και ότι η καλλιέργεια τέτοιων αντιλήψεων για δήθεν αρνητική στάση της Σ. Ένωσης όχι μόνο δεν εξυπηρετεί

τον αγώνα της Κύπρου, αλλά και τον βλέπει σε μεγάλο βαθμό.

Σχετικά με την πιθανότητα ανακήρυξης ανεξάρτητου τουρκοκυπριακού κράτους δεν πιστεύω ότι υπάρχει, στο παρόν τουλάχιστον στάδιο, τέτοια πιθανότητα. Όχι γιατί δίνω πίστη σε πρόσφατες δηλώσεις Τούρκων και Τουρκοκυπρίων επισήμων, αλλά γιατί πιστεύω ότι μια τέτοια ενέργεια δεν εξυπηρετεί τα μακροπρόθεσμα επεκτατικά σχέδια της Τουρκίας και το ρόλο που της έχει ανατεθεί από το ΝΑΤΟ στην Ν.Α. Μεσόγειο.

Δυστυχώς δεν μπορώ να πω τα ίδια και για την πιθανότητα ενός νέου Αττίλα και τους λόγους σας τους εξέθεσα πιο πάνω. Φυσικά, μπροστά σ' ένα τέτοιο κίνδυνο το κόμμα θα υπερασπίσει την Κύπρο με όλες του τις δυνάμεις και θα ενισχύσει τη νόμιμη κυβέρνηση όσο και όπως μπορεί, όχι μόνο στο στρατιωτικό, αλλά και στο διπλωματικό πεδίο. Γι' αυτό άλλωστε τασσόμαστε ανεπιφύλακτα και επιμένουμε στην ανάγκη για ισχυρή αμυντική θωράκιση και γι' αυτό υποστηρίζουμε ότι η Ελλάδα πρέπει να αποχωρήσει το ταχύτερο δυνατό από το ΝΑΤΟ. Γιατί μόνο έτσι μπορεί να ελπίζει και να έχει βοήθεια από τους πραγματικούς μας φίλους και μόνο έτσι μπορεί να τάξει τις ένοπλες της δυνάμεις αντιμετώπες των πραγματικών εχθρών και όχι των φανταστικών. Χωρίς να υποτιμώ ή να παραγνωρίζω τους κινδύνους, επιθυμώ να υπογραμμίσω ότι πρέπει να είμαστε αρκετά προσεκτικοί στις ενέργειες μας για να μην τροφοδοτούμε την εξογκωμένη κινδυνολογία της δεξιάς τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα που σκοπό έχει να δημιουργήσει την εντύπωση στο λαό ότι μόνο με τη δεξιά υπάρχει εξουσία και με την άνευ όρων υποταγή στα κελεύσματα της νατοϊκής Δύσης υπάρχει ασφάλεια. Πράγμα που σε τελευταία ανάλυση όχι μόνο δεν αποτρέπει ένα νέο Αττίλα, αλλά και τον διευκολύνει περισσότερο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 7: Νομίζω ότι στο ερώτημα σας αυτό έχω ήδη απαντήσει εν μέρει. Επιθυμώ μόνο να προσθέσω ότι η καλύτερη και ιδανικότερη αμυντική θωράκιση της Κύπρου είναι ο πλήρης αφοπλισμός και η αποστρατικοποίηση της με ταυτόχρονη εξασφάλιση ισχυρών διεθνών εγγυήσεων του καθεστώτος και της εδαφικής της ακεραιότητας. Κάτι τέτοιο προϋπόθετα φυσικά την αποχώρηση όλων ανεξαιρέτα των ξένων στρατευμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των Ελληνικών. Ωστόσο όμως επιτευχθεί αυτό, η αμυντική θωράκιση της Κύπρου θα πρέπει να ενισχύεται ανελλιπώς στο μέγιστο δυνατό βαθμό, πράγμα που εξ αντικειμένου συνεπάγεται ενεργό ελληνική συμπαράσταση και βοήθεια. Αυτό όμως δεν πρέπει να σημαίνει με κανένα τρόπο ότι οι ένοπλες δυνάμεις της Κύπρου δεν θα βρίσκονται κάτω από την απόλυτη δικαιοδοσία και τις διαταγές της Κυπριακής Κυβέρνησης.

Σχετικά με το δεύτερο σκέλος του ερωτήματός σας επιθυμώ να διακηρύξω με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο ότι το κόμμα μας ήταν, και θα είναι, αταλάντευτα εναντίον της διπλής ένωσης, συγκεκαλυμμένης ή μη, γιατί κάτι τέτοιο δεν σημαίνει απλώς προσάρτηση μέρους της Κύπρου από την Τουρκία, αλλά και αναγνώριση αυτής της προσάρτησης από την ίδια την Κύπρο και την Ελλάδα και, αναπόφευκτα πλέον, από όλο τον κόσμο, αφού δεν θα υπάρχει πλέον Κυπριακό Κράτος. Πέρα όμως απ' αυτό δεν πρέπει να υπάρχει η παραμικρή αμφιβολία ότι κατ' το μέρος της Κύπρου που θα ενωθαι αρχικά με την Ελλάδα, θα περιέλθαι τελικά, αργά ή γρήγορα, στην Τουρκία. Γιατί ένωση, έστω και μέρους, της Κύπρου με την Ελλάδα σημαίνει ταυτόχρονα και μεγιστοποίηση της γεωστρατηγικής θέσης της Ελλάδας σε βάρος της Τουρκίας, τόσο

μέσα στο NATO, όσο και στο χώρο της Ν.Α. Μεσογείου. Κάτι τέτοιο, κι αν ακόμα αρχικά το δεχτεί η Τουρκία για λόγους τακτικής, θα αγωνιστεί επίμονα, συστηματικά και με πείσμα για να το ανατρέψει. Και είναι αστείο με τα σημερινά διεθνή δεδομένα και με το σημερινό συσχετισμό δυνάμεων να υπολογίζουμε ότι η Ελλάδα είναι σε θέση να αντέξει μια Κυπριακή περιπέτεια που θα έχει αναπόφευκτα αλυσιδωτές αντιδράσεις σ' όλο το μήκος των ελλαδοτουρκικών συνόρων, θαλασσιών ή χερσαίων. Εξάλλου λύση διπλής ένωσης δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς τις ευλογίες του NATO.

Αν όμως ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η Ελλάδα και η Τουρκία είναι οι ασθενέστεροι κρίκοι της βορειοατλαντικής συμμαχίας, τότε το NATO, για να ευλογήσει μια τέτοια λύση, θα πρέπει να εξασφαλίσει τις δίκες του βάσεις πέρα από τις βρετανικές, που θα του επιτρέπουν να κατέχει και να χρησιμοποιεί την Κύπρο, όποιες κι αν είναι οι μελλοντικές εξελίξεις. Αυτός άλλωστε ήταν και ο στόχος του σχεδίου 'Ατσεσον και πάνω σ' αυτό τον άξονα κινείται μέχρι σήμερα η πολιτική των ΗΠΑ στο Κυπριακό.

Μια τέτοια λύση όμως μόνο τα συμφέροντα του Κυπριακού λαού, Ελλήνων και Τούρκων, δεν εξυπηρετεί, γιατί, συν τοις άλλοις, συνεπάγεται περαιτέρω ακρωτηριασμό της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Κύπρου. Επισημαίνοντας τα αρνητικά για την Τουρκία σημεία από ενδεχόμενη λύση διπλής ένωσης δεν θέλω να νομιστεί με κανένα τρόπο ότι υποβαθμίζω ή παραγνωρίζω ένα τέτοιο κίνδυνο. Αντίθετα πιστεύω ακράδαντα ότι ο κίνδυνος της διπλής Ένωσης ήταν και είναι υπαρκτός και μεγάλος γιατί είναι πολύ εύκολο μέσα στα νατοϊκά πλαίσια όχι μόνο να πειστεί, αλλά και να βουλευτεί η Τουρκία.

Στο σημείο αυτό επιθυμώ να υπογραμμίσω ιδιαίτερα το γεγονός ότι όσο απομακρύνεται η Ελλάδα από το NATO, τόσο περισσότερο ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος της διπλής ένωσης, γιατί, πέρα από το ότι αυξάνονται οι δυσκολίες μεθόδευσης της, καθίσταται και λιγότερο συμφέρουσα στο NATO και την Τουρκία.

Για όλους τους πιο πάνω λόγους το κόμμα μας θα πράξει το παν για να διαφωτίσει ορθά τον Κυπριακό λαό και θα αντιταχθεί σε μια τέτοια λύση με όλες του τις δυνάμεις γιατί για μας είναι ξεκάθαρο ότι η διπλή ένωση είναι η αρχή του τέλους της Κύπρου.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 8: Μήνυμα αγάπης και αγωνιστικής συστράτευσης για τη δικαίωση των μακρών του αγώνων για εθνική ανεξαρτησία, λαϊκή κυριαρχία, κοινωνική δικαιοσύνη και ευημερία. Μήνυμα ευγνωμοσύνης για όσα πράττει για την Κύπρο και για τις θυσίες που καταθέτει στο βωμό του μεγάλου αγώνα μας.

5/2/81

Τάκης Χατζηδημητρίου

Γενικός Γραμματέας της ΕΔΕΚ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 1: Για μας η εκλογή του ΠΑΣΟΚ δεν είναι μια απλή αλλαγή κυβέρνησης αλλά ανάλληψη της εξουσίας από τις προοδευτικές δυνάμεις της χώρας.

Η νέα πολιτική που η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προώθησε συνδέει την Ελλάδα με την περιοχή και μάλιστα με τις προοδευτικές δυνάμεις της Μέσης Ανατολής.

Το γεγονός ότι ο πρώτος επίσημος ξένος στην Αθήνα ήταν ο Αραφάτ είναι ενδεικτικό των αλλαγών που έχουν συντελεστεί.

Εξ άλλου για πρώτη φορά μπαίνουν τα εθνικά συμφέροντα σαν κύρια επιδίωξη της κυβέρνησης ενώ μέχρι τώρα προτεραιότητα είχαν τα Δυτικά και Νοτιοϊκά συμφέροντα.

Αυτή η πολιτική έφερε και πάλι το Κυπριακό στο διεθνές προσκήνιο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 2: Για την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ το Κυπριακό δεν είναι μια χαμένη υπόθεση αλλά η πάλη ενός μικρού λαού ενάντια στην κατοχή των 40% περίπου του εδάφους του από μια πολύ μεγαλύτερη γειτονική χώρα την Τουρκία.

Οι κυβερνήσεις της δεξιάς έβλεπαν το Κυπριακό σαν ενόχληση στις σχέσεις τους με τη Δύση, το ΝΑΤΟ και την ΕΟΚ. Δεν αντιλαμβάνοντο την αδέσμευτη πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας και στόχοι τους ήταν η δυτικοποίηση του Κυπριακού.

Επειδή το Κυπριακό δημιούργησε δυσκολίες στην προώθηση της πολιτικής των κυβερνήσεων της δεξιάς καταβολλόταν συνειδητά η προσπάθεια της αποσιώπησης ή και απόκρυψης του προβλήματος σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Υπήρξαν ακόμη κι εκείνες οι συγκεκριμένες περιπτώσεις που επιζητήθηκε η διαβολή της Κύπρου για να δημιουργηθούν χάσματα μεταξύ κυπριακού ελληνισμού και ελληνικού λαού.

Η γενική θεωρία που κυριάρχησε την κρίσιμη περίοδο από το '74 και μετά ήταν ότι η Κύπρος γνώρισε με την κατοχή μιαν ήττα και ότι θάπρεπε να πληρώσει για την ήττα με μια επώδυνη λύση.

Με τη θεωρία της ήττας και της επώδυνης λύσης προωθήθηκε η πολιτική της αποδιεθνοποίησης και των συνεχών υποχωρήσεων.

Ριζικά αντίθετη είναι η πολιτική του πρωθυπουργού Αντρέα Παπανδρέου.

Το Κυπριακό υψώθηκε σαν ένα από τα πιο κύρια θέματα της εξωτερικής του πολιτικής.

Με την κατογγελία σε διεθνές επίπεδο της τουρκικής κατοχής πάνω στην Κύπρο αποδεικνύει την επεκτατική πολιτική της Τουρκίας.

Η θαρραλέα κι αποφασιστική στάση της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ εμπύχωσε το λαό κι αναστήλωσε στην συνείδηση του τον ελληνικό παράγοντα.

Θα πρέπει να είμαστε αρκετά ειλικρινείς για να παραδεχτούμε ότι ύστερα από την προδοσία της χούντας και τις πιέσεις από την Αθήνα είχε συσσωρευτεί πολλή πικρία κι απογοήτευση στην ψυχή του λαού.

Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία και οι σωστές θέσεις του Αντρέα Παπανδρέου αποκατέστησαν την ενότητα μέσα στην λαϊκή συνείδηση.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 3: α) Η υπόθεση του φακέλλου της Κύπρου εκκρεμεί από την επομένη του προδοτικού πραξικοπήματος που οδήγησε τελικά στην τούρκικη εισβολή και κατοχή.

Στην Κύπρο συντελέστηκε ένα έγκλημα και η δικαιοσύνη επιτάσσει τιμωρία των ενόχων. Διαφορετικά διαταράσσεται η ηθική τάξη και εγκλήματα θα επαναλαμβάνονται.

Γι' αυτό εμείς ζητούσαμε την τιμωρία των ενόχων από την επομένη της προδοσίας. Την εποχή εκείνη, ορισμένοι που σήμερα εξαντλούνται σ' επίθετα και χαρακτηρισμούς, υποστήριζαν ότι δεν έπρεπε να ζητούμε τιμωρία των ενόχων χάριν της ενότητας.

Το άνοιγμα του φακέλλου της προδοσίας θα πρέπει να γίνει τώρα χωρίς καμία περαιτέρω καθυστέρηση.

β) Το άνοιγμα του φακέλλου μόνο θετικά στοιχεία περιέχει και για κανένα λόγο δεν πρέπει να θεωρείται επιζήμιο.

Θ' αποκαλύψει τα παρασκήνια και τους μηχανισμούς της προδοσίας και με τον τρόπο αυτό θα τους αχρηστέψει γιατί πια ο λαός θα γνωρίζει από τι πρέπει να φυλάγεται και τι πρέπει να πράττει για ν' αμυνθεί.

Το άνοιγμα θα είναι πρόσθετα χρήσιμο για ν' αποκατασταθεί μια λαϊκή ενότητα πάνω, τουλάχιστον, στο εθνικό θέμα.

Θα γίνει γνωστό ποιοι ήταν οι πραγματικοί προδότες και οι άλλοι, όσοι δεν ενέχονται, θ' απαλλαγούν από το πλέγμα της ένοχης και της συσπείρωσης που σήμερα τους κρατεί εγκλωβισμένους κι αχρηστευμένους σ' αντιδραστικά σχήματα.

γ) Η έρευνα για το φάκελλο της Κύπρου δεν μπορεί εκ των προτέρων να οριστεί χρονικά.

Θα πρέπει να αρχίσει η ανάκριση μ' επίκεντρο το προδοτικό πραξικόπημα της 15ης του Ιούλη 1974 και να φτάσει μέχρι εκεί που τα νήματα οδηγούν τα γεγονότα κι εμπλέκουν τους ενόχους.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 4: Φαίνεται από την ερώτησή σας να πιστεύετε ότι δινόταν μάχη στο διπλωματικό επίπεδο.

Η πραγματικότητα όμως είναι αντίθετη μ' όσα αναφέραμε στη δεύτερη απάντηση.

Γι' αυτό η νέα πολιτική του Αντρέα Παπανδρέου εγκαινιάζει για πρώτη φορά τη μάχη στο διπλωματικό τομέα.

Συλλογιζόμαστε σε πόσο καλύτερη θέση θα βρισκόταν το Κυπριακό αν η σημερινή γραμμή εφαρμοζόταν από το 1974.

Οι δυνατότητες φυσικά της διπλωματικής μάχης είναι περιορισμένες. Όμως σ' ένα αγώνα σαν τον δικό μας, με δεδομένο τον μακροχρόνιο χαρακτήρα θα πρέπει ν' αναζητήσουμε όλες τις μορφές της μάχης και το συσσωρευτικό χαρακτήρα έστω κι αν η κάθε μια μορφή δίνει ένα περιορισμένο όφελος.

Αν στις άλλες μορφές αγώνα εξυπονοείται ο απελευθερωτικός πόλεμος των κατεχομένων, αυτό κάτω από τα γεωστρατηγικά δεδομένα θα οδηγούσε σε άκριτη περιπέτεια και ολική καταστροφή.

Αν όμως σημαίνει αμυντική ενίσχυση της μη κατεχόμενης Κύπρου για ν' αποκτήσει την ικανότητα της αντίστασης σε περίπτωση νέας επιθετικής ενέργειας, αυτό είναι οφειλόμενο χρέος.

Μια χώρα κάτω από κατοχή έχει πρώτιστο καθήκον την οργάνωση της άμυνας

της, έναντι ενός κατοχικού στρατού που όλες οι εκτιμήσεις συμφωνούν ότι αποσκοπεί στην ολική κατάκτηση της Κύπρου μόλις οι διεθνείς και τοπικές περιστάσεις το επιτρέψουν.

Όσον αφορά το ρόλο της Ελλάδας σ' αυτήν την προσπάθεια θα πρέπει να κινηθεί μέσα στα πλαίσια της παροχής βοήθειας και «συμπαράταξης» σ' ένα μικρό ανεξάρτητο κράτος μέλος του ΟΗΕ που αντιμετωπίζει επιδρομή και κατοχή από την Τουρκία και για την οποία έχουν εγκριθεί πολλά ψηφίσματα από τον ΟΗΕ τους Αδέσμευτους, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και από πολλούς άλλους διεθνείς οργανισμούς.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 5: Πραγματικά η υπόθεση των σχέσεων Ελλάδας - Κύπρου παραμένει το πιο ευαίσθητο σημείο στον καθορισμό μιας εποικοδομητικής πολιτικής για το Κυπριακό αλλά και για το ρόλο της Ελλάδας.

Το πρόβλημα δημιουργήθηκε μετά την αποτυχία του ενωτικού αγώνα. Ο ενωτικός αγώνας τερματίστηκε νομικά με τις συμφωνίες της Ζυρίχης και Λονδίνου με την καταγγελία της Ένωσης και την απόφαση να εγκατασταθούν στο νησί ελληνικά και τούρκικα στρατεύματα για να εμποδίσουν αυτο το ενδεχόμενο ή έστω άλλες μεταβολές στο Σύνταγμα.

Τώρα ζούμε κάτω από τουρκική κατοχή με την απειλή της ολικής κατάκτησης φανερή μπροστά μας.

Γι' αυτό εκείνο που προέχει είναι ο αγώνας για εθνική σωτηρία που σήμερα είναι αλληλένδετος με τον αγώνα για τη διατήρηση του ενιαίου ανεξάρτητου ελεύθερου κράτους. Ο Κυπριακός Ελληνισμός έχει ελπίδες επιβίωσης μέσα στα πλαίσια της Κυπριακής Δημοκρατίας μαζί με τους Τουρκοκύπριους.

Η αντίληψη ότι η ενωτική συνθηματολογία και έκτος διεθνούς και τοπικού κλίματος είναι και μας εξασθενίζει, είναι σωστή και πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από όλους που ασχολούνται σήμερα με το Κυπριακό.

Τώρα σ' ότι αφορά τις θέσεις του Αντρέα Παπανδρέου πάνω στο Κυπριακό ιδιαίτερα μετά την επίσκεψη του στην Κύπρο κάθε άλλο παρα μούδιασμα έχουν προκαλέσει. Αντίθετα έχουν αποκαταστήσει το κύρος της Ελλάδας στην Κύπρο και την πεποίθηση ότι για πρώτη φορά μετά το '74 έχουμε αληθινή κατανόηση και υποστήριξη.

Ο Αντρέας Παπανδρέου στις αναφορές του για έθνος και Ελληνισμό υποστηρίζει πολύ σωστά ότι θα πρέπει να διασωθεί ο Κυπριακός Ελληνισμός που είναι τμήμα του έθνους μέσα στα πλαίσια του Ανεξάρτητου Κυπριακού Κράτους. Αυτές είναι οι εθνικές ευθύνες της ελληνικής κυβέρνησης. Πρόσθετα υπάρχουν και οι νομικές, γιατί η Ελλάδα είναι εγγυήτρια δύναμη του κυπριακού κράτους και οφείλει να πράξει οτιδήποτε μπορεί για την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης που εξυπακούει την απομάκρυνση του τουρκικού κατοχικού στρατού.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 6: Ο Κυπριακός Ελληνισμός όπως το έπραξε στο παρελθόν σ' όλους τους αγώνες της Ελλάδας για ελευθερία, έτσι και τώρα, προσφέρει ολόψυχη συμπαράσταση στον αγώνα για τη διαφύλαξη των εθνικών συνόρων της Ελλάδας.

Σ' ότι αφορά το ενδεχόμενο της μονομερούς ανακήρυξης σε κράτος της κατεχόμενης Κύπρου πιστεύουμε ότι τούτο δεν είναι εύκολο εγχείρημα από την πλευρά της Τουρκίας.

Κι ούτε εμείς βρισκόμαστε χωρίς τη δυνατότητα μέτρων αντίδρασης μπροστά σ'

ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Χωρίς ν' αποκλείεται η λήψη μιας τέτοιας απόφασης δεν πρέπει να θεωρείται εύκολη υπόθεση. Επισείεται κατα καιρούς, σαν εκβιαστική απειλή που τελικά αποσύρεται, ή κατα τα λεγόμενα τους αναβάλλεται.

Αν αποτολμηθεί ένας τρίτος Αττίλας τότε θα πρέπει να υπάρξει αντίσταση.

Η Κύπρος έχει δυνατότητες αντίστασης φτάνει ν' αξιοποιηθούν σωστά.

Το τι η Ελλάδα πρέπει να πράξει, νομίζουμε στην Κύπρο ότι είναι αυτονόητο. Να προσφέρει έμπρακτη συμπαράσταση σαν εγγυήτρια δύναμη και σαν κέντρο του Ελληνισμού.

Η αναφορά στον διεθνή παράγοντα πίσω από την Κυπριακή τραγωδία μας οδηγεί στις ΗΠΑ το ΝΑΤΟ και τα δυτικά συμφέροντα στην περιοχή.

Η προσπάθεια ολικού ελέγχου της Κύπρου για να χρησιμοποιηθεί σαν βάση ενάντια στους λαούς της περιοχής, τους Παλαιστίνιους και τ' άλλα αραβικά κράτη είναι φανερός.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 7: Είναι γεγονός ότι η αμυντική θωράκιση της Κύπρου αποτέλεσε ένα από τα πιο κύρια προβλήματα τόσο στο εσωτερικό μέτωπο όσο κι ευρύτερα.

Υπήρχαν εκείνοι που συνειδητά υποστήριζαν ότι η Κύπρος θάπρεπε να μένει χωρίς αμυντική θωράκιση με την απώτερη σκέψη ότι θα υποχρεωνόταν έτσι να δεχόταν πιο εύκολα κάποια απαράδεκτη λύση.

Μια άλλη κατηγορία στο εσωτερικό μέτωπο που διαπνεόταν από ηττοπάθεια ήθελε την Κύπρο χωρίς στρατό κι αναζητούσε τη διεθνή μόνο προστασία.

Το Σ.Κ. ΕΔΕΚ είχε μια ξεκάθαρη γραμμή πάνω στο αμυντικό πρόβλημα που συνοψιζόταν στη θέση «κάθε σπίτι και κάστρο κάθε πατριώτης και πατριώτισσα στρατιώτης».

Γραμμή μας ήταν κι εξακολουθεί να είναι η ένταξη ολόκληρου του πληθυσμού μέσα σε μια αμυντική οργάνωση, μέσα στα πλαίσια μιας *Λαϊκής πολιτοφυλακής*.

Δυστυχώς η άποψη αυτή δεν βρήκε ακόμη κατανόηση. Ενωμάζες πληθυσμού βρίσκονται μπροστά τα τουρκικά κατοχικά όπλα δεν γνωρίζουν τι να κάνουν για την άμυνα της πατρίδας ή την αυτοάμυνα τους σε περίπτωση νέας επίθεσης.

Στον τομέα της άμυν[ς] πολλά απομένουν ακόμα να γίνουν.

Επειδή το Σ.Κ. ΕΔΕΚ τοποθετεί το θέμα της άμυνας αν μια από τις πιο κύριες προτεραιότητες μας κατηγορήθηκε από τους αντιπάλους του, ιδιαίτερα από το ΑΚΕΛ, ότι είναι υπερ του πολέμου, των περιπετειών άρα και της ολοκλήρωσης της καταστροφής:

Πιστεύουμε ότι τώρα πια γίνονται πιο κατανοητές οι θέσεις μας από το λαό.

Σ' ότι αφορά την διατύπωση για αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων που περιλαμβάνεται σε πολλά επίσημα κείμενα, εξυπνοει κατα κύριο λόγο την αποχώρηση των τουρκικών κατοχικών στρατευμάτων.

Για κανένα λόγο δεν μπορούν να τεθούν πάνω στην ίδια βάση τα τουρκικά κατοχικά στρατεύματα με την ΕΛΔΥΚ ή τις λίγες εκατοντάδες Ελλήνων στρατιωτικών που υπηρετούν στην κυπριακή εθνοφρουρά ειδικά συμβεβλημένοι με την κυπριακή κυβέρνηση.

Όμως είμαστε πρόθυμοι να προχωρήσουμε σε απομάκρυνση και του τελευταίου Έλληνα στρατιώτη την επομένη που θα φύγει ο τούρκικος κατοχικός στρατός.

Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για λειτουργία της κυπριακής πολιτείας πάνω σε νέες βάσεις χωρίς κατοχή ή οποιαδήποτε στρατιωτική παρουσία.

Μέσα σ' ένα τέτοιο σχέδιο θά πρέπει να περιληφθούν οι βρετανικές βάσεις και οι αμερικάνικοι κατασκοπευτικοί σταθμοί.

Η παρατεινόμενη κατοχή ή και προσάρτηση των κατεχόμενων εδαφών αποσκοπεί στη διχοτόμηση σε πρώτο στάδιο της Κύπρου.

Γι' αυτο οποιαδήποτε κίνηση για ανακήρυξη διπλής ένωσης βρίσκεται μέσα στα πλαίσια των ενεργειών που εξυπηρετούν την τουρκική πολιτική.

Η σωτηρία του κυπριακού ελληνισμού εξαρτάται κατα κύριο λόγο απο την αλληλεγγύη του Ελληνισμού και είναι ταυτόσημη με τη σωτηρία της Κυπριακής Δημοκρατίας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ 8: Προσβλέπουμε προς τον Ελληνικό λαο με πίστη κι αισιοδοξία για το μέλλον.

Παρ' όλα τα εμπόδια και τις τραγικές συνθήκες που περνούμε, εμείς συμπορευόμαστε με τις εξελίξεις στην περιοχή για ελευθερία, ανεξαρτησία, λαϊκή κυριαρχία.

Οι αντίπαλοι μας ανήκουν στο παρελθόν, στην εξυπηρέτηση των ξένων συμφερόντων και στην καταπάτηση των δικαιωμάτων των λαων.

Μακροπρόθεσμα η νίκη θα είναι δικη μας φτάνει να την οικοδομούμε σταθερά και καθημερινά.

Λευκωσία, Απρίλης 1982

Θέσεις του μίνιμουμ προγράμματος συνεργασίας ΔΗΚΟ - ΑΚΕΛ

Τα Κόμματα που υπογράφουν αυτό το Πρόγραμμα συμφωνούν και διακηρύσσουν ότι:

1. Η σημερινή κατάσταση στον τόπο μας είναι το αποτέλεσμα συνωμοτικών σχεδίων ξένων αντιδραστικών κύκλων και καταστάσεων και γενικά ξένων επεμβάσεων, που προφανώς στόχο είχαν τη διχοτόμηση της Κύπρου και την αποστέρηση από τον Κυπριακό λαο των δικαιωμάτων του. Το προξικότητα της χούντας και της ΕΟΚΑ Β', που εξυπηρέτησε ξένα συμφέροντα, όπως η Τουρκική εισβολή, αποτελούν το αποκορύφωμα των συνωμοτικών αυτών ενεργειών και επεμβάσεων. Το Κυπριακό πρόβλημα εξοκολουθεί να είναι πρόβλημα ξένων επεμβάσεων, εισβολής και κατοχής και κατάφωρης παραβίασης των δικαιωμάτων του Κυπριακού λαου.

2. Η απαλλαγή της Κύπρου από τις συνέπειες του προξικότητας και της Τουρκικής εισβολής και η αντιμετώπιση των κινδύνων από τις ξένες επίβουλες, καθώς και ο αγώνας για την ανεξαρτησία και τη σταθερή συνέχιση της κοινωνικής προόδου του λαου μας καθιστούν απαραίτητη την ενότητα και συνεργασία των πατριωτικών δυνάμεων.

3. Για την αποτελεσματικότερη διεξαγωγή του αγώνα του Κυπριακού λαου και την αντιμετώπιση των προβλημάτων, που δημιούργησε το προξικότητα, η εισβολή και η κατοχή, τα συνεργαζόμενα Κόμματα αποδέχονται το πιο κάτω Μίνιμουμ Πρόγραμμα και θα επιδιώξουν την εφαρμογή του κατά τον καλύτερο τρόπο παίρνοντας προς τούτο τα πιο κατάλληλα μέτρα.

Α. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Τα συνεργαζόμενα Κόμματα θέτουν τους ακόλουθους σκοπούς και επιδιώξεις.

α) Την ορθη και δίκαιη λύση του Κυπριακού προβλήματος με την εξασφάλιση της πλήρους ανεξαρτησίας, της κατοχύρωσης της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας, της ενότητας της χώρας και του αδέσμευτου του Κυπριακού κράτους.

β) Την αποστρατικοποίηση της Κύπρου.

γ) Τη συνέχιση μιας ορθής εξωτερικής πολιτικής.

δ) Την εφαρμογή μιας ορθής εσωτερικής πολιτικής, που θα εξασφαλίζει:

(I) Την ενότητα και συνεργασία των πατριωτικών δημοκρατικών δυνάμεων και γενικότερα του λαου.

(II) Τη μόνιμη εσωτερική σταθερότητα.

(III) Την προστασία και προαγωγή του δημοκρατικών θεσμών.

(IV) Την πάταξη κάθε είδους ανωμαλίας και ατασθαλίας στον κρατικό και ημικρατικό μηχανισμό.

ε) Την εφαρμογή μιας υγιούς δημοκρατικής οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, που να εξυπηρετεί το συμφέρον του λαου σαν συνόλου και ιδιαίτερα των οικονομικά ασθενέστερων στρωμάτων του λαου.

στ) Την επαναπροσέγγιση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και την αποκατάσταση αμοιβαίας εμπιστοσύνης, φιλίας και συνεργασίας.

Β'. Η ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ

Θεωρώντας το Κυπριακό ως θέμα ξένων συνωμοσιών και επεμβάσεων, με αποκορύφωμα το πραξικόπημα την εισβολή και τη συνεχιζόμενη κατοχή, και εκφράζοντας την ανησυχία τους για τη μη επίτευξη προόδου προς την λύση του προβλήματος, τα συνεργαζόμενα Κόμματα διακηρύσσουν ότι θα αγωνισθούν:

α) Για μια δίκαιη, ειρηνική, αμοιβαία, αποδέκτη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού, με βάση τα σχετικά ψηφίσματα και τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών και τις Συμφωνίες Κορυφής.

β) Για την απαλλαγή της Κύπρου από ξένους στρατούς και την πλήρη αποστρατικοποίηση της.

γ) Για τη συνεχή διεθνοποίηση του Κυπριακού προβλήματος στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

δ) Για την ενίσχυση της οντότητας του Κυπριακού κράτους.

Το Κυπριακό πρόβλημα έχει δυο πτυχές: Την εσωτερική και τη διεθνή.

Η εσωτερική πτυχή συνίσταται:

α) Στην επίτευξη συμφωνίας για τη συνταγματική δομή του Κυπριακού κράτους. Σε σχέση μ' αυτό επιδιώκουμε τη δημιουργία ενός ομοσπονδιακού κράτους, που θα αποτελείται από δυο περιφέρειες (ή επαρχίες), η μια υπο Ελληνοκυπριακή διοίκηση και η άλλη υπο Τουρκοκυπριακή διοίκηση.

β) Στην λύση του προσφυγικού προβλήματος σύμφωνα με τις αποφάσεις και τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών.

γ) Στην κατοχύρωση των θεμελιωδών ελευθέρων και δικαιωμάτων όλων των Κυπρίων.

δ) Στη διακρίβωση της τύχης των αγνοουμένων.

ε) Στην εφαρμογή της σχετικής συμφωνίας αναφορικά με τους εγκλωβισμένους.

στ) Στην εξομάλυνση των σχέσεων, την επαναπροσέγγιση, συμφιλίωση και συνεργασία Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Τα συνεργαζόμενα Κόμματα διακηρύσσουν ότι για την ειρηνική, δίκαιη, αμοιβαία αποδέκτη και βιώσιμη λύση της εσωτερικής πτυχής του Κυπριακού, η διαδικασία των ενδοκυπριακών συνομιλιών μέσα στα πλαίσια και υπο την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών είναι κάτω από τα σημερινά δεδομένα η πλέον ενδεδειγμένη. Γι' αυτό, θα εργάζονται με συνέπεια, επίμονη και υπομονή για τη διεξαγωγή και την επιτυχία ουσιαστικών και εποικοδομητικών διακοινοτικών συνομιλιών σύμφωνα με τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών και τις Συμφωνίες Κορυφής. Τα συνεργαζόμενα Κόμματα απορρίπτουν κάθε τακτική που θα στηρίζεται στην χρήση στρατιωτικής βίας για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος. Σε περίπτωση αδιεξόδου στις ενδοκυπριακές συνομιλίες, χωρίς να καταγγέλλεται η διαδικασία, τα συνεργαζόμενα Κόμματα θα προωθούν άλλες διαδικασίες και, κατά κύριο λόγο, τη συζήτηση του Κυπριακού στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και στο Συμβούλιο Ασφαλείας ανάλογα με τις περιστάσεις.

Επιδιώκοντας μια δίκαιη λύση του Κυπριακού με ειρηνικά μέσα, θεωρούμε ταυτόχρονα την αμυντική θωράκιση σαν στοιχειώδες μέτρο αντίστασης ενάντια στις νέες τυχόν επιθετικές ενέργειες. Μια αρτιότερη αμυντική θωράκιση της Κύπρου θα μας επιτρέψει να προβάλλουμε αποφασιστική αντίσταση σε ενδεχόμενη Τουρκική επίθεση.

Η διεθνής πτυχή συνίσταται:

α) Στην κατάργηση της Συνθήκης Συμμαχίας και στην μέσα στα πλαίσια λύσεως του Κυπριακού προβλήματος ακύρωση ή αντικατάσταση της Συνθήκης Εγγυήσεως, όπως και την αναθεώρηση της Συνθήκης Εγκαθιδρύσεως, όπου τούτο είναι αναγκαίο.

β) Στην αποχώρηση όλων των ξένων στρατευμάτων και την πλήρη αποστρατικοποίηση της Κύπρου.

γ) Στην εξασφάλιση έγκυρων διεθνών εγγυήσεων για την ανεξαρτησία, την κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

δ) Στην αποχώρηση από την Κύπρο εποίκων από την Τουρκία.

Για την διευθέτηση της διεθνούς πτυχής του Κυπριακού τα συνεργαζόμενα Κόμματα θα εργάζονται συστηματικά για τη σύγκληση ειδικής διεθνούς διάσκεψης υπο την αιγίδα και μέσα στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών.

Γ. ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Βασικοί στόχοι της εσωτερικής πολιτικής μας είναι:

α) Η εδραίωση της συνεργασίας των πατριωτικών, δημοκρατικών δυνάμεων που αποτελεί το κύριο στήριγμα της πιο πλατειάς ενότητας του λαού.

β) Η επίτευξη και ενίσχυση της λαϊκής ενότητας, η διατήρηση και εδραίωση της δημοκρατικής τάξης και ομαλότητας, η εξυγίανση των Κρατικών και Ημικρατικών Υπηρεσιών και η πάταξη τυχόν ανωμαλιών και ατασθαλιών σ' αυτές, έτσι που η λειτουργία της Κρατικής Μηχανής και των Ημικρατικών Οργανισμών να καταστη εύρυθμη και πιο αποδοτική.

γ) Η διαφύλαξη και κατοχύρωση της δημοκρατίας, των δημοκρατικών θεσμών και της δημοκρατικής διαδικασίας στη λειτουργία του κράτους και της τοπικής αυτοδιοίκησης, των διαφόρων Οργανισμών και Ιδρυμάτων και γενικά η δημοκρατική διαπαιδαγώγηση του λαού.

δ) Το άνοιγμα του φακέλλου της προδοσίας της Κύπρου σαν μέτρο φρονηματισμού και για να πληροφορηθεί ο λαός τα παρασκήνια, τα γεγονότα, τους ηθικούς αυτουργούς και τους εκτελεστές του προδοτικού πραξικοπήματος και για να δυνηθεί η Δικαιοσύνη να προχωρήσει στην ενδεδειγμένη τιμωρία των πρωτεργατών της καταστροφής του τόπου μας. Τα ελατήρια για το άνοιγμα του Φακέλλου της Κύπρου δεν είναι εκδικητικά. Η τιμωρία των πρωτεργατών του πραξικοπήματος καθώς και όσων βαρύνονται με φόνους αντικρύζεται ως θέμα αποκατάστασης της ηθικής και ιστορικής τάξης, παραδειγματισμού και απονομής της δικαιοσύνης. Δεν επιδιώκεται ο κολασμός γενικά όσων παραπλανήθηκαν και υποστήριξαν την παρανομία, ανεξάρτητα βαθμού ένοχης, αλλά δίδεται βαρύνουσα σημασία στην τιμωρία των αμετανόητων πρωτεργατών της προδοσίας.

Δ. ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Η επαναπροσέγγιση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων θεωρείται η πιο απαραίτητη προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα μιας αμοιβαίας αποδέκτης λύσης του Κυπριακού. Η αποκατάσταση και εδραίωση της εμπιστοσύνης, της φυλίας και της συνεργασίας Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις της ειρηνικής συμβίωσης όλων των κατοίκων της Κύπρου.

Για την επίτευξη αυτού του σκοπού επιβάλλεται η εκρίζωση του σωβινισμού και η

καλλιέργεια πνεύματος αμοιβαίας εκτίμησης και σεβασμού μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Επιβάλλεται η αποφυγή οποιονδήποτε ενεργειών οποθενδήποτε προερχομένων που θα μπορούσαν να θίξουν την εθνική αξιοπρέπεια των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων. Μέχρι εξευρέσεως συνολικής λύσεως του Κυπριακού προβλήματος επιβάλλεται η λήψη και εφαρμογή προσεκτικών και συγκεκριμένων μέτρων, όπως η καταβολή των δικαιωμάτων σε δικαιούχους Τουρκοκυπρίους εργάτες και εργαζομένους από το Κρατικό Τομέο Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τα Τομεία Προνοίας, η προσφορά εργασίας σε βιομηχανικές ή άλλες επιχειρήσεις και γενικά η παροχή διευκολύνσεων σε διάφορους τομείς.

Επιβάλλεται όπως το κράτος και η Ελληνική Κυπριακή πλευρά επιδείξουν στοργή και κατανόηση για τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα των Τουρκοκυπρίων συμπατριωτών μας. Το βιοτικό επίπεδο των δυο Κοινοτήτων μέσα στα πλαίσια μιας εννομένης οικονομίας πρέπει να ανέβει στο ίδιο ύψος και πρέπει να επιδειχθεί από μέρους των δυο πλευρών το απαραίτητο πνεύμα συνεργασίας για το καλό και την ευημερία του Κυπριακού λαού σαν συνόλου.

Ε'. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

α) Η ακολουθούμενη από της ίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας Αδέσμευτη Εξωτερική Πολιτική της Κύπρου πρέπει να συνεχισθεί και να ενισχυθεί, γιατί υπάρχει ταύτιση των Αρχών και επιδιώξεων μας, με τις χώρες του Αδέσμευτου Κόσμου, στον αγώνα για την ειρήνη, την ανεξαρτησία και την κοινωνική πρόοδο, αλλά και γιατί η αδέσμευτη πολιτική μας ενισχύει και στηρίζει τον αγώνα μας για μια δίκαιη, δημοκρατική και βιώσιμη λύση του προβλήματος μας.

β) Μέσα στα πλαίσια της πιο πάνω πολιτικής και πίστη στις αρχές των αδεσμεύτων που τάσσονται ενάντια στον ιμπεριαλισμό στον αποικισμό, στο νεοαποικισμό, στον φασισμό, και επίσης ενάντια σε κάθε μορφή καταδυνάστευσης και εκμετάλλευσης, η Κύπρος θα συνεχίσει ενεργά τη συμβολή της για την εδραίωση της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της υφέσεως και της ειρήνης στον κόσμο.

γ) Προσπάθεια μας είναι η εξασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής υποστήριξης διεθνώς προς ενίσχυση της ανεξαρτησίας μας και η ανάπτυξη των καλύτερων δυνατών σχέσεων με όλες τις χώρες του κόσμου με βάση τον αμοιβαίο σεβασμό και τη μη επέμβαση στις εσωτερικές μας υποθέσεις.

δ) Θεωρούμε τις υφιστάμενες καλές σχέσεις με τις αδέσμευτες, τις ουδέτερες και τις σοσιαλιστικές χώρες, όπως και τις καλές και βελτιούμενες σχέσεις μας με πολλές χώρες της Δόσεως και τη συμπαράσταση της κοινής γνώμης στις χώρες αυτές, πολύτιμο στοιχείο στον αγώνα μας. Γι' αυτό και πρέπει να διαφυλαχθούν, να ενδυναμωθούν και να επεκταθούν. Ιδιαίτερα θα πρέπει να διαφυλαχθούν οι υφιστάμενες στενές σχέσεις και η συνεργασία μας με τη δημοκρατική Ελληνική Κυβέρνηση, της οποίας η διακηρυχθείσα και επιδεικνυόμενη αποφασιστική συμπαράσταση, όπως και η συμπαράσταση του πολιτικού κόσμου και του λαού της Ελλάδας αποτελεί βασικό στήριγμα του αγώνα μας για επιβίωση και δικαίωση.

ε) Στα πλαίσια της αδέσμευτης εξωτερικής πολιτικής επιδιώκεται η ανάπτυξη ολόπλευρων οικονομικών και εμπορικών σχέσεων με όλες τις χώρες με βάση το αμοιβαίο ενδιαφέρον.

ΣΤ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα θα ακολουθήσουμε πολιτική που κύριοι στόχοι της θα είναι:

α) Συνεχής ανάπτυξη της Κυπριακής οικονομίας με βάση συγκεκριμένα προγράμματα και δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης.

β) Άνοδος του βιοτικού επιπέδου του λαου και ιδιαίτερα των χαμηλά αμειβομένων στρωμάτων.

γ) Η προστασία και η ενίσχυση της μεσαίας τάξεως του λαου.

δ) Δικαιότερη κατανομή και ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος.

ε) Αναθεώρηση της δημοσιονομικής και φορολογικής πολιτικής κατα τρόπο που να εξυπηρετεί πιο καλά και αποτελεσματικά το σύνολο του λαου και ειδικά τα στρώματα με χαμηλά εισοδήματα.

στ) Στα πλαίσια του Συστήματος Μικτής Οικονομίας, το Κράτος, ενώ θα συνεχίσει να ενθαρρύνει την ιδιωτική πρωτοβουλία, θα παρεμβαίνει εκεί που ο ιδιωτικός τομέας αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να αναλάβει πρωτοβουλίες και εκεί όπου θα κριθεί αναγκαίο για το γενικότερο συμφέρον, πιο ενεργητικά και αποφασιστικά στον οικονομικό τομέα με τη δημιουργία κρατικών, ημικρατικών ή μικτών βιομηχανικών μονάδων ή και με την κρατικοποίηση σε κατ' εξοχήν ζωτικούς τομείς προς όφελος του συνόλου του λαου και της οικονομίας του τόπου.

ζ) Η μεθόδευση για τη κρατικοποίηση των υδατινων πόρων κάτω απο μια αντιπροσωπευτική Κεντρική Αρχη Υδάτων, η προγραμματισμένη ανάπτυξη με την κατασκευή νέων υδατοφρακτων και του Νότιου Αγωγού και η δίκαιη κατανομή τους.

η) Συνέχιση και ολοκλήρωση του προγράμματος για την αντιμετώπιση του στεγαστικού των προσφύγων και υλοποίηση των αποφάσεων για αντιμετώπιση του στεγαστικού όλων των εργαζομένων και ειδικά των χαμηλά αμειβομένων, καθώς και των προβλημάτων των συγγενών των αγνοουμένων, των εγκλωβισμένων και άλλων θυμάτων του πραξικοπήματος και της εισβολής.

θ) Εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων για την πάταξη της φοροδιαφυγής, την ενίσχυση της Επιτροπής Τιμών και της Αγορανομικής Υπηρεσίας για αποτελεσματικότερη επιτέλεση του έργου της, καθώς και μέτρων για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού, της στασιμότητας, της οικονομικής ανάπτυξης και του ελλειμματικού εμπορικού ισοζυγίου.

ι) Εκτέλεση ειδικών προγραμμάτων για τη γενική ανάπτυξη των οικονομικά καθυστερημένων ορεινων περιοχών και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων τους.

κ) Πλήρης εξυγίανση και ενίσχυση του Συνεργατισμού.

λ) Εφαρμογή ειδικών μέτρων για την εξύψωση της θέσης της γυναίκας στην κοινωνία και ειδικά της αρχής της ισομισθίας.

μ) Εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για υγιη απασχόληση της νεολαίας και επαγγελματικής αποκατάστασης των ανέργων επιστημόνων.

Ζ'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ

α) Ολοκλήρωση του Σχεδίου δωρεάν Παιδείας, αύξηση των κονδυλίων για Υποτροφίες και Φοιτητικά Δάνεια, σταδιακή επέκταση της προδημοτικής Εκπαίδευσης και ίδρυσης Πανεπιστημίου.

- β) Εφαρμογή Γενικού Σχεδίου ιατροφαρμακευτικής Περίθαλψης του λαου.
- γ) Ειδική φροντίδα για τους αναξιοπαθούντες και αύξηση των επιδομάτων και βοηθημάτων.

Η. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΙΝΙΜΟΥΜ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η υλοποίηση του Μίνιμουμ Προγράμματος θα προωθηθεί με τα ακόλουθα μέτρα:

α) Τον σχηματισμό υπο του Προέδρου της Δημοκρατίας Κυβέρνησης απο ικανά, προσοντούχα και αδιάβλητα πρόσωπα, που θα είναι νομιμόφρονα προς τον Πρόεδρο και τα οποία ο Πρόεδρος θα επιλέγει και διορίζει ασκώντας το συνταγματικό του δικαίωμα και έχοντας υπόψη του τις απόψεις των συνεργαζομένων Κομμάτων επι του θέματος. Τα επιλεγόμενα πρόσωπα, που θα διακρίνονται για την εγνωσμένη δημοκρατική τους τοποθέτηση, θα ασκούν τα καθήκοντα τους ως μέλη της Κυβερνήσεως υπο τις οδηγίες του Προέδρου της δημοκρατίας για την υλοποίηση του μίνιμουμ Προγράμματος, το οποίο είναι το πλαίσιο και η κατευθυντήρια γραμμή του Κυβερνητικού προγράμματος.

β) Την εξασφάλιση εύρυθμης και αποδοτικής λειτουργίας της Κυβερνητικής Μηχανής, του βασικού αυτού οργάνου προώθησης και εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής μέσα στα πλαίσια του προγραμματικού ρόλου της, που είναι η πίστη και νομιμόφρων εκτέλεση των κυβερνητικών αποφάσεων και η πρόθυμη και ευσυνείδητη εξυπηρέτηση του λαου μακρυα απο κομματική ή άλλη επιρροή και σκοπιμότητα.

Θ'. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΙΝΙΜΟΥΜ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το Μίνιμουμ Πρόγραμμα θα τεθεί σε εφαρμογή κατα προγραμματισμένο τρόπο και θα αποτελέσα το επίσημο πρόγραμμα της Κυβέρνησης.

Το Μίνιμουμ Πρόγραμμα θα αποτελέσα την κοινή βάση πάνω στην οποία τα συνεργαζόμενα Κόμματα θα στηρίξουν και θα διεξαγάγουν τον αγώνα για την ανάδειξη Προέδρου της Δημοκρατίας απο τις δημοκρατικές πατριωτικές δυνάμεις.

Για την παρακολούθηση της εφαρμογής του Μίνιμουμ Προγράμματος ιδρύεται με συμμετοχη αντιπροσώπων των συνεργαζομένων Κομμάτων, ανωτάτου επιπέδου, Ειδική Επιτροπή Παρακολούθησης της προόδου υλοποίησης του Προγράμματος, η οποία υποβάλλει κατα περιόδους τα πορίσματα των διαπιστώσεων, παρατηρήσεων και εισηγήσεων της προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Εφημ. «Ελευθεροτυπία» Λευκωσίας, 22/4/82

Δημήτριος Χονδροκούκης

Βουλευτής ΠΑΣΟΚ, στρατηγός ε.α.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Τα γεγονότα του 1964 απέδειξαν ότι βασικός στόχος της Αγκυρας απο τότε, ήταν μια στρατιωτική εισβολή στην Κύπρο, Πιστεύετε ότι αν κάνουμε μια αφαίρεση των πολιτικών όρων του προβλήματος, μια κατάλληλη αμυντική θωράκιση θα μπορούσε να εξασφαλίσει το νησι απο το ενδεχόμενο αυτο;

ΑΠΑΝΤΗΗ: Είναι αναμφισβήτητο ότι οι Τούρκοι ζητούσαν μια πρόφαση για να υλοποιήσουν παλιό τους σχέδιο εισβολής στην Κύπρο και κατάληψης μεγάλου μέρους του νησιού.

Πιστεύω ότι αν δεν είχε μεσολαβήσει ο αφοπλισμός της Κύπρου απο την στρατιωτική χούντα της Ελλάδας, θα ήταν αδύνατο να επιτύχει οποιαδήποτε εισβολή στο νησί. Κι αυτο γιατί επι εποχής του αιμνήστου Γεωργίου Παπανδρέου υπήρχε μία ενισχυμένη δύναμη Μεραρχίας πεζικού στην Κύπρο με πολλά άρματα, πυροβολικό και άλλα οπλομηχανήματα και με οχυρώσεις που καθιστούσαν το νησι απόρθητο.

Όταν τότε απεφασίσθη να ισχυροποιηθεί στρατιωτικά το νησι, ισχυροποιήθη βάση ενος επιτελικού σχεδίου κι όχι τυχαίως. Κατεστρώθη ένα σχέδιο αμύνης απο ενδεχόμενη τουρκική εισβολή, που έλαβε υπ' όψη όλους τους παράγοντες: την εδαφική συγκρότηση της Κύπρου, το ανθρωπινό της δυναμικό, τις οικονομικές δυνατότητες, τις δυνατότητες ενίσχυσης με στρατιωτικό υλικό κλπ.

Κατα συνέπεια δεν μπορούσε εύκολα να πατήσει κανεις το πόδι του εκει. Γνωρίζουμε ότι οι αμφίβιες επιχειρήσεις χρειάζονται μεγάλη προσπάθεια, πολλά μέσα κι εξαίρετο στρατό για να επιτύχουν. Σαν επιτελικός αξιωματικός που είχα λάβει μάλιστα μέρος στη θωράκιση της Κύπρου, γνωρίζω λεπτομέρειες και μπορώ υπεύθυνα να βεβαιώσω για το πόσο δύσκολο ήταν να επιτύχει μία τουρκική εισβολή, είτε με καθαρώς ναυτικήν ενέργεια είτε με αεροναυτική.

Όταν αναλογίζομαι τις αμυντικές οργανώσεις, παθητικές κι ενεργητικές, που υπήρχαν ακριβώς στα σημεία που οι Τούρκοι επιχείρησαν τα προγεφυρώματα τους, ενισχύεται η γνώμη μου ότι ακόμα κι εκλεκτότερος και μεγαλύτερος όγκος τουρκικού στρατού θα αποτύγχανε. Υπήρχαν διασταυρούμενα πυρα πυροβόλων και πολυβόλων, νάρκες, συρματοπλέγματα. Είχαν προβλεφθεί τα σημεία όπου θα έπεφταν αλεξιπτωτιστές και είχαν παρθεί τα κατάλληλα μέτρα για την εξουδετέρωση τους. Μόνο με την ενεργητική ενίσχυση του αμερικάνικου στόλου οι Τούρκοι θα έβαζαν πόδι στο νησι και πάλι με τρομερές απώλειες.

Μετα την συνάντηση όμως, του Παπαδόπουλου με την τουρκική ηγεσία στον Έβρο το 1967 η χούντα υπέκυψε στις πιέσεις και αφόπλισε την Κύπρο σαν ένδειξη καλής θελήσεως. Ξηλώθηκαν συρματοπλέγματα, νάρκες, φατνώματα πυροβόλων, ακόμα και τα άρματα που είχαμε θάψει στις ακτές όπου αποβιβάστηκαν οι Τούρκοι.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Θα θέλαμε να σκιαγραφήσετε τις αιτίες που κατα τη γνώμη σας οδήγησαν στην επιτυχία της τουρκικής εισβολής το 1974.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Οι αιτίες είναι λίγο-πολυ γνωστές. Οι δικτάτορες είχαν σχεδιάσει να δολο-

φονήσουν το Μοζάρτιο, αντι να κοιτάζουν το πώς θα αντιμετωπίζον έναν ενδεχόμενο κίνδυνο εισβολής. Δεν υπήρχε λοιπόν καμία εσωτερική συνοχή. Καμία συνάφεια στρατου-λαου, κανέναν πολιτικός συντονισμό. Έτσι με απογυμνωμένη την άμυνα και με εσωτερικό διχασμό, οι Τούρκοι, για να ακριβολογούμε, έκαναν περισσότερο επιβίβαση παρά απόβαση. Η εξέλιξη της επιχειρήσεως «Αττίλας» έχει περιγράψει στο βιβλίο μου «Προξικοτήματα και επαναστάσεις», που άρχισε να δημοσιεύει το «Βήμα» σε συνέχειες. Δεν ξέρω για ποιους λόγους και λόγω ποιων παρεμβάσεων, η δημοσίευση σταμάτησε ξαφνικά μετά 15-20 συνέχειες.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Δώσατε, και πολύ σωστά, μεγάλο βάρος στην απομάκρυνση της Μερσαρχίας. Απο το 1967 μέχρι το 1974, η Κυπριακή ηγεσία είχε δυνατότητες για μια κάποια επαναθωράκιση του νησιού;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ο Μοζάρτιος δεν μπορούσε να κάνει τίποτα απο πλευράς αρμάτων, γιατί η άμυνα έπρεπε να είναι καθαρώς αρματική. Ούτε πυροβόλα, ούτε νάρκες, ούτε σύγχρονα οπλομηχανήματα διέθετε. Μόνο τον οπλισμό της Εθνοφρουράς που κι εκείνη διοικείτο απο επιλεγμένους, πιστούς στην χούντα, Έλληνες αξιωματικούς, εχθρικούς προς το Μοζάρτιο. Η ολήθεια είναι ότι ο Μοζάρτιος ήταν δέσμιος της Αθήνας, τουλάχιστον στο αμυντικό επίπεδο.

Δεν γνωρίζω ποια ήταν η αντίδραση του Μοζαρίου στον αφοπλισμό του νησιού, στο ξήλωμα της Μερσαρχίας. Ίσως είχε πειστεί κι αυτός ότι έτσι διευκολυνόταν μία πολιτική λύση ότι κατοχυρωνόταν η ανεξάρτητη Κύπρος, όπως το έβλεπε και το ήθελε. Οπωσδήποτε ο επονεξοπλισμος του νησιού ήταν πλέον ένα πολυ δύσκολο πρόβλημα για το Μοζάρτιο.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Υπάρχα ένα κείμενο ζήτημα αδιευκρίνιστο. Στην πρώτη φάση της εισβολής, οι Τούρκοι κατάφεραν να συνδέσουν την Κερήνεια με τη Λευκωσία, έκαναν το προγεφύρωμα τους. Μεσολαβεί η μεταπολίτευση στην Ελλάδα κι επι κυβέρνησης εθνικής ενότητας υπο τον κ. Καραμανλή, οι Τούρκοι προχωράνε στον «Αττίλα II». Την παραμονή της τούρκικης επίθεσης ο κ. Μούρος δήλωσε ότι αντι της απαράδεκτης λύσης που προτείνει η Άγκυρα, θα προτιμήσουμε την τιμη των όπλων. Ωστόσο, η Ελλάδα δεν έκανε τίποτα για να εμποδίσει την τούρκικη επίθεση.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ο «Αττίλας I» έφερε βέβαια τους Τούρκους στην Κύπρο. Ήταν μια συμφορά- ο «Αττίλας II» όμως ήταν πολλαπλάσια συμφορά. Η πρώτη μεταπολιτευτική κυβέρνηση δεν είχε τη στοιχειώδη πρόνοια να κατοχυρώσει την πρώτη ανακωχή με διεθνείς εγγυήσεις. Είναι λογικό, όταν γίνεται μια ανακωχή, να αναζητούνται μέτρα που θα την κατοχυρώνουν. Αν δεν υπήρχαν διεθνείς εγγυήσεις, η Ελλάδα θα μπορούσε με δίεως της δυνάμεις να την εγγυηθεί. Δεν έκανε τίποτα όμως προς αυτη την κατεύθυνση. Παντού όπου μπόρεσα, και στη Βουλή και σε άρθρα και σε ομιλίες, σημείωσα τις ευθύνες γι' αυτη την παράλειψη.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου διασταυρώνονται και συναρτώνται στρατηγικές επιδιώξεις και συμφέροντα των δυο υπερδυνάμεων, αλλά και μια σειρά απο τοπικές πολιτικές διαμάχες και στρατιωτικές συγκρούσεις. Θα θέλαμε τις εκτιμή-

σεις σας για τη θέση και το ρόλο της Τουρκίας, καθώς και για το βαθμό συνάρτησης του Κυπριακού και Αιγαίου προβλήματος με το σύστημα των ασταθών ισορροπιών που επικρατεί σήμερα στην περιοχή.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Η Κύπρος βρίσκεται στο σταυροδρόμι των στρατηγικών συμφερόντων των δύο υπερδυνάμεων. Ως εκ τούτου είναι φυσικό να αποτελεί αντικείμενο ανταγωνισμού. Στο πλέγμα αυτών των συμφερόντων προστίθεται το τουρκικό συμφέρον. Το δόγμα που καθορίζει την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας διατυπώθηκε από τον Κεμάλ Ατατούρκ και συνοψίζεται στο ότι «τα πετρωμένα της Τουρκίας βρίσκονται προς την Ευρώπη». Όταν η αθώα αυτή διατύπωση συνδυαστεί με τις επεκτατικές τάσεις της τουρκικής ιθύνουσας τάξης, ο προσανατολισμός των επεκτατικών τάσεων προκύπτει αβίαστα: Δυτικά, προς την Ελλάδα. Οι στρατιωτικοί που κατέλαβαν την εξουσία το 1960, τροποποίησαν αυτό το δόγμα ως εξής: «Τα πετρωμένα της Τουρκίας βρίσκονται προς τη θάλασσα». Έτυχε να βρίσκομαι στην Τουρκία, να υπηρετώ στο ΝΑΤΟ, εκείνη την εποχή, και νομίζω ότι ερμηνεύω σωστά τα πνεύματα. Το νέο δόγμα τα εξηγεί όλα. Και την εισβολή στην Κύπρο και τις πιέσεις στο Αιγαίο. Ο Τούρκος πρόεδρος Κοροτσουρκ έχει μιλήσει γι' αυτά με εξαιρετική σαφήνεια. Αυτός πρώτος μετέτρεψε το Κεμαλικό δόγμα.

Η Τουρκία έκανε και κάνει ότι μπορεί για να πείσει τη Δύση, ότι αποτελεί το θεματοφύλακα των στρατηγικών της συμφερόντων στην περιοχή, ότι η στρατηγική της αξία είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτή της Ελλάδας. Δυστυχώς εμείς δεν έχουμε κάνει τίποτα για να καταρριφθεί αυτός ο μύθος. Η στρατηγική σημασία της Ελλάδας είναι τεράστια, με τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη, ελέγχουν πολλαπλά τη θαλάσσια πρόσβαση προς Μέση Ανατολή και προς τη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Τούτη η στρατηγική αξία προσαναγκάζεται αν προσθέσουμε την Κύπρο.

Το βασικό επιχείρημα των Τούρκων, είναι η γειτνίαση τους με τη Σοβιετική Ένωση. Θυμάμαι σε ασκήσεις του ΝΑΤΟ στο Ερζερονι, τους ισχυρισμούς των Τούρκων επιτελαρχών για τη μοναδική στρατηγική σημασία της διάβασης του Καρς. Μίλαγαν για το ενδεχόμενο μιας επίθεσης 40 Σοβιετικών Μεραρχιών που μέσα από τη διάβαση του Καρς και το υψίπεδο του Ερζερονι, θα κατευθύνοντο προς τη Μέση Ανατολή. Πιο ανόητη σκέψη από επιτελική σκοπιά, δεν υπάρχει. Είναι δυνατόν οι Ρώσοι που έχουν ανοικτή λεωφόρο προς τον ομφαλό των πετρελαίων από το δικό τους έδαφος, να μπουν σ' ένα μονοπάτι όπως αυτό του Καρς και σ' ένα πιάτο όπως αυτό του Ερζερονι; Είναι δυνατόν να βαδίσουν 2.000 χλμ. οφιοειδών δρόμων του Ταύρου και Αντίταυρου για να φτάσουν στη Μέση Ανατολή; Ούτε μία μεραρχία δεν είναι φρόνιμο να περάσει κι όχι 40!!!

Οι Τούρκοι δεν ήταν αφελείς. Όλοι τους οι ισχυρισμοί στόχευαν στην παρουσίαση των απαιτήσεων τους για υπερεξοπλισμό από τη Δύση, σαν επιτακτική συμμαχική ανάγκη. Η Ελλάδα δεν αντιτάχθηκε ποτέ σ' αυτή την πολιτική της Αγκυρας, που σημειωτέον αλλοίωσε υπέρ της Τουρκίας την ισορροπία δυνάμεων. Όταν αντέδρασα σε μία συνάντηση, θέλησα από την Αθήνα να με επαναπατρίσουν με τη δικαιολογία ότι δημιουργώ δυσχέρειες στη συμμαχική συνεργασία.

Στην εκτίμηση της στρατηγικής αξίας κάθε χώρας, υπεισέρχονται και υποκειμενικοί παράγοντες αλλά και προπαγανδιστικές σκοπιμότητες. Είχα επανειλημμένα πρότεινα τρόπους για να προβληθεί η στρατηγική σπουδαιότητα της Ελλάδας. Συγκεκρι-

μένα, η ίδρυση ενός ινστιτούτου στρατηγικών ερευνών που θα στελεχώνεται από στρατιωτικούς εμπειρογνώμονες, πολιτικούς, οικονομολόγους, δημοσιογράφους κλπ. Είναι στοιχειώδες καθήκον της Ελλάδας. Η Τουρκία το έχει κάνει ήδη προ πολλού. Οι Τούρκοι, μέσα από τέτοια ανεπίσημα ή ημιεπίσημα όργανα, περνούν πολλά από τα σχέδια και κάνουν μεγάλο μέρος από τις δημόσιες σχέσεις τους. Παρα την ασήμαντη βαρύτητα τουρκικών κοινοτήτων στη Δύση, οι Τούρκοι έχουν καταφέρει με συστηματική κι επίμονη δουλειά, να προωθούν τις θέσεις τους και την προπαγάνδα τους, μέσω μάλιστα δυτικών παραγόντων. Κι αυτά σε βάρος του Ελληνισμού.

Εμείς στηριχτήκαμε μόνο στην επίσημη διπλωματία που εν πολλοίς πάσχει από αναποτελεσματικότητα. Δεν είδα ποτε Έλληνα αξιωματικό ή διπλωμάτη να διαφωνήσει όταν σε συμμαχικές συναντήσεις, η στρατηγική σημασία της Τουρκίας υπερτονιζόταν σε βάρος της Ελλάδας. Έτσι σήμερα, έχει αποκρυσταλλωθεί η εντύπωση ότι η Τουρκία είναι ο πιστός σύμμαχος και φίλος της Δύσης που πρέπει να βοηθηθεί κι εξοπλιστεί. Είναι προφανείς οι ευεργετικές συνέπειες αυτής της θεώρησης στις τουρκικές επεκτατικές βλέψεις. Δημιουργεί στη Δύση ένα κλίμα ανοχής για τις τουρκικές προκλήσεις στο όνομα των *γενικότερων συμμαχικών συμφερόντων*.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Ωστόσο, ο άξονας Ιταλίας - Ελλάδα - Τουρκία είναι εξαιρετικά καιρικός για το ΝΑΤΟ. Ένα ενδεχόμενο ρήγμα από μια ελληνοτουρκική σύρραξη θα ήταν ιδιαίτερα επώδυνο. Πώς κρίνετε αυτό το ενδεχόμενο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Το ενδεχόμενο μιας ελληνοτουρκικής σύρραξης, δεν πρέπει να απασχολεί μόνο *ης* δύο χώρες, αλλά και τις υπερδυνάμεις. Μία τέτοια σύρραξη, σημαίνει κλείσιμο των στενών, γιατί είναι προφανές ότι αυτά θα αποτελέσουν βασικό στόχο των Ελλήνων. Για τη Μόσχα κλείσιμο των στενών σημαίνει εγκλωβισμό του σημαντικού ρωσικού στόλου της Μεσογείου, γεγονός που δεν θα την αφήσει αμέτοχο παρατηρητή.

Οι Αμερικάνοι τα γνωρίζουν όλα αυτά και βέβαια θα ήθελαν να τα αποφύγουν με κάθε τρόπο. Πιστεύω ότι δεν θα ριψοκινδύνευαν μια τέτοια σύρραξη, ακόμα κι αν προσέβλεπαν σε κάποια τακτικά πλεονεκτήματα. Αποσταθεροποιείται ο άξονας που αναφέρατε παραπάνω. Οι Τούρκοι βέβαια δεν θα προχωρούσαν σε μία επιθετική πρωτοβουλία χωρίς τη σιωπηρή συγκατάθεση της Ουάσινγκτον. Γι' αυτούς τους λόγους μία ελληνοτουρκική σύρραξη δεν μου φαίνεται πιθανή. Ωστόσο, δεν είναι κι αδύνατη. Κι αυτό γιατί ο ρόλος του τουρκικού στρατού ήταν, είναι και φαίνεται πως θα είναι για πολύ ακόμα, καθοριστικός στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Πράγμα που σημαίνει ότι η милитарιστική κι επεκτατική λογική της τουρκικής ηγεσίας τείνει σε μια πολεμική σύγκρουση. Ολιγοήμερη βέβαια, αλλά αρκετή για να την πληρώσει η Κύπρος, αν εν τω μεταξύ δεν έχει θωρακιστεί αμυντικά.

Ο Ελληνισμός σ' Ελλάδα και Κύπρο πρέπει να είναι ανήσυχος κι έτοιμος για να αντιμετωπίσει ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Όπως αναγνωρίσατε και σεις, το μέτωπο της τουρκικής επεκτατικότητας, δεν περιορίζεται στην Κύπρο. Αγκαλιάζει τον Αιγαίο χώρο κι επεκτείνεται στη δυτική Θράκη. Ωστόσο, είναι πλατιά διαδεδομένη η άποψη, ότι η δυναμική του Κυπριακού προβλήματος είναι ανεξάρτητη από τη δυναμική της ελληνοτουρκικής διένεξης.

Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι αντίθετα, το Κυπριακό, ουσιαστικά και πέρα από το νομικό καθεστώς και τους διπλωματικούς χειρισμούς, αποτελεί οργανικό μέρος και μάλιστα την αιχμή της ελληνοτουρκικής διένεξης. Ποια είναι η γνώμη σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πιστεύω ότι είναι σοβαρό σφάλμα να θεωρούμε το Κυπριακό σαν κάτι ξεχωριστό από την ελληνοτουρκική διένεξη. Η τουρκική απειλή είναι ενιαία. Υλοποιήθηκε στην Κύπρο το 1974, γιατί βρήκε πρόσφορο έδαφος. Κατάλληλη αφορμή, ευνοϊκή συγκυρία και χτύπησε τον αδύνατο κρίκο.

Η Κύπρος βέβαια είναι ένα ανεξάρτητο κράτος. Έχει ένα καθεστώς δεδομένο και διεθνώς παραδεδομένο. Εντούτοις, αυτά δεν αλλοιώνουν, παρα τις ιδιαιτερότητες και τις πολιτικές και διπλωματικές σκοπιμότητες, το χαρακτήρα του προβλήματος. Το Κυπριακό είναι μεγάλο εθνικό θέμα μας. Αυτό όμως δεν αναιρεί το γεγονός ότι έχουμε εισβολή - κατοχή ανεξάρτητου κράτους, μέλους του ΟΗΕ. Η λύση θα πρέπει να αναζητηθεί στα διεθνή πλαίσια.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Σήμερα η κυβέρνηση Παπανδρέου κινείται σε δυο επίπεδα. Πρώτο, επανεθνικοποιεί το Κυπριακό. Χαρακτηριστική η δήλωση του Έλληνα πρωθυπουργού ότι «ένα τμήμα του εθνικού μας χώρου κατέχεται από ξένα στρατεύματα». Δεύτερο, το επαναδιεθνοποιεί. Κατάγγελλα την εισβολή - κατοχή, όπως και σεις σημειώσατε, ζητάει την αποχώρηση του τουρκικού στρατού κι αναφέρεται σε αποστρατιωτικοποίηση και διεθνείς εγγυήσεις. Ωστόσο, μια σημαντική μερίδα της Ελληνοκυπριακής ηγεσίας, αντιτίθεται και στην επανεθνικοποίηση και στην επαναδιεθνοποίηση. Πιστεύει ότι η ανάμιξη της Ελλάδας εμποδίζει την ειρηνική λύση του Κυπριακού και στοχεύει σε μια συμφωνία με τους Τουρκοκύπριους μέσα από το διακοινοτικό διάλογο. Ποια είναι η γνώμη σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Οι χειρισμοί της κυβέρνησης με βρίσκουν απόλυτα σύμφωνο. Αναφορικά με το δεύτερο σκέλος της ερωτήσεως, οφείλω να πω ότι διαφωνώ. Η Τουρκία αφού κατέλαβε την Βόρεια Κύπρο, έθεσε θέμα υφαλοκρηπίδας, F.I.R., τουρκικής μειονότητας στη δυτική Θράκη. Προοδευτικά αλλά αποφασιστικά διευρύνει τις βλέψεις κι απαιτήσεις της. Το δόγμα της είναι σαφές κι η πρακτική της το υπηρετεί πίστα. Οι επεκτατικοί της σχεδιασμοί γίνονται σε μακροπρόθεσμη βάση και προωθούνται ανεξάρτητα από τις κυβερνητικές αλλαγές. Σήμερα που διχοτόμησαν την Κύπρο, μιλάνε πια για τουρκοποίηση κι όχι για διχοτόμηση όπως παλιά. Οι αποφάσεις παίρνονται στην Άγκυρα κι όχι από τους Τουρκοκύπριους. Ο διακοινοτικός διάλογος, λοιπόν, όπως επανειλημμένα έχει σημειώσει ο πρωθυπουργός κ. Παπανδρέου, είναι διάλογος ανάμεσα στην Άγκυρα, και στη Λευκωσία. Λειτουργεί παραπλανητικά για τη διεθνή κοινή γνώμη και διευκολύνει την τουρκική πολιτική.

Είναι βαθιά λαθεμένη η θεώρηση του Κυπριακού που δεν λαμβάνει αυτά τα στοιχεία υπ' όψη της. Η απομάκρυνση της Κύπρου από την Ελλάδα είναι ότι πιο επιθυμητό για την Άγκυρα, γιατί αποδυναμώνει το νησί, το κάνει εύκολη λεία. Πρέπει να το συνειδητοποιήσουμε όλοι, ότι όταν χαθεί η Κύπρος, δεν χάνεται απλώς ένα κομμάτι Ελληνισμού, αλλά όλος ο Ελληνισμός ακρωτηριάζεται. Είναι κάτι που δεν πρέπει ποτε να ξεχνάμε. Η Κύπρος είναι εθνικός χώρος λοιπόν, και σαν τέτοιο θα πρέπει να τον υπερασπίσουμε. Η επίσκεψη του πρωθυπουργού στο νησί ήταν ενέργεια υψίστης εθني-

κης σημασίας: ένα προσκλητήριο εθνικών συνειδήσεων θα έλεγα. Γιατί πρέπει να ομολογήσουμε ότι το εθνικό φρόνημα των Κυπρίων βρισκόταν σε ύφεση. Ο Όμηρος το λέει: «το μισο της αρετής το τρώει η σκλαβιά». (Ήμισυ γάρ τ' αρετής άποαίνυται δούλιον ήμαρ).

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Το πρόβλημα της αμυντικής θωράκισης είναι πολυσήμαντο και μπήκε ήδη στη συζήτηση. Υπάρχουν απόψεις που βλέπουν τη λύση σε μια αυτόνομη κι ανεξάρτητη Κυπριακή άμυνα. Άλλοι υποστηρίζουν αντίθετα, ότι επαρκής κι αποτελεσματική αμυντική θωράκιση, μπορεί να προκύψει μόνο απο την ένταξη της Κύπρου στον ελληνικό αμυντικό χώρο, μέσα απο κατάλληλες διμερείς συμφωνίες. Διατυπώστε την άποψη σας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Προσωπικά πιστεύω ότι είναι σοβαρό σφάλμα η αυτονόμηση της κυπριακής άμυνας. Η τουρκική απειλή είναι κοινή, άρα κι ο αμυντικός σχεδιασμός κοινός. Η Κύπρος πρέπει να ενταχθεί στον αμυντικό χώρο της Ελλάδας. Πάντα υποστήριζα αυτή την άποψη, πολυ περισσότερο σήμερα που τα γεγονότα την έχουν επιβεβαιώσει. Οι Τούρκοι πρέπει να μην έχουν αμφιβολίες, ότι μία μεμονωμένη επιθετική τους ενέργεια στην Κύπρο θα προκάλεσα καθολική κήρυξη πολέμου.

Η Ελλάδα νομιμοποιείται να επικαλεσθεί τα δικαιώματα που της παρέχει η ιδιότητα της σαν εγγυήτρια δύναμη. Και κακώς δεν το είχε κάνει. Ο κ. Παπανδρέου αναφέρθηκε σ' αυτο, αλλά δεν γνωρίζω πού βρίσκεται σήμερα το ζήτημα. Είναι αναγκαίο να εξασφαλισθεί η άμυνα της Κύπρου κι απο ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις. Αυτο βέβαια δεν σημαίνει ότι οι Κύπριοι θα πρέπει να εφησυχάσουν κι επαναπαυθούν. Αντίθετα, θα πρέπει να αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της άμυνας τους, κι απο το υστέρημα τους ακόμα, να στηρίξουν το οικονομικό βάρος της θωράκισης. Αν δεν συνειδητοποιήσουν οι Κύπριοι, όπως κι οι Ελλαδίτες, ότι πρέπει να οργανώσουν τη ζωή τους με δεδομένο την τουρκική απειλή, αν δεν είναι έτοιμοι να την αντιμετωπίσουν επιτυχώς, δεν θα την αποτρέψουν. Ο αφανισμός στην Κύπρο και η συρρίκνωση του ελλαδικού χώρου, είναι ζήτημα χρόνου.

Άλλα μία ισχυρή αμυντική θωράκιση διευκολύνει αφάνταστα το διπλωματικό αγώνα. Οι χειρισμοί γίνονται απο ισότιμη βάση κι όχι κάτω απο τη δαμόκλειο σπάθη του «Αττίλα». Μ' αυτόν τον τρόπο και η εμπέλεια τους και η αποτελεσματικότητα τους ενισχύεται. Δεν νοείται να βρίσκεται η τύχη της Κύπρου στη διακριτική ευγένεια των Τούρκων, ούτε η ολοκληρωτική κατάληψη του νησιού να είναι ζήτημα επιλογής της Άγκυρας.

Όταν είχα κληθεί απο το Μακάριο για να μελετήσω το αμυντικό πρόβλημα της Κύπρου το 1976, του είχα υποβάλει μία έκθεση 70 σελίδων που περιείχε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αμυντικής θωράκισης του υπόλοιπου νησιού. Μου είχε δηλώσει ότι θέμα οικονομικό δεν υπήρχε. Δεν θέλω να προχωρήσω σε λεπτομέρειες για λόγους ευνότητους. Θα αναφέρω όμως ότι η σπονδυλική στήλη της αμυντικής θωράκισης θα πρέπει να είναι η αντιαρματική κι αντιαεροπορική άμυνα. Υπάρχει σύγχρονο υλικό που είναι σε θέση, καταλλήλως διαρθρωμένο και διατεταγμένο απο επιτελικής σκοπιάς, να εξουδετερώσει τα πλεονεκτήματα των Τούρκων σε άρματα και πάνω απ' όλα σε αεροπλάνα. Αυτα, συνδυασμένα με αντιαρματικά πυροβόλα και τοιαύτα μακρού βεληνεκούς και μεγάλης ακρίβειας που θα έπλητταν τη ναυτική σύνδεση της τούρκο-

κροτούμενης Κύπρου με την Τουρκία, κι ακόμα με μία σειρά άλλων μέσων θα μετέτρεπον μία επιθετική ενέργεια των Τούρκων σε περιπέτεια με απρόβλεπτες συνέπειες και όχι σε αλαζονεία στρατιωτικού περιπάτου, ως τη φαντάζονται οι μιλιταριστές της Άγκυρας.

ΤΕΤΡΑΔΙΑ: Σαν επίλογο, θα θέλαμε να ερμηνεύσετε τον ειδικό στρατιωτικό και πολιτικό χαρακτήρα των τουρκικών παραβιάσεων στο Αιγαίο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Είναι γνωστό, ότι το πρόβλημα εντοπίζεται στο αν το δικαίωμα εναερίου ελέγχου εκτείνεται στα 10 ή στα 6 μίλια. Οι Τούρκοι ποιά (θυμάμαι συζητήσεις όταν ήμουν διευθυντής επιχειρήσεων στο NATO), δεν είχαν καμία αντίρρηση για το F.I.R. Μιλώ για μία εποχή που δεν είχε γεννηθεί ακόμα το πρόβλημα, που δεν διανοούντο να αμφισβητήσουν ούτε τις ζώνες επιχειρησιακού ελέγχου. Μετα το 1974, που η Άγκυρα κλιμάκωσε τις βλέψεις κι απαιτήσεις της αμφισβητώντας εθνικά δικαιώματα μας, έλαβε χώρα μία λαθεμένη ελληνική κίνηση. Αναφέρομαι στο περίφημο M.C. (ονομασία στρατιωτικού εγγράφου), δεν θυμάμαι τον αριθμό του, με το οποίο η Αθήνα έδινε δικαιώματα στην Άγκυρα στον εναέριο χώρο των 4 μιλίων (F.I.R.), μεταξύ 6 και 10 μιλίων. Για μένα ήταν ένα σφάλμα του στρατηγού Ντάβου, ενταγμένο όμως στη γενικότερη παθητική στάση της κυβέρνησης της Ν.Δ., που έφτασε να διαπραγματεύεται ανοιχτά κυριαρχικά μας δικαιώματα. Αυτή η κατά κάποιον τρόπο παραχώρηση, φάνηκε τότε ανώδυνη, γιατί ο υπόλοιπος εναέριος χώρος του Αιγαίου ήταν κάτω από ελληνικον έλεγχο, σύμφωνα με το προ του 1974 καθεστώς. Μιλώ για το 1976, όταν ακόμα βρισκόμασταν έξω από το στρατιωτικό σκέλος του NATO. Είναι μία πτυχή σχετικά άγνωστη στην κοινή γνώμη.

Απο τότε οι Τούρκοι επικαλούνται αυτο το έγγραφο και κλιμακώνουν τις παραβιάσεις τους βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου του τουρκικού επιτελείου. Φτάνουν να παραβιάζουν και τον εθνικό εναέριο χώρο των 6 μιλίων ακόμα.

Για την Ελλάδα, δεν υπάρχει άλλη επιλογή. Πρέπει να αποδείξει ότι είναι αποφασισμένη να υπερασπίσει κάθε σπιθαμή εθνικού χώρου, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου. Η Άγκυρα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι θα βρεθεί μπροστά σε μία καθολική πολεμική σύγκρουση με την Ελλάδα, αν τολμήσει να προχωρήσει σε οποιαδήποτε επιθετική κίνηση τόσο στον ελλαδικό όσο και στον κυπριακό χώρο.